

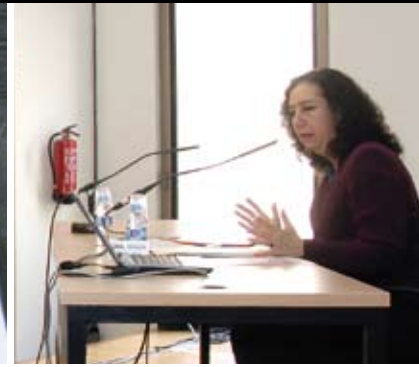
dossier
associació de dones periodistes

dones

tardor 2010 núm. 39 3 €

**Els feminismes
al segle XXI**

2010
número 39

sumari

3 Editorial

4-8 Femocràcia versus revolució

El feminisme ha vingut transformant la realitat social des de fa segles. S'ha posicionat en l'agenda política i en les darreres dècades ha convertit algunes reivindicacions en polítiques públiques. Aconsegueix la feina des de les administracions canviar el sistema patriarcal o en manté les arrels inalterables?
Per Neus Ràfols

9 Aliciadas

Per Isabel Franc i Susanna Martín

10-11 Termes per a la igualtat de gènere

Per Laura Flores

12-14 Polítiques d'igualtat a la UE

La Unió Europea estableix unes línies d'actuació als estats membres. Els canvis socials i estructurals més enllà dels normatius, però, encara no s'han donat.
Per Anabel Herrera i Laura Jutglar

15 La referència i els reptes de Suècia

Per Laia Serra

16-17 Polítiques de dones a Catalunya: cap a la transversalitat de gènere

Per Paloma Herrera Pastor

18 Amparo Moreno

des de l'acadèmia, el periodisme i la política
Per Irene Peiró

19-29 L'Administració administrada

Coordinada per Marta Corcoy

30-31 Les polítiques, les dones, la llibertat

Recull d'imatges dels moviments feministes.

32-34 Dones científiques. De l'oblit a la normalització

Per Marta Olivé

35 Cristina Quiles

perfil d'una dona científica
Per Laia Serra

36-39 Des d'on es genera ideologia feminista?

Text fruit d'una taula rodona organitzada per 'Dones Dossier' per debatre i reflexionar sobre la relació i la retroalimentació avui entre els feminismes i la política institucional.
Per Laia Serra

40-51 Acció i revolució en singular

Experiències d'entre la gran diversitat de dones que han treballat i treballen per difondre i materialitzar en la societat els valors del feminisme:

40 **Victòria Sau** Per Anna Cabanillas

41 **Maria Milagros Rivera Garretas** Per Anabel Herrera

42 **Verena Stolcke** Per Anabel Herrera

43 **Eulàlia Lledó** Per Laura Flores

44 **Maria Dolors Calvet** Per Marta Olivé

45 **Fina Birulés** Per Isabel Cidoncha

46 **Joana Gallego** Per Anabel Herrera

47 **Marina Subirats** Per Anna Cabanillas

48 **Tona Gusi** Per Isabel Cidoncha

49 **Marta Plujà** Per Anna Cabanillas

50 **Alicia Oliver** Per Isabel Cidoncha

51 **Anna Bofill** Per Vanessa Teixidor

52-54 Els drets de les dones, del silenci a l'agenda política

Revisem les pàgines que van escriure moltes dones en la història del periodisme, que van treballar per refermar les llibertats després del franquisme. Per Irene Peiró

55 Lídia Falcón

feminista internacional
Per Irene Peiró

56 Premsa feminista a la Transició

Per Montse Barrachina

57-60 Comunicar el feminisme

Testimoni d'algunes de les dones que posen en pràctica el feminisme des de la professió periodística i la comunicació:

57-**Estrella Montolí** Per Vanessa Teixidor

58-**Montserrat Minobis** Per Anna Cabanillas

59-**Margarita Rivière** Per Laura Flores

Editorial

És moment per a feminismes

En línia amb la proposta de *Dones Dossier* d'oferir profunditat i anàlisi sense menystenir l'actualitat, hem dedicat aquest monogràfic a les polítiques públiques d'igualtat. Àmbit amb una implicació molt directa en les vides de totes les persones i que és potser en el qual el feminisme més ressò ha tingut.

El moviment feminista es va organitzar i va reivindicar a la llum pública els drets de les dones. La incipient política democràtica de l'Estat espanyol, a finals dels setanta, va incorporar aquestes reivindicacions primer com a serveis assistencials, després les va incloure com a polítiques específiques de la dona, més tard les del col·lectiu, les dones –es van aplicar les “discriminacions positives”, molt controvertides entre la població en general, i finalment les reivindicacions van ser assumides pels organismes internacionals. Aquests les van reconvertir en drets humans i les van desenvolupar en totes les polítiques públiques, com una col·laboració transversal de les organitzacions, on les dones són les destinatàries d'una part, però, d'obligat compliment per a dones i homes.

Hem volgut saber com és el vincle entre les polítiques públiques i la teoria feminista que va elaborar el moviment de dones.

La política institucional segueix actuant, reclamant una participació necessària d'un sistema democràtic i també actua per una continua pressió de la societat civil que defensa l'estat del benestar. Però, on es genera el feminisme i qui participa en aquesta gènesis? Evoluciona o està estancada?

En l'actualitat hi ha opinions que consideren el discurs feminista fora de lloc, perquè consideren suficient que s'hagin assolit unes

quantas polítiques públiques d'igualtat. Tradicionalment es creu que les polítiques d'igualtat només són per a dones. En contraposició, les tecnologies obren un gran interrogant i els protocols de comunicació en la xarxa afavoreixen altres possibilitats d'interrelació que, també, s'estan elaborant des del feminisme “el ciberfeminisme”, l'evolució del moviment continua.

Durant l'elaboració del present número, el segon d'aquesta nova etapa de la revista *Dones* el govern espanyol presidit per José Luis Rodríguez Zapatero ha eliminat el Ministeri d'Igualtat que ell mateix havia creat el 2008. Des del 20 d'octubre, les polítiques d'igualtat seran responsabilitat del nou Ministeri de Sanitat, Igualtat i Polítiques Socials que encapçala Leire Pajín.

El d'Igualtat, es confirma ara, va ser un ministeri que va néixer sense haver-se'n considerat la importància clau, la posició estratègica que té per configurar una societat sostenible i justa. L'aposta no va ser ferma. I és possible que acusi l'error d'haver-se allunyat, la política, del feminisme i la seva reflexió.

El feminisme del segle XXI no és un pensament únic, té moltes expressions i formes i per això parlem de Feminismes, per abastar i respectar totes les tendències. Bona part dels reptes que té avui el moviment, precisament, provenen de la interrelació amb altres moviments, altres necessitats; el món global d'avui.

Si es qüestiona la vigència dels feminismes no és, doncs, perquè hagin esgotat el seu discurs; potser és que es pretén evitar escoltar la revolució pacífica que proposen les i els feministes per capgirar el sistema androcèntric patriarcal en el sistema capitalista. ■

Diputació de Barcelona | Àrea d'Igualtat i Ciutadania

Revista associada a:

dones dossier

Barcelona, tardor de 2010, núm 39

Consell de Redacció:

Lina Barber, Mavi Carrasco, Marta Corcoy, Irene Peiró, Montserrat Puig, Elena Riera, Laia Serra

Edita:

Associació de Dones Periodistes de Catalunya

Rambla de Catalunya 10, 3r. Tel: 93 412 11 11/ 93 412 46 56

E-mail: adpc@adpc.cat

Web: www.adpc.cat www.donesdigital.cat

Coordinació: **Laia Serra**

Secretària de redacció: **Xènia Fortea**

Disseny gràfic i maquetació: **Estudi Villuendas + Gómez**

Foto coberta: **Marc Javierre**

Impressió: **El Tinter**

Dipòsit legal: B-44.200-2000

Imprès en paper ecològic

Subscripcions: www.adpc.cat

Femocràcia versus revolució

El feminisme, des de fa tres segles, ha aconseguit ser a l'agenda política i en les darreres dècades ha convertit algunes reivindicacions en polítiques públiques. Ara bé, des del mateix pensament feminista també s'ha qüestionat si calia col·laborar amb un sistema econòmic i social que és patriarcal i capitalista en essència, o per contra, s'ha de modificar d'arrel posant en el centre la cura de les persones i no la producció

Per **Neus Ràfols**

“ El feminisme és la teoria política més important dels darrers tres segles i que ha transformat de manera més significativa la nostra realitat social i les nostres vides”. Amb aquestes paraules, la directora de l'Oficina de Promoció de Polítiques d'Igualtat Dona-Home de la Diputació de Barcelona, Maribel Cárdenas, situava el feminisme en el paisatge de la història de la humanitat.

Una influència sobre l'agenda política que ha estat desigual en la història i en les geografies, i que ha tingut, segons Cárdenas, dos grans fonts catalitzadores: el feminisme com a teoria política i pensament crític que arrenca de finals del segle XVIII en el marc de la Il·lustració –el fill no desitjat de la Revolució francesa, segons Ruth Mestres (2006)-, i el feminisme com a moviment social, la *second wave* per a la literatura anglosaxona. Aquest, per primera vegada va situar a les dones com a subjecte polític col·lectiu.

A Catalunya i a l'Estat espanyol aquesta segona onada va començar a esberlar els discursos polítics, i a conquerir les administracions i el carrer, des dels anys setanta, coincidint amb la transició democràtica.

El fill no desitjat de la Il·lustració

El principi d'igualtat de totes les persones en l'accés a la política i al món laboral, l'ampliació de la democràcia són llegats del feminisme des del front de la teoria política que va començar a evidenciar l'androcentrisme hegemònic de la teoria política d'aleshores. Perquè cal recordar que mentre Jean Jacques Rousseau parlava de “qüestions de dones” precisament per excloure-les del joc polític, Emmeline Pankhurst declarava que “no estem aquí per trencar la llei sinó per voler convertir-nos en qui fem la llei”.

Des de fa tres segles, doncs, diferents pensadors i pensadores han dissecat els rols i les funcions que la societat atorgava a les persones fomentades pel sexe, i en les diferents posicions que aquestes ocupaven en el sistema econòmic, social, i simbòlic. És a dir, fan emergir la construcció psicosocial del sexe: el gènere.

La gran aportació del feminisme també ha estat la de situar a la palestra política aspectes de la vida personal i privada, que romanien, com descrivia simbòlicament l'escriptora Montserrat Roig, en la silenciosa galeria de moltes llars:

“Reclamar la dimensió política i eliminar aquesta frontera entre l'esfera pública i privada ha permès a la societat occidental incorporar a l'agenda política drets com els reproductius, d'atenció a les persones, el dret a l'avortament, la violència de gènere i la prostitució”, detalla la Directora General d'Igualtat d'Oportunitats del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, Sara Berbel.

Col·laborar amb un sistema patriarcal?

Ara bé, la relació entre les reivindicacions feministes i l'Estat ha estat un debat que ha esquinçat el pensament feminista en diferents corrents. Cal integrar polítiques de dones en un Estat que és patriarcal des del seu origen? Les catedràtiques Elin Peterson i María Bustelos (2007) sintetitzen amb els següents conceptes els diferents posicionaments:

“Des del feminisme liberal, que és el que ha reclamat, des d'un principi, canvis en les lleis i la integració de les dones en l'àmbit públic, s'ha considerat l'Estat com a neutral respecte el gènere. El feminisme radical ha emfasitzat el paper de l'Estat en perpetuar la desigualtat de gènere (...). La idea és que, independentment des les lleis que s'aprovin o de les dones que accedeixin a llocs públics, l'Estat és inherentment patriarcal i reflecteix, promou, sosté, i respon davant d'una jerarquia de dominació masculina i subordinació femenina. Des del feminisme socialista s'ha desenvolupat la noció d'Estat que combina l'anàlisi radical i marxista, i així subratlla el sistema dual de patriarcat i capitalisme”.

“La dona és la proletària del mateix proletari”, resumeix la pensadora feminista Flora Tristan (1803-1844).

Aquest debat també es plasmarà durant la *second wave feminism*, entre l'anomenat feminisme de la igualtat, que

Marcela Lagarde, antropòloga mexicana amb més de 30 anys de trajectòria feminista, durant la ponència inaugural de la primera Trobada de Consells Municipals de Dones d'enguany.

acceptaria els instruments jurídics com a eines de canvi per modificar les construccions sexistes del sistema; i el feminisme de la diferència. Aquest darrer busca un canvi d'arrel del model econòmic, polític i social que es vertebrà en la reproducció i cura de les persones (no en la producció), una de les grans aportacions, entre moltes d'altres, que les dones han fet a la humanitat.

La femocràcia a Catalunya

Malgrat aquests matisos, la integració de les reivindicacions feministes a les agendes públiques, segons consideren Cárdenas i Berbel, han estat molt importants.

Peterson i Bustelos (2007) situen a la dècada dels anys seixanta i setanta la conquesta de les reivindicacions feministes a l'Estat, denominant-se feminisme institucional (Lo-

venduski, 1997), d'Estat (Stetson i Mazur, 1995) o femocràcies (Threlfall, 1990). El defineixen com la "institucionalització dels interessos feministes en organismes públics".

A Catalunya va tenir un símbol molt clar: els centres de planning. La reivindicació feminista de tenir dret a serveis d'assistència entorn de la planificació sexual l'havien estès les vocalies de dones de les associacions veïnals clandestinament a molts barris de Catalunya. Aquesta reivindicació, concretada en serveis, va anar essent integrada a les administracions locals amb els primers ajuntaments democràtics.

"Les dones que militantment treballaven el tema dels contraceptius, van passar a fer-ho professionalment en els centres de planificació familiar. Aquesta transició també ha portat, al mateix temps, que l'administració assumís una part del discurs feminista, però digerit i debilitant la capacitat crítica del moviment", puntualitza la professora de sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona, Maria Jesús Izquierdo.

Segons Izquierdo, les reivindicacions que van quallar a les femocràcies, i que actualment se segueixen implantant, procedeixen sobretot del feminisme de la igualtat:

"s'han anat integrant intervencions que no han qüestionat el sistema econòmic ni polític hegemònic, en el qual la producció se situa al centre i no la cura."

La femocràcia a l'Estat espanyol es va seguir vertebrant a partir de la constitució de les diferents comunitats autònomes, atès que els respectius estatuts van començar a fundar organismes per promoure actuacions de promoció de les dones en l'àmbit polític i sobretot laboral.

"Les polítiques públiques d'igualtat d'oportunitats de dones i homes recullen el que reivindica el feminisme de la igualtat amb un discurs clar i contundent que té l'objectiu d'eliminar la divisió sexual del treball i les seves conseqüències", afirma Berbel i assenyala com a tret de partida de Catalunya l'aprovació de la Llei 11/1989 creadora de l'Institut Català de les Dones.

Barris amb mirada de dona

L'aportació de les vocalies de dones de les associacions veïnals a les polítiques públiques ha estat molt poc reivindicada i va ser molt rellevant. Durant els anys 70 i 80 varen aconseguir eixamplar els límits de l'Estat del Benestar als barris a partir de reivindicacions fetes realitat com l'extensió de centres de planificació familiar, l'establiment de menjadors col·lectius, d'equipaments de salut i educatius pròxims, etc." Amb aquestes paraules, la presidenta de la Federació d'Associacions Veïnals de Barcelona (FAVB), Eva Fernández, dimensionava com les representants del moviment veïnal havien fet aterrar als barris reivindicacions feministes com el dret al propi cos – contracepció i avortament – i les necessitats de dotar d'infraestructures de cura al territori. "Es demanaven equipaments però seguint un model especial: per exemple, els centres de planning eren un element d'apoderament femení, i no només un servei de salut", emfasitza Fernández.

FOTOCRISTINA DESTRO

El 3r Congrés de les Dones del Baix Llobregat va acollir una jornada sobre economia feminista a Sant Boi, en la seva qualitat de subseu

Berbel posa com a exemples més recents la Llei 8/2006, de 5 de juliol, de Mesures de conciliació de la vida personal, familiar i laboral del personal al servei de les administracions públiques catalanes; la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del Dret de les dones a eradicar la violència masclista, i la creació de plans interdepartamentals, estructures per a la igualtat i els nous usos del temps.

Un feminisme que incorpori els governs a les polítiques públiques amb el concepte de transversalitat o *mainstreaming*, és a dir, el treball transversal en les organitzacions. Això queda palès en crear la Direcció General d'Igualtat d'Oportunitats en el Departament de Treball de la Generalitat. "Promou polítiques adreçades a la igualtat de les dones en l'àmbit laboral i també als diversos grups socials i col·lectius que en aquests moments no gaudeixen d'igualtat en les condicions d'accés, presència, permanència i estabilitat al mercat de treball", puntualitza Berbel, que actualment dirigeix aquesta Direcció General.

A Catalunya, per exemple, des del 2005 la Generalitat ha subvencionat amb un màxim de 10.000 euros 460 empreses per implantar mesures contra la discriminació sexual. A escala estatal el Ministeri d'Igualtat estimava que un 35% de les empreses de més de 250 assalariats i assalariades havien complert amb l'obligació de tenir un protocol amb objectius de millora pel que fa a l'equiparació de les condicions d'homes i dones.

Ara bé, aquestes polítiques que cerquen la igualtat es topen amb les dinàmiques d'aquesta femocràcia que deixen inal·terables els fils del sistema patriarcal i capitalista basats en la producció. Un exemple d'aquesta realitat, segons Izquierdo, és la recentment aprovada reforma laboral, que posa encara més pals a les rodes a les possibilitats que les dones accedeixin al mercat laboral amb les millors condicions d'equitat i tenint en compte la tasca de cura que molts sovint assumeixen. "Aquesta *flexisecurity* que instaura la reforma laboral de

Zapatero significa més seguretat i contractes definits a canvi de flexibilitat, i això exigeix treballadors i treballadores sense fills ni persones a les quals cuidar perquè comporta una disponibilitat laboral que és del tot incompatible amb la cura. És a dir, els aspectes estructurals segueixen perpetuant relacions molt desiguals per a les dones", etziba Izquierdo.

En un moment agredolç

Com a tota realitat, aspectes clars, grisos i foscos són els que les pensadores feministes troben en la femocràcia del nostre país.

Ara bé, si Izquierdo posa en evidència els aspectes més obscurs, Cárdenas en destaca les aportacions més lluminoses: "ens trobem en un moment dolç ja que tant el Govern central com autonòmic han aconseguit assumir moltes fites històriques de forma pràctica i simbòlica importantíssimes com la llei catalana de la violència masclista, i la del matrimoni gai, l'avortament i la generalització de la pastilla del dia després a escala estatal", emfasitza, però no deixa d'alertar: "podem assistir a una involució. Hi ha un sector de la societat, sobretot de l'Estat espanyol, que té una profunda ràbia a les polítiques d'igualtat. Un cicle de dretes pot acabar amb les conquestes que s'han aconseguit".

L'article "Vocalies de dones" d'Alba Garcia també recorda la tasca històrica que van desenvolupar les líders veïnals durant l'ocàs del franquisme dels anys 70.

"Les ciutats i pobles van anar engolint milers i milers de dones i homes procedents de les zones més deprimides de l'Estat cercant l'oportunitat d'una vida millor. (...) A la perifèria, no hi havia les condicions higièniques i d'habitabilitat mínimes: no tenien clavegueram, aigua corrent, enllumenat, cap mena de servei públic: ni transport, ni dispensari, ni escola. (...)

Per una banda, les dones es posaren al capdavant de les mobilitzacions per a la millora de les condicions de vida als barris, pobles i ciutats (instal·lació de semàfors, d'aigua corrent, dispensaris, autobusos o escoles), ja que eren les responsables del treball domèstic i de cura, i per l'altra banda eren cada vegada més conscients que hi havia alguns aspectes de la situació social, econòmica i política del moment que els afectaven únicament pel fet de ser dones. (...)"

Gràcies a la capillaritat del moviment veïnal –tal com afirma el sociòleg Manel Castells–, el discurs feminista “de segona onada” que a Catalunya havia quallat en col·lectius de dones universitàries de classe mitjana i alta, va anar degotejant als barris. També als més perifèrics, on l'emigració del sud d'Espanya havia aterrat, i moltes dones tenien fortament interioritzats rols patriarcals tant en la seva vida domèstica com en l'esfera pública.

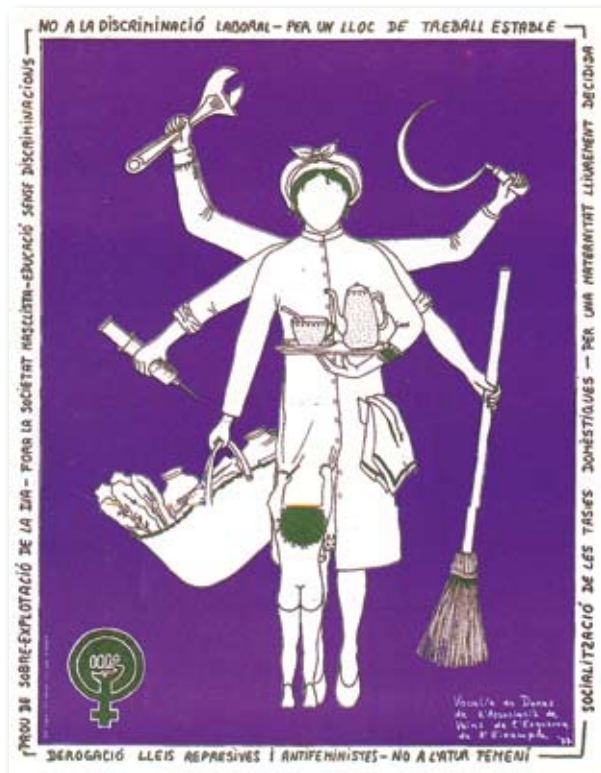
En un primer moment les dirigents veïnals van desplegar una lluita aferrissada per dotar d'infraestructures bàsiques els barris, però també van fer seves reivindicacions del feminisme, adaptant aquests discursos a les diferents realitats socials dels barris. Van promoure campanyes respecte a la necessitat de socialització dels treballs domèstics, el dret al propi cos, la igualtat d'accés i d'oportunitats en el treball remunerat, el dret a participar en els òrgans de decisió, la igualtat en l'educació, etc. I dins de les associacions veïnals, anaven esquinçant els rols masclistes i les dinàmiques androcèntriques dels seus companys.

“Algunes feministes de classe mitjana van menystenir aquestes líders veïnals perquè no assumien només reivindicacions pròpies de les dones. En canvi jo crec que van exercir una gran radicalitat a la seva pràctica. Un exemple d'això és la desobediència civil que feien a través de les permanències de vocalies, on cada setmana es donava assessorament per anar a avortar a l'estranger quan aquí era il·legal”, apunta Fernández.

El llegat del feminisme a les societats contemporànies

Les demandes feministes, formulades tant des de la teoria política com des dels moviments socials, han permès generalitzar alguns drets, de primera i segona generació sobretot, al món occidental, que ara estan totalment estandarditzats però que van esdevenir avenços molt transcendents. Drets com:

- Ampliació de la democràcia (sufragi universal)
- Principi d'igualtat per a totes les persones
- Desenvolupament del concepte de ciutadania
- Educació universal
- Treball per a tothom
- Dret al propi cos
- Atenció a la salut reproductiva
- Dret a una sexualitat lliure no ancorada als rols patriarcals (matrimoni gai per exemple, lluita transsexual, transgènere i intersexual).

Cartell de la Vokalía de Dones de l'associació veïnal de l'Esquerra de l'Eixample, 1977.

Les vocalies de dones van protestar contra la Guerra d'Iraq el 8 de març del 2004.

A les associacions veïnals també van començar a proliferar els primers espais únicament femenins, grups d'autoconsciència. Refugis d'entrenament polític en moments en què les dones eren minoria tant en molts partits com moviments socials.

Alguns dels projectes d'aquestes vocalies van ser assumits pels primers ajuntaments, com els centres de planificació, les assessories jurídiques, les aules d'alfabetització o els serveis d'atenció específica per a dones. Ara bé, com a moneda de canvi, amb la integració de líders veïnals i feministes a les institucions, aquests moviments socials es van debilitar i van perdre capacitat de lideratge i crítica en la mesura que van començar a dependre econòmicament i ideològicament de les administracions públiques.

Garantir bons itineraris per a la cura

Per la presidenta de la FAVB, les aportacions actuals de les dones del moviment veïnal als barris ha de passar per abandonar models urbanístics, de convivència i de relació “andro-

II República: la primavera violeta

A l'Estat espanyol un punt d'inflexió en la conquesta de certes reivindicacions feministes va ser l'arribada de la II República (1931-1936). Entre d'altres episodis, el 1931 la diputada Clara Campoamor, va aconseguir l'aprovació al Congrés del sufragi femení. Posteriorment, va ser molt rellevant la legalització de l'avortament a Catalunya, el desembre de 1936, una iniciativa de l'anarquista Félix Martí Ibáñez, director general del Ministeri de Salut i Assistència Social de la Generalitat.

La llibertària Federica Montseny, primera dona ministre de l'Estat i que va assumir la cartera de Sanitat i Assistència Social el novembre de 1936, també va encapçalat apostes avantguardistes, amb unes polítiques que apuntaven a una reforma de la cultura sexual que serà poc reeixida, com les campanyes estatals per l'abolició de la prostitució. Cal emfasitzar que aquestes iniciatives es desplegaren en una conjuntura en què hi havia una gran mobilització popular femenina durant la II República i sobretot, durant els anys de la Guerra Civil, com apunta l'autora de *Rojas*, Mary Nash. En aquest llibre, la catedràtica d'història contemporània de la Universitat de Barcelona analitza l'assalt de reivindicacions feministes a la palestra política. Drets reivindicats per organitzacions de dones de l'època, com *Mujeres Libres* (anarquista), *Unión de Muchachas* (comunista), entre d'altres associacions. El cop militar i el franquisme esborrarà d'arrel tots aquests grans avenços durant 40 anys.

FOTO: RAFAEL REINA

Una instantània del 3r Congrés de les Dones del Baix Llobregat, maig del 2010.

cèntrics" i anar més enllà de les polítiques d'igualtat: "Quan nosaltres mirem l'espai del barri posem en primer pla uns itineraris vinculats a la proximitat i la cura, i no amb la producció. Hauríem de vetllar perquè aquests siguin accessibles i es visquin amb seguretat", afegeix.

Ara bé, segons Fernández, "la ciutat vista des de l'experiència i les vivències de les dones encara costa molt d'assumir". Dones com Assumpta Albà, del barri de Sants; Emilia Llorca, a la Barceloneta; Maria dels Àngels Rivas, a Nou Barris; Francisca Redondo, de la Maurina de Terrassa; Dolors Solís, de Singuerlín de Santa Coloma de Gramenet; Pura Fernández, de Bellvitge de l'Hospitalet de Llobregat; Mercè Angla, del barri Vell de Manresa, i Resu Fernández, de Ca n'Oriac de Sabadell, són noms que van "feminitzar" barris, municipis i ciutats, des d'un discurs feminista militant, o simplement, des de la seva mirada senzilla i quotidiana.

"A cada barri hi ha el record d'una dona que va exercir un lideratge en un moment en què ser líder i dona era complicat", conclou Fernández. ■

RECURSOS

- Garcia, Alba: "Vocalies de dones" a Bodelón, E; De la Fuente, M (coords.): *Diccionari - Mapa de Recursos Dona i Àmbit Local*, Pub. Electrònica, Projecte CIP, ICPS, Barcelona 2007. Disponible a http://www.icps.cat/fitxa_terme.asp?lletra=V&codi=53
- Herranz, Elia. "Veïnes i associades imprescindibles", a *La veu del carrer* (dossier estiu) Barcelona, 2005 (Versió electrònica: www.lafavb.com).
- Fernández, Eva; Ponce. "Moviment feminista i moviment veïnal, una crònica històrica", a *La veu del carrer* (dossier estiu) Barcelona, 2005 (Versió electrònica: www.lafavb.com).
- Fuentes, Antoni; Sansa, Mercedes; "Els plans d'igualtat per a dones creixen un 41% durant la crisi" a *El Periódico de Catalunya*, 18 de juliol de 2010. Disponible a <http://www.elperiodico.cat/ca/noticias/societat/20100718/els-plans-digualltat-per-dones-creixen-durant-cria/392640.shtml>
- Lovenduski, J. "Feminismo institucional: género y Estado" a Uriarte, E; Elizondo, (eds). *Mujeres en política*. Barcelona, Ariel, 1997.
- Mackinon, C. *Hacia una teoría feminista del Estado*. Cátedra-Universidad de Valencia-Instituto de la Mujer, 1995.
- Peterson, Elin; Bustelos, María. "Institucionalització de les polítiques de dones" a Bodelón, E; De la Fuente, M (coords.): *Diccionari - Mapa de Recursos Dona i Àmbit Local*, Pub. Electrònica, Projecte CIP, ICPS, Barcelona 2007. Disponible a <http://www.icps.cat/diccionari.asp>
- Threlfall, M. *Patriarca, palanca, paraguas? Planteamientos feministas ante el estado asistencial* a Astelarra, J. (ed.): *Participación política de las mujeres*. Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas, 1990.
- Bustelos, María; Peterson, Elin. *The Evolution of Policy Discourses and Policy Instruments within the Spanish State Feminism. A Unified or Fragmented Landscape?* Paper presentat al Workshop State Feminism and Women's Movements: Assessing change of the last decade in Europe (Joyce Outshoorn and Johanna Kantola, co-ordinators). ECPR Workshops. Granada (Espanya), abril 2005.
- Mestre, Ruth. *La Caixa de Pandora. Introducció a la teoria feminista del dret*. Universitat de València, 2006.
- Nash, Mary. *Rojas. Las mujeres republicanas en la Guerra Civil*. Taurus. Madrid 1999.

ALICIAJADAS

© Isabel Franc y Susanna Martín, 2010.

OYE ¿QUÉ ES EXACTAMENTE ESO DEL TRANSFEMINISMO?

ES UN CONCEPTO TRANSFORMADOR, UN TRÁNSITO HACIA UN ESPACIO TRANSFRONTERIZO EN EL QUE HABITAN SERES A QUIENES LAS CATEGORIAS HOMBRE O MUJER LES QUEDAN PEQUEÑAS.

¿HAS ENTENDIDO ALGO, ALI?

SÍ, QUIERE DECIR QUE LAS BIOMUJERES NO NECESARIAMENTE HEMOS DE SEGUIR UNA FEMINIDAD OBLIGATORIA Y QUE EJERCENDO EL EMPODERAMIENTO SUPONEMOS UNA AMENAZA PARA EL SISTEMA PATRIARCAL HETERONORMATIVO.

YA LO DECÍA S. BEAUVOIR: "DE UNA DIFERENCIA BIOLÓGICA HACEMOS UNA DESIGUALDAD SOCIAL."

DE AHÍ EL KING.

CLARO, CON EL TRAVESTISMO SE JUEGA A LA HIPÉRBOLA DE LA MASCULINIDAD Y SE DETECTAN IMPOSTURAS APRENDIDAS DE GÉNERO.

PORQUE, COMO DICE LA PRECIADO, "LAS BIOMUJERES HEMOS SIDO FARMACOPORNOGRÁFICAMENTE PROGRAMADAS DESDE LA INFANCIA."

¿NO TE PARECE FASCINANTE, MAITE?

¡EXACTO, DE ESO SE TRATA!

CREO QUE PREFIERO HACER HUELGA DE GÉNERO.

CHICA LISTA, QUÉ BIEN LO HA PILLADO.

Fin

Termes per a la igualtat de gènere

Durant els últims anys, temps en què les dones i les seves reivindicacions han guanyat protagonisme, nous termes s'han afegit a la nostra esfera lingüística

Per **Laura Flores**

La llengua és un organisme viu, inevitablement supeditat a la nostra evolució social. Així, durant la darrera dècada, un glossari de noves paraules i conceptes han enriquit el nostre llenguatge davant la necessitat de donar nom i significat a la nova realitat de gènere. L'objectiu actual passa per la consolidació i bon ús d'aquests nous termes a l'àmbit públic i dels mitjans de comunicació.

Igualtat de gènere

Condicció de ser iguals homes i dones en les possibilitats de desenvolupament personal i en la capacitat de prendre decisions, per la qual cosa els diferents comportaments, aspiracions i necessitats de dones i d'homes són igualment considerats, valorats i afavorits.

Aquest terme té els seus orígens en els anomenats "estudis de gènere" que, durant la dècada dels 60, van començar a sorgir en algunes universitats del Regne Unit i dels EEUU. Tanmateix, va ser una frase pronunciada per la filòsofa francesa Simone de Beauvoir, el 1949, ("una dona no neix, sinó que es fa") la que va despertar l'interès d'experts i expertes en sociologia i antropologia per investigar l'evolució humana a través d'una perspectiva de gènere.

Igualtat de dret o igualtat formal

Condicció de ser iguals dones i homes en la legislació. L'existència d'un principi general d'igualtat de tasques i de retribució per a homes i dones es concreta durant la II República: el text constitucional consagra la igualtat jurídica i social dels dos sexes. També les normes de caràcter protector per raó de la debilitat del sexe que van marcar la primera legislació del treball es mantenen durant la II República amb referència a la dona i als menors (les històriques mitjanes forces).

Actualment, en el marc legislatiu espanyol comptem amb l'anomenada Llei Orgànica d'Igualtat del 2007, i a Catalunya l'any 2008 es va aprovar la Llei Catalana per a l'Eradicació de la Violència de Gènere.

En l'àmbit europeu, durant els darrers mesos de presidència espanyola a la UE, s'ha iniciat l'elaboració d'un protocol sobre igualtat que afectarà tots els països membres.

Paritat

Presència equilibrada de dones i homes en els diferents àmbits de la societat, sense que hi hagi cap privilegi o discriminació. Aquest equilibri consisteix en què cap dels dos sexes no sigui representat per més del 60% ni menys del 40%.

Aquest terme es relaciona, especialment, amb l'àmbit laboral. Actualment, a l'Estat espanyol, les grans empreses han de posar en marxa els anomenats "plans d'igualtat d'oportunitats" per aconseguir la paritat real i convertir-se en exemple per a les petites i mitjanes empreses.

Acció positiva o mesura de discriminació positiva

Estratègia destinada a establir la igualtat d'oportunitats de les dones mitjançant mesures concretes i puntuals, que permetin corregir les discriminacions que són el resultat de determinades pràctiques o sistemes socials que han funcionat al llarg de la història.

Aquest concepte s'inclou a la Llei Orgànica d'Igualtat del 2007 i ha estat objecte de moltes crítiques. Les veus discordants consideren que d'aquesta mesura podrien sortir perjudicades persones que, de forma directa, no són responsables de les desigualtats de gènere històriques. També s'argumenta que, per aquesta via, es contribueix a agreujar la situació de segregació vers les dones, ja que es generen sentiments d'inconformitat cap a elles per ser objecte d'aquests privilegis.

Violències contra les dones

La violència que s'exerceix en el marc d'un sistema de relació de poder dels homes sobre les dones i que té com a resultat un dany o patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produ-

eix en l'àmbit públic com en el privat s'ha anomenat "violència contra les dones". El terme s'utilitza sovint com a sinònim dels termes violència de gènere o violència domèstica, però no són conceptes plenament equiparables, ja que la violència domèstica és aquella que s'exerceix dins de l'àmbit familiar i, a banda de les dones, també poden ser víctimes els homes, i es pot donar en relacions homosexuals o heterossexuals.

A nivell legislatiu, a Catalunya, la llei 5/2008 de 24 d'abril del dret de les dones a eradicar la violència masclista planteja una ampliació del terme violència masclista. Hem de parlar de violències, en plural, per abarcar les formes de violència que s'exerceix sobre les dones, moltes i diverses. Actualment estan penades les següents situacions: l'abús, l'abús sexual, l'agressió sexual, l'assetjament sexual, la violència obstètrica, el maltractament, la violència domèstica, la mutilació genital femenina, el tràfic de dones i la prostitució forçada, la violència derivada dels conflictes armats, les pràctiques tradicionals perjudicials per a la salut de nenes i dones, la violació i el femicidi.

Patriarcat

Organització sociocultural en la qual el domini de l'home estructura la totalitat de les relacions socials. Ideològicament, el patriarcat estableix com a natural la valoració desigual d'homes i dones i atorga superioritat als homes i inferioritat a les dones.

Aquesta evolució social i històrica, que es dona a la majoria de societats, s'ha basat en un pensament i una organització androcèntrics. Segons Victòria Sau, vicepresidenta primera del Consell de Dones de Barcelona, "la llista de greuges a la dona des que hi ha patriarcats és tan llarga que no la podem enumerar". Durant el II Congrés de les Dones de Barcelona (2009) ella va lliurar la *Declaració Universal del Reconeixement, Perdó i Abolició del Patriarcat* a una representant de l'ONU, encarregada de portar aquesta petició a l'Assemblea General de les Nacions Unides.

Androcentrisme

Conjunt de valors dominants basats en una percepció centrada en normes masculines. És aquell pensament que emmarca les capacitats de l'ésser masculí com a motor individual/universal de l'esdevenir humà. El terme va començar a ser utilitzat en el debat científic per Charlotte Perkins Gilman que va fer una profunda descripció de les pràctiques androcèntriques, així com dels problemes que en resultaven a *The Man-Made World or, Our Androcentric Culture*, publicat el 1911.

Conciliació personal i laboral

Possibilitat d'una persona de fer compatibles l'espai personal amb el familiar, el laboral i el social, i de poder desenvolupar-se en els diferents àmbits.

Els plans d'igualtat d'oportunitats entre homes i dones al treball que estan obligades a desenvolupar aquelles empreses amb més de 250 treballadors/res (la resta d'empreses ho poden fer de forma voluntària) han de facilitar, entre altres objectius, la conciliació personal i laboral del personal. A més, s'ha demostrat que en aquelles empreses que posen en marxa mesures de conciliació es redueix la rotació, l'absentisme i l'estress laboral; augmenta la motivació, el compromís i la

satisfacció dels treballadors/es amb la feina; millora el clima laboral, s'aprofita tot el potencial i el talent del 100% de la plantilla i s'incrementa l'orgull de pertinença a l'empresa.

Sostre de vidre

Barrera invisible que dificulta l'accés de les dones al poder, als nivells de decisió i als nivells més alts de responsabilitat d'una empresa o organització a causa dels prejudicis vers les seves capacitats professionals.

Un exemple: en els consells d'administració de les companyies que formen part de l'Íbex 35 –referents de l'economia espanyola– només 50 dones en formen part d'un total de 500 membres. D'aquestes 35 empreses, 7 no tenen cap dona en els seus òrgans de poder.

Bretxa salarial

Diferència entre el salari mitjà dels homes i de les dones.

Un informe de la Confederació Sindical Internacional (CSI) eleva al 22% la bretxa salarial que existeix entre dones i homes a escala mundial. Pel que fa l'Estat espanyol, segons l'últim informe sobre Estructura Salarial publicat per l'Institut Nacional d'Estadística, ells guanyen de mitjana 24.203,33 euros i elles només 18.910,62 euros (bretxa salarial del 22%).

Model 'male bread-winner' (proveïdor principal d'ingressos)

Concepte anglosaxó que es refereix a un model familiar patriarcal. Està basat en l'assignació diferenciada de rols i que atribueix als homes el paper de caps de família i de proveïdors principals d'ingressos i a les dones el paper de mestresses de casa i de proveïdores secundàries d'ingressos o no proveïdores.

Transversalització de gènere (de l'anglès 'gender mainstreaming')

Estratègia a llarg termini que incorpora la perspectiva de gènere i la igualtat d'oportunitats en totes les polítiques i actuacions d'un govern.

A Catalunya, per exemple, el protocol d'actuació contra la violència de gènere implica una actuació transversal de diferents administracions i cossos de seguretat per tal de fer efectiva la xarxa que ha de desenvolupar polítiques de prevenció, identificar els casos de violència masclista, assessorar a les víctimes i oferir-los atenció sanitària i judicial. ■

RECURSOS

- Universitat de València, Unitat d'Igualtat. Glossari de termes de política d'igualtat. Disponible a: <http://www.uv.es/igualtat/GLOSARI.pdf>
- Ajuntament d'Alpicat. Glossari de Termes per la igualtat. Disponible a: <http://www.alpicat.cat/temes-destacats/dona/igualtat-doportunitats/glossari-de-termes-per-la-igualtat/view>
- Ley Orgánica 3/2007, de 22 de marzo, para la igualdad efectiva de mujeres y hombres. Disponible a: http://www.boe.es/aeboe/consultas/bases_datos/doc.php?id=BOE-A-2007-6115
- Llei 5/2008 del dret de les dones a eradicar la violència masclista. Disponible a: http://www20.gencat.cat/docs/icdones/O3Ambitstematics/Arxiudocs/lleiviolenca_cat.pdf

Polítiques d'igualtat a la UE

Europa és un model a seguir pel que fa a la incorporació dels principis d'igualtat i no discriminació a les seves polítiques públiques a través d'un ampli marc legal. La realitat, però, ens diu que encara falta molt per eradicar les desigualtats entre dones i homes

Per **Anabel Herrera i Laura Jutglar**

Una xifra prou significativa. Dels 63 milions de persones no actives d'entre 25 i 64 anys que hi ha actualment a la Unió Europea, més de dos terços són dones. Però no només això. Els desequilibris entre dones i homes persisteixen pel que fa al nivell de retribucions, el temps de treball, els càrrecs de responsabilitat, la cura de les criatures i les persones grans en l'àmbit familiar, les tasques de la llar i el risc de pobresa, segons l'últim Informe sobre la igualtat entre dones i homes, elaborat per la Comissió Europea.

Existeix una tendència positiva cap a una societat i un mercat laboral amb més igualtat, és cert. Però igual de cert és que l'actual crisi econòmica fa perillar els èxits assolits en aquesta matèria i genera por a que els efectes de la recessió exerceixin una forta pressió sobre les dones. "És inquietant com afecta a les noies joves, sobretot a les que tenen la 'sort' de tenir feina", explica la filòloga, escriptora i divulgadora científica Rosario Hernández Catalán. "Constantment se'ls diu que són unes afortunades, que l'empresa està passant per un mal moment i que s'han d'esforçar més. Si alguna cosa caracteritza les joves treballadores és que són les 'chicas para todo'. I les empreses que no passen per problemes abusen d'aquestes pràctiques amb l'excusa de la crisi".

El marc legal per la igualtat i la no discriminació a la UE

Des de la constitució de la Comunitat Econòmica Europea en el Tractat de Roma del 1957, les institucions europees han tingut present la igualtat entre els sexes i el principi de la no discriminació a través d'un corpus legislatiu considerable. L'Article

14 d'aquest primer Tractat, per exemple, introdueix el principi d'igualtat i no discriminació per raons de sexe, i l'Article 119, el d'igualtat retributiva per una mateixa feina. Per a Sara Mateos, agent d'igualtat en l'àmbit local, "la UE focalitza les seves polítiques i principis d'igualtat, des dels seus inicis, en l'àmbit laboral. Ha tractat i tracta des de les condicions de treball a la igualtat de salaris per feines d'igual valor, la lluita contra tot tipus de discriminació i de desigualtat en el mercat de treball, la conciliació i el foment de l'activitat empresarial femenina".

Així ho demostra també l'Estratègia o Agenda de Lisboa, un pla de desenvolupament de la UE aprovat l'any 2000 que té com a objectiu estratègic convertir l'economia dels Estats membres en "l'economia del coneixement més competitiva i dinàmica del món, abans del 2010, capaç d'un creixement econòmic durador acompanyat per una millora quantitativa de l'ocupació i una major cohesió social". "L'Estratègia de Lisboa -explica Iratxe García, eurodiputada socialista portaveu de la Comissió de Drets de la Dona i Igualtat de Gènere- estableix el principi d'igualtat com un dels valors que totes les polítiques de la Unió han de desenvolupar. Derivat d'això, les Directives com a marc legal de la Unió han de traslladar a la pràctica les polítiques d'igualtat de gènere". Directives com la 76/207/CEE, relativa a la igualtat pel que fa a l'accés a l'ocupació, a la formació i a la promoció professional; la 86/613/CEE, que aplica la igualtat entre els treballadors que treballen per compte propi; o la Directiva 92/85/CEE, que fa referència a l'àmbit de la protecció social de les dones embaassades, que hagin donat a llum o que es trobin en el període de lactància.

FOTO: EUROPEAN PARLIAMENT/PIETRO NAJOLEARI

“Les lleis no garanteixen la igualtat real, però per descomptat hi contribueixen”, afirma Sara Mateos. Les declaracions de l'eurodiputada socialista apunten en la mateixa direcció: “S'ha avançat considerablement en aspectes relatius a la participació política i econòmica, drets laborals, conciliació de vida privada i professional, però un Tractat és un marc legal que posteriorment ha de ser desenvolupat a través de diferents instruments”.

El desitjat 'mainstreaming' de gènere

Els canvis socials i estructurals que fan, més enllà de les normatives, que el principi d'igualtat sigui una realitat és el que es coneix amb el terme de *mainstreaming* de gènere o transversalitat. “El *mainstreaming* de gènere és la incorporació d'una perspectiva de gènere en totes les àrees de les polítiques públiques, en tots els nivells polítics i en totes les etapes del procés polític. Es tracta de reorganitzar tot el procés polític per a què totes les polítiques públiques (pressupost, educació, transport, etc.) tinguin en compte el gènere i tinguin un impacte positiu per a la igualtat de gènere”, explica Emanuela Lombardo, investigadora Ramón y Cajal de la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia de la Universitat Complutense de Madrid.

A Europa s'han portat a terme nombroses iniciatives per incorporar la transversalitat a les polítiques públiques, com per exemple EQUAL, que fomenta la cooperació transnacional per lluitar contra les desigualtats en el mercat laboral; el Pla de treball per a la igualtat entre les dones i els homes (2006-2010), que fa un balanç de la situació i proposa millores; o la creació de l'Institut Europeu de la Igualtat de Gènere, que analitza i difon informació sobre la igualtat.

Per a Emanuela Lombardo, “malgrat els avenços normatius i de les estructures d'experts que s'han creat a la Comissió i al Parlament Europeu, el *mainstreaming* de gènere no s'ha produït de manera sistemàtica a la UE”. En efecte, no existeixen mesures de compliment obligatori amb sancions, no hi ha un calendari

concret d'accions ni un seguiment efectiu d'aplicació. Un altre dels problemes, segons la investigadora, “és que s'ha aplicat un enfocament més burocràtic que participatiu. El *mainstreaming* de gènere requereix que s'involucrin la societat civil i les organitzacions de dones per recollir les necessitats de les dones en les polítiques. I això, a la UE, no ha passat gairebé en cap cas, tret de petites excepcions a Irlanda del Nord”. Es refereix al model 'participatiu-democràtic' d'aquest país, basat en la consulta de representants dels col·lectius afectats per les propostes polítiques i que inclou el gènere i vuit grups diferents.

Intervencions prioritàries a Europa

Encara falta molt per assolir una autèntica igualtat de gènere a la UE, doncs. Els Estats membres haurien d'entendre que les polítiques d'igualtat són una inversió a llarg termini, no un cost a curt termini, i per tant, les haurien d'incloure dins de les seves agendes polítiques des de ja. Espanya ho ha fet. Durant la recent Presidència del país a la UE, la fins fa poc ministra d'Igualtat Bibiana Aído, va aconseguir que els Estats membres es comprometessin a lluitar per la paritat entre homes i dones, compromís que es va incloure en l'Estratègia Europea 2020, el document que estableix les línies econòmiques del continent per als propers anys.

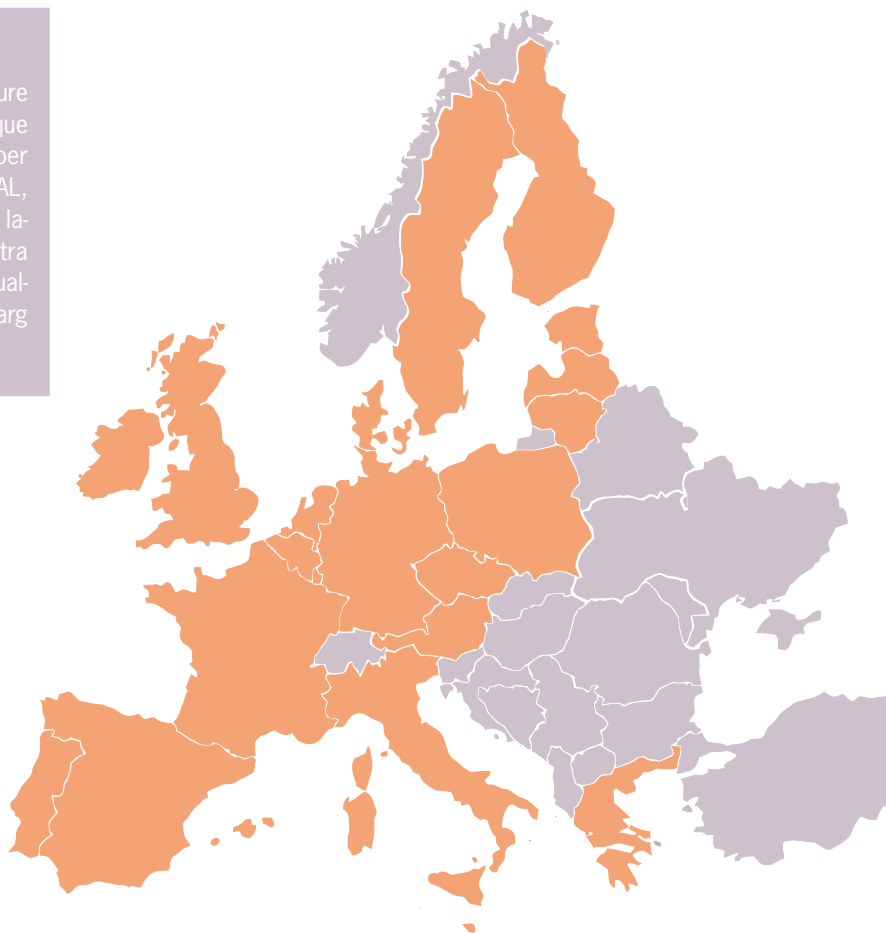
Segons explica l'eurodiputada socialista portaveu de la Comissió de Drets de la Dona i Igualtat de Gènere, Iratxe García, “ara per ara existeixen iniciatives sobre la taula que esperem que es materialitzin en breu, com són la Directiva de protecció a Víctimes de Violència (coneguda com l'Euroordre), la Directiva contra la tracta d'éssers humans o la posada en marxa de l'Observatori Europeu sobre la Violència de Gènere, que han estat impulsades durant la presidència d'Espanya de la UE”. Iniciatives que esperem que serveixin perquè la igualtat entre homes i dones deixi de ser un tema de debat. ■

RECURSOS

- Institut Europeu per a la Igualtat de Gènere. www.eige.europa.eu
- Legislació de la UE en matèria d'igualtat de gènere. Disponible a http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/equality_between_men_and_women/index_es.htm
- Ocupació, Assumptes Socials i Igualtat d'Oportunitats de la Comissió Europea. Disponible a <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=es&catId=418>
- Mujeres Jóvenes. Grup de joves feministes que lluiten per aconseguir la igualtat real d'oportunitats. www.mujeresjovenes.org

La igualtat, en xifres

En el següent mapa, podem veure en xifres la inversió econòmica que ha fet el Fons Social Europeu per portar a terme la iniciativa EQUAL, que pretén fomentar un mercat laboral obert a tothom lluitant contra la discriminació i a favor de la igualtat, a cada Estat membre al llarg del període 2000-2006.

País	Empleabilitat	Esperit emprenedor	Adaptabilitat	Igualtat oport.	Sol·licitants asil	Assistència tècnica	Total
Bèlgica (NL)	36.2%	16.1%	22.3%	12.5%	3.3%	9.6%	27.673.254
Bèlgica (FR & DE)	46,5%	14,7%	24,8%	7,3%	1,7%	5%	42.311.738
República Txeca	23,7%	27,4%	27,7%	9,5%	4,5%	7,3%	32.100.930
Dinamarca	34,6%	0,0%	32,9%	16,2%	8,3%	7,9%	30.428.011
Alemanya	43,6%	13,4%	21,6%	9,8%	5,7%	5,9%	523.585.685
Estònia	50,0%	0,0%	0,0%	40,0%	2,0%	8,0%	4.068.097
Grècia	32,2%	27,5%	21,7%	9,8%	2,9%	5,9%	105.938.327
Espanya	35,0%	15,1%	14,9%	31,1%	1,3%	2,5%	524.501.577
França	32,9%	17,4%	29,5%	11,4%	2,1%	6,8%	310.643.235
Irlanda	37,5%	10,0%	27,5%	12,0%	5,0%	8,0%	34.498.648
Itàlia	30,0%	25,0%	27,0%	10,0%	3,0%	5,0%	401.364.808
Xipre	41,5%	0,0%	0,0%	41,5%	7,0%	10,0%	1.808.793
Letònia	53,0%	0,0%	0,0%	34,0%	5,0%	8,0%	8.025.784
Lituània	67,3%	0,0%	0,0%	20,0%	3,0%	9,7%	11.866.395
Hongria	42,0%	0,0%	39,0%	8,0%	3,0%	8,0%	30.292.135
Luxemburg	52,4%	0,0%	0,0%	32,0%	10,6%	5,0%	4.477.701
Malta	25,0%	25,0%	0,0%	25,0%	5,0%	10,0%	1.241.163
Països Baixos	33,7%	15,9%	23,6%	16,6%	4,7%	5,5%	195.032.684
Àustria	49,7%	13,2%	13,6%	12,3%	6,3%	5,0%	103.801.243
Polònia	33,8%	27,4%	21,1%	9,0%	1,7%	7,0%	133.938.206
Portugal	29,4%	19,1%	25,0%	12,4%	5%	9,1%	115.809.622
Eslovènia	60,0%	0,0%	15,0%	15,0%	2,0%	8,0%	6.442.268
Eslovàquia	33,0%	23,0%	21,0%	12,0%	3,0%	8,0%	22.266.351
Finlàndia	41,0%	20,0%	20,0%	10,0%	2,0%	7,0%	73.576.763
Suècia	32,6%	14,0%	32,6%	9,3%	5,4%	6,0%	87.722.227
Gran Bretanya	40,0%	20,0%	25,0%	5,0%	5,0%	5,0%	394.760.200
Irlanda del Nord	59,0%	0,0%	0,0%	31,4%	0,0%	9,6%	11.896.437

Font: Comissió Europea

FOTO: LAIA SERRA

La referència i els reptes de Suècia

Per Laia Serra

Suècia és un referent en polítiques públiques d'igualtat. Tanmateix, així com va quallar la necessitat de l'entrada de les dones al mercat laboral per millorar la productivitat econòmica del país, encara ho ha de fer l'entrada dels homes al món privat. Falta considerar la igualtat com un valor per als dos sexes perquè l'estat del benestar pel qual coneixem el país escandinau sigui tal.

El context suec

Les polítiques públiques de principis del segle XX a Suècia, en un moment econòmic favorable i un moviment obrer en auge, buscaven modificar l'estructura familiar i donar autonomia a les dones perquè formessin part del mercat de treball. Arrel de l'acord d'abast nacional de Saltsjöbaden, el 1938, va introduir-se el sistema de protecció infantil, la fiscalitat individual: polítiques públiques adreçades als individus, no a les famílies, per garantir la igualtat de totes les persones des del seu naixement.

El feminisme i la igualtat són a Suècia temes d'opinió pública; hi ha la clara percep-

ció d'haver estat un país pioner en garantir els drets de les dones. Les feministes, però, adverteixen d'una certa autocomplacència quan la transversalitat és encara un tema pendent i la resistència a la paraula "feminista", així com la sensació d'haver arribat a un ginecocrisme són, si no creixents, importants.

Els mitjans de comunicació, segons el portaveu de l'associació Homes per la Igualtat, Clas Hyllinger, han reproduït la idea del feminisme com la lluita de les dones contra els homes. La voluntat del feminisme de canviar el sistema de domini i privilegis i els rols de gènere no arriba al públic, ni tampoc es parla de com les divisions de gènere també afecten els homes. La recent aparició de la publicació *Feministiskt Perspektiv* és, doncs, motiu per a la celebració. El partit feminista suec, el Feministiskt Initiativ (Fi o FI), constituït el 2005, no acaba de tenir repercussió en l'opinió pública. En les últimes eleccions va caure del 0,68% al 0,40%.

La lluita contra la violència vers les dones ha protagonitzat les polítiques públiques de gènere des dels anys 90 (el 1999 es va crear la llei que prohibeix la compra de sexe, que segueix debatent-se sense exempció de polèmica), però segons Hyllinger, des de les polítiques dels 70 no s'ha modificat radicalment la situació de gènere a Suècia. Les polítiques d'igualtat

no han impregnat totes les institucions ni han implicat els homes. La flexibilitat en la llei podria ser-ne una causa: no ha obligat els homes. "No ha quallat la importància i el repartiment de la cura de la llar", afirmava la periodista Maricel Chavarría, que afegia: "El model no ha funcionat, però encara no està esgotat".

Urgència d'autocrítica

L'adjudicació de la cura a les dones i l'acceptació de diferències en la situació laboral són el gran sostre de vidre. La igualtat de gènere es concep massa sovint com allò que han d'assolir les dones sense que canviï res –ni els missatges als mitjans, ni la feina, ni el sou-, explica Hyllinger, que afegeix: "És el moment de començar a parlar críticament sobre els homes". I el cert és que sense la voluntat de canvi i l'autoconsciència dels homes no s'avançarà en la igualtat.

La socialdemocràcia, que mai no havia estat més d'una legislatura fora del poder, no va obtenir majoria en les darreres eleccions parlamentàries, i la ultradreta va accedir al Parlament amb un 4% dels vots. El país escandinau s'ha vist sacsejat per l'evidència que cal seguir defensant i promulgant uns valors que la societat sueca pensava tenir assegurats. ■

RECURSOS

- Jakobsson, N., Kotsadam, A. *The Law and Economics of International Sex Slavery: Prostitution laws and trafficking for sexual exploitation*. Working Papers in Economics N° 458. University of Göteborg. School of Business, Economics and Law. 2010. Disponible a: http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/22825/1/gupea_2077_22825_1.pdf
- Schiratzki, J., *Custody of Children in Sweden Recent Developments*. Stockholm Institute for Scandinavian Law 1957-2009. Disponible a: <http://www.scandinavianlaw.se/pdf/38-11.pdf>
- Eurofound. EMIRE (Glossari de l'ocupació europea i les relacions industrials) *Saltsjöbaden Agreement*. Disponible a: <http://www.eurofound.europa.eu/emire/SWEDEN/ANCHOR-SALTSJ-Ouml-BADSAVTALET-SE.htm>
- Martínez Herrero, M. J. *El modelo sueco de cuidados a la infancia y sus consecuencias sobre las mujeres* a "Revista de Economía Crítica", n° 8, 2009. Disponible a: <http://revistaeconomicacritica.org/>
- Clas Hyllinger és portaveu de l'associació Män för jämställdhet (Homes per la igualtat). www.mfj.se/
- Maricel Chavarría és periodista, redactora de La Vanguardia, responsable durant anys de temes d'igualtat entre sexes i solidaritat. <http://www.lavanguardia.es/entre-sexos/>
- Ministeri Integració i Igualtat de Gènere: www.sweden.gov.se/sb/d/8366/m/header

Polítiques de dones a Catalunya: cap a la transversalitat de gènere

Les diferències entre dones i homes en els àmbits familiar, social, cultural, econòmic i polític fan necessària l'existència d'organismes i departaments específics a l'administració pública que vetllin per assolir la igualtat real i per integrar la perspectiva de gènere als diferents nivells de l'acció política

Per **Paloma Herrera Pastor**

L'avenç de les polítiques de dones a Catalunya des que als anys 80 es van crear les primeres regidories d'igualtat i els primers centres adreçats a les dones ha estat extraordinari. La desmitificació dels models femenins i masculins tradicionals, una major visualització del paper de les dones a la societat, el compromís de ciutats i empreses amb una nova gestió del temps o una major sensibilització del món empresarial per adaptar les condicions laborals a les necessitats personals són alguns dels aspectes que contribueixen a la igualtat entre dones i homes i que són possibles gràcies a la implicació de diferents agents.

Però tot i els avenços aconseguits els darrers 30 anys, encara queden molts reptes pendents. El paradigma masculí continua prevalent a la nostra societat i aquest fet es tradueix en la permanència de situacions de desavantatge i desigualtat per a les dones a diferents àmbits de la seva vida, com són, entre d'altres, el familiar –les dones són les responsables principals de les tasques domèstiques i la cura familiar- i el laboral –amb més dificultats d'accés al mercat de treball, salaris més baixos o escassa presència femenina als càrrecs directius.

En aquest marc, la tasca dels diferents organismes i departaments de l'Administració pública en els seus diferents nivells d'actuació –des del món local a les polítiques d'abast nacional- esdevé clau per avançar cap a una societat més inclusiva i igualitària. Són polítiques transversals, que afecten

i impliquen múltiples àrees o departaments de Govern i que intervenen a diferents nivells: atenció, prevenció i detecció de situacions de violència masclista, sensibilització social o implementació de mesures concretes per corregir situacions de desigualtat, entre d'altres. La finalitat, assolir una autèntica transversalització de gènere.

Cap al 'mainstreaming'

Imaginar un panorama futur d'igualtat real entre dones i homes amb la incorporació de la perspectiva de gènere a totes les polítiques, a tots els nivells i a totes les etapes –el que s'entén per *mainstreaming* de gènere-, pot portar-nos a qüestionar la necessitat dels departaments i organismes específics sobre polítiques de dones: realment serien necessaris aquests si hi hagués una igualtat real entre dones i homes a tots els nivells?

Per a Marina Subirats, catedràtica emèrita de Sociologia i investigadora de la Universitat Autònoma de Barcelona, “difícilment es pot transversalitzar si no hi ha organismes que hi pensin i ho facin present d'una manera constant”. La sociòloga pensa que ens falta molt per arribar a aquest model, ja que “de moment, s'avança en la igualtat de sexes –ser dona ja no és motiu per ser exclosa d'un conjunt de llocs-, però augmenta la desigualtat de gèneres –allò que les dones feien tradicionalment segueix sent totalment devaluat i confiat només a les dones pobres, que no tenen

L'Àrea d'Igualtat i Ciutadania i la transversalització de gènere

L'Àrea d'Igualtat i Ciutadania de la Diputació de Barcelona esdevé un model de transversalització de gènere des de l'Administració pública. A més de treballar coordinadament amb altres àrees de la Diputació i entre els seus propis serveis i oficines, desenvolupa diferents programes a nivell interinstitucional amb altres organismes, com és el Programa d'Agents d'Igualtat, amb la col·laboració de la Direcció General d'Igualtat d'Oportunitats en el Treball. L'Àrea impulsa també la Xarxa Local de Centres d'Informació i Recursos per a Dones per tal de promoure polítiques locals d'igualtat de gènere, una xarxa de serveis d'informació, orientació i assessorament que només a la província de Barcelona compta amb 54 centres. Així mateix, dona suport als ajuntaments de la província i ofereix formació i assessorament. D'altra banda, la Diputació de Barcelona ha entrat a formar part de la Comissió Nacional per a una intervenció coordinada contra la Violència Masclista, un nou òrgan previst a la nova Llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista.

altres possibilitats". Per a Subirats, "una transversalitat real s'ha de construir damunt la consciència de la desigualtat, i la majoria d'homes encara no la tenen". Es tractaria, doncs, "d'anar descobrint tots els elements de la desigualtat –que en molts casos passen per mecanismes no conscients- i anar trobant solucions en tots els àmbits, i això serà llarg i ple de contradiccions".

En la mateixa línia, la presidenta-delegada de l'Àrea d'Igualtat i Ciutadania de la Diputació de Barcelona, Imma Moraleda, defensa l'existència de departaments específics que permetin "incidir en les causes de les desigualtats per avançar en la seva eradicació", ja que "si eliminéssim la centralitat actual de les polítiques de gènere, correm el perill que el progrés s'aturi". Per a la diputada, les polítiques de gènere s'enfronten avui a dos reptes importants. D'una banda, l'eradicació de la violència masclista. I, de l'altra, la necessitat de trobar un nou model de creixement econòmic més sostenible i integrador, que permeti fer front a les desigualtats del model actual: "Si l'organització social del treball no canvia per fer front a les necessitats reproductives i de cura; si no es democratitzen i per tant es reparteixen equitativament les càrregues derivades d'aquestes necessitats entre els membres de les famílies, o la taxa de fecunditat baixarà a límits insostenibles econòmicament o les dones veuran limitades injustament les seves oportunitats laborals; i la societat en conjunt es veurà mancada del talent que com a professionals, científiques, empresàries poden aportar les dones".

Arribar a aquest model igualitari és una responsabilitat compartida pel conjunt de la societat: a nivell individual, com a societat civil organitzada i per part de les administracions públiques i de la classe política. Incorporar la perspectiva de gènere als diferents nivells d'acció política requereix d'un treball transversal -interdepartamental i interinstitucional-, així com disposar de personal degudament format i sensibilitzat. Això implica voluntat política i no serà possible si les dones no estan suficientment representades. D'aquí la importància de seguir impulsant la presència de les dones als llocs de presa de decisions i garantir, així, la incorporació del capital social de les dones a tots els aspectes de l'esfera pública i privada. ■

FOTO: CARLOTTA PRATS

Les polítiques de gènere a Catalunya

El nou Estatut d'Autonomia de Catalunya atorga competència exclusiva a la Generalitat de Catalunya en polítiques de gènere. L'organisme del Govern encarregat de dissenyar, impulsar, coordinar i avaluar aquestes polítiques és l'Institut Català de les Dones, creat l'any 1989. Sota el lideratge de l'Institut, el Govern té com objectiu prioritari aplicar la perspectiva de gènere a totes i cadascuna de les seves actuacions. En la present legislatura s'han posat en marxa importants iniciatives per avançar en aquesta línia, com són la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, així com la implantació de les mesures del Pla de polítiques de dones del Govern de la Generalitat 2008-2011. La transversalitat de gènere també s'està assolint a nivell local, gràcies en bona part a la col·laboració interinstitucional. Actualment, 32 comarques catalanes estan desplegant un pla estratègic de polítiques de dones i set més l'estan elaborant. Pel que fa als municipis, 154 disposen de plans de polítiques de dones, mentre que quatre entitats supramunicipals també compten amb un pla d'aquestes característiques.

RECURSOS

- Àrea d'Igualtat i Ciutadania Diputació de Barcelona. *Igualtat Dona-Home*. Disponible a <http://www.diba.cat/dones/default.asp>
- Consell d'Europa. *Mainstreaming de género. Marco conceptual, metodología y presentación de buenas prácticas. Informe final*. Instituto de la Mujer, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Serie documentos, número 28, Madrid, 1999.
- Diputació de Barcelona. Dossier Xarxa de Centres Municipals d'Informació i Recursos per a Dones, Barcelona, 2006. Disponible a <http://www.diba.es/dones/descarrega/xcird/dossierxarxacentres.pdf>.
- Gensana Riera, M. Àngels. *Informes d'impacte de gènere*. Institut Català de la Dona, Barcelona, 2005.
- Instituto de la Mujer MTAS. Declaración de Pekín y Plataforma para la acción. Serie Documentos núm. 19, Madrid, 1996.
- Institut Català de les dones. Pla de Política de Dones 2008-2011. Col·lecció Eines, núm. 12, 2008. Disponible a http://www20.gencat.cat/docs/icdones/Institut/Documents/pla_accio/pub_eines12.pdf

Pionera dels estudis
sobre l'androcentrisme
a la universitat

Amparo Moreno

Des de ben aviat, ja s'intuïa que Amparo Moreno seria una dona rebel. El 1969, va marxar de casa amb 22 anys, tres menys dels que fixava la llei per a una dona soltera, per estudiar periodisme a Barcelona. Fins llavors, va estudiar el que li deixaven a casa i es va llicenciar en Filosofia i Lletres, Dret i Geografia i Història.

A Barcelona, primer es va dedicar a la docència, però ràpidament va començar a trucar les portes de diversos diaris. "El periodisme era molt més masclista que l'educació", explica Moreno, a qui van rebutjar contractar en algunes publicacions pel fet de ser dona. Però dos anys després d'arribar a Barcelona va començar a cobrir informació local -primer al *Noticiero Universal* i després al *Correo Catalán*-, una etapa en què va entrar en contacte amb el Grup Democràtic de Periodistes i amb el moviment feminista.

La il·lusió dels seus primers anys com a redactora es va anar esvaint des que la van acomiadar el 1973 del *Correo*, després d'advertir-li que escrivia "coses massa compromeses". Moreno, que llavors també estava embarassada, va portar el cas als tribunals. Durant el seu judici, calia demostrar que, tot i ser una estudiant en pràctiques, actuava de facto com una redactora més. Només si se li reconeixia aquesta condició es podia valorar que l'acomiadament era improcedent. Malgrat que va guanyar el judici, el *Correo* no la va readmetre i es va decantar per abonar-li una important indemnització.

Posteriorment, va seguir col·laborant amb diverses publicacions durant 5 anys, però el seu desacord amb la línia editorial que li volien imposar la va allunyar definitivament de les redaccions. "Vaig tenir una crisi perquè em vaig quedar molt descol·locada" - recorda.

Va ser llavors quan es va incorporar a la universitat, on trobaria una nova via per canalitzar les seves inquietuds. Algunes de les seves primeres investigacions van constatar que el discurs acadèmic es regeix per una visió androcèntrica, com exposa a *El Arquetipo Viril protagonista de la Historia* (1986), avui obra de referència. Més tard, va demostrar que aquestes mateixes conclusions servien per explicar el sexisme dels mitjans de comunicació amb la publicació de *La Mirada Informativa* (1998).

Moreno és avui catedràtica i co-coordinadora de la llicenciatura de Periodisme a la Universitat Autònoma de Barcelona, a més de vicedegana del Col·legi de Periodistes de Catalunya, i darrerament ha impulsat diversos projectes innovadors, com el grup Feminari Dones i Cultura de Masses per promoure la participació de les dones a través d'internet.

De la seva trajectòria més recent, també destaca el seu pas per la política. A Tortosa, on viu actualment amb el seu

FOTO: CARLOTA PRATS

Amparo Moreno (Terol, 1947) no ha baixat el seu ritme de treball des que es va incorporar a la UAB el 1974. Les obres que ha escrit com a resultat de les seves recerques són avui lectures de referència sobre l'androcentrisme del discurs acadèmic i del periodisme. El desengany que la va apartar de les redaccions els anys 70, per escriure articles massa compromesos, formen part d'un capítol del passat

marit, va ser regidora entre 2003 i 2007 del grup Independents per l'Ebre, nascut arran dels moviments de protesta contra el Pla Hidrològic Nacional. Regidora d'un executiu de coalició, va acabar dimint a finals de mandat per desavinences amb l'equip de govern.

Aquesta experiència li va servir "per conèixer la maquinària per dins i constatar el que no li agradava", però reitera que el seu principal desengany amb el sistema es va produir els anys 70. Les més de tres dècades que ha passat des d'aleshores a la universitat, investigant i donant classes, demostren que mai no s'ha deixat arrossegar pel victimisme. ■

Irene Peiró

Anna Corbella èxits i reptes transoceànics

L'Anna Corbella ha estat la primera dona espanyola que, en competició, ha creuat en solitari l'Oceà Atlàntic. Ho va fer a finals de l'any passat a la Mini Transat 6.50, on, a més, va ser la primera dona classificada (dissetena a la general). Ara el seu nou repte és la Barcelona World Race -donar la volta al món a dos i sense escales-, acompanyada per la britànica Dee Caffari. Un objectiu pel qual porta preparant-se tot l'any i que pensa fer "passi el que passi" a partir del 31 de desembre.

Com et sents després de ser la primera dona espanyola en fer la travessia a l'Atlàntic en solitari?

Per mi és una gran sort haver pogut fer aquesta regata, independentment de ser la primera. Crec que l'esforç és el mateix tant per la primera com per la segona però, de totes maneres, el fet de ser la primera té un plus especial perquè obres una porta a totes les noies que venen darrere.

També has fet la Volta a Espanya en vela que va començar el juny...

Sí, va ser una experiència molt interessant, tot i que el vaixell amb què vam fer la regata no era el mateix vaixell amb què vaig creuar l'Atlàntic. Es tracta de l'embarcació amb la qual donaré la volta al món a finals d'any i, per tant, em va servir d'entrenament.

Quins suports reps?

GAES ja em va ajudar a la travessa de l'Atlàntic, i ara segueixen apostant per mi i per aquest esport. Els estic molt i molt agraïda. Crec que les empreses que aposten per la vela oceànica ho fan, a la vegada, per uns valors com l'esperit de superació, el respecte pel medi ambient, la solidaritat, la innovació, etc. A més, en el nostre cas, aposten per la igualtat entre homes i dones.

Esteu les dones en igualtat de condicions?

La vela oceànica és un esport on hi ha molts factors implicats. La força física és un d'ells però no és, ni molt menys, determinant. Les dones tenim menys força, potser, però tenim altres qualitats que ens fan molt hàbils i per això podem guanyar els homes.

I com es porta això d'estar tants dies fora de casa i sola?

Jo ho porto molt bé perquè és el que m'agrada. Més aviat és el contrari, quan estic molts dies a casa em poso nerviosa. Navegant sola em sento bé, ja que tinc confiança en mi mateixa i, a part, sé que a terra hi ha molta gent que em segueix. I això ajuda molt.

Ara tens una companya per a la Barcelona World Race. Quines diferències trobes entre competir sola i fer-ho acompanyada?

Tots els navegants solitaris sabem el bo que és tenir un parell de mans més que t'ajudin en determinats moments. O poder compartir decisions. O, simplement, dormir bé quan l'altre persona està de guàrdia. L'únic dolent és que la convivència durant tres mesos, en un espai tant reduït, pot ser difícil. Requereix un esforç per part de les dues. En definitiva, tenim el mateix objectiu i sabem que per aconseguir-lo ens hem d'entendre.

Quins són els teus objectius a curt i llarg termini?

A curt termini és fer una bona preparació per a la Barcelona World Race i, sobretot, fer una bona regata i... arribar, que no és gens fàcil. Després de la volta al món ja veurem. De moment tinc tota l'energia concentrada en aquest projecte i no vull pensar molt en el futur, però sens dubte m'encantaria seguir navegant i competint en aquest tipus de regates, ja que és el que m'agrada i com sóc feliç. ■

Cristina Pérez

A MÉS DE REGATISTA, VETERINÀRIA

Corbella va estudiar veterinària, la seva altra gran passió, i durant les seves aventures al mar no dubta en fer servir els seus coneixements si són necessaris. "Durant un transport, des de Bilbao cap a Pornichet, vam veure de lluny un animal que semblava tenir problemes. Era un albatros atrapat en una xarxa de pesca. No ens ho vam pensar gaire, vam fer mitja volta i vam tornar per rescatar-lo. El vam pujar a bord i, poc a poc, vam anar alliberant-lo de la xarxa. Vam curar-li les ferides i el vam deixar anar", explica emocionada.

Davant el maltractament, la prioritat és la protecció sense fronteres de les víctimes

L'euroordre garantirà salvaguarda jurídica a les víctimes del masclisme a tot el territori de la UE

Febrer de 2008. Un vespre tornant a casa després de la jornada laboral un desconegut va abordar la Ivana llençant-li un líquid a la cara. Era àcid sulfúric. Va perdre l'ull i l'orella esquerra, i va patir cauteritzacions a la mà esquerra, tot el coll i el pit, a l'esquena i la part esquerra del seu rostre. Feia tres anys que s'havia separat del seu marit, Stoian Todorov, i des de llavors havia rebut desenes d'amenaques, algunes a través de converses telefòniques que ell mantenia amb la seva filla comuna, Vanya, de 12 anys, qui viu amb ella.

Ivana Spirova té 40 anys i és una del centenar de víctimes de la violència de gènere a Bulgària. Acompanyada per la seva mare, Rusana Petrova, va visitar el Parlament Europeu a Brussel·les el passat mes de març per compartir la seva estremidora història amb periodistes i eurodiputats, amb motiu del Dia Internacional de les Dones i la campanya contra la violència de gènere engegada per l'Eurocambra: "Violència contra les dones: posem-hi fi!".

Una de cada quatre dones a la UE és víctima, al menys un cop a la vida, d'algun tipus de violència física, mentre que

una de cada deu és víctima de violència sexual. Aquestes són dades del Consell d'Europa, que casen amb el darrer informe de l'Eurobaròmetre sobre violència de gènere, publicat al setembre, segons el qual un 25% dels europeus coneix alguna dona que hagi estat víctima d'alguna forma de violència domèstica. I, en aquest context, el 87% dels enquestats reclama la participació de la UE per combatre aquesta xacra.

Ordre Europea de Protecció

També coneguda com a 'euroordre', el seu objectiu és garantir que la protecció proporcionada per la llei a una víctima de maltractaments a un país de la UE, continuï si la persona es troba en un altre país de la Unió. Existeixen mesures de protecció legals a tots els països de la UE, però aquestes deixen de tenir efecte quan la víctima surt del país. Una ordre europea de protecció emesa per un Estat membre seria reconeguda als vint-i-set països de la UE.

"Hi ha 8.000 dones romaneses a Espanya amb ordres de protecció. Haurien de poder tornar al seu país i gaudir dels mateixos nivells de protecció. El mateix hauria de funcionar per les aproximadament 800 alemanyes. La gent es mou amb llibertat per Europa i hauria de poder tenir el mateix nivell de protecció", va afirmar el ministre de Justícia Francisco Caamaño durant una reunió del Consell de Ministres al mes de març.

Procediment civil, penal o administratiu

La proposta de l'euroordre, llançada aquest any per la Presidència espanyola de la UE, durant el primer semestre de 2010, amb el recolzament d'un grup de països europeus, s'ha vist, però, embarrancada per un problema en les formes degut als diferents ordenaments jurídics que sobre el tema hi ha als Vint-i-set.

Depenent de l'Estat membre, les mesures de protecció de les víctimes poden ser adoptades segons procediments criminals o civils o, en alguns casos, per decisió administrativa. Les legislacions d'alguns països com Luxemburg o Alemanya associen les mesures preventives vinculades a la protecció de les víctimes a un naturalesa civil i no penal, a diferència, per exemple, de països com França o Espanya.

En aquest sentit, l'ordre europea de protecció no pretén garantir uniformitat pel que fa a les mesures de protecció que cada legislació estatal pot adoptar en el futur, sinó eliminar les barreres existents des del punt de vista de la protecció de les víctimes. Així doncs, les diferències legals tradicionals de cada país es mantindrien.

L'eurodiputada Carmen Romero (S&D), co-ponent de l'euroordre al Parlament Europeu, considera que "les diferències

FOTO: UNIO EUROPEA

D'esquerra a dreta, el president del Parlament Europeu, Jerzy Buzek, la búlgara Ivana Spirova, víctima de violència masclista, i la seva mare, Rusana Petrova.

processals no haurien d'anar en detriment de la protecció de la víctima, i cal trobar una solució legal i no ser utilitzada com a excusa". Per la seva part, la també eurodiputada i component Teresa Jiménez-Becerril (PPE) assegura que l'objectiu de l'Eurocambra és "garantir un instrument de protecció comunitari a les víctimes de la violència de gènere que sigui eficaç" i permetre que les "víctimes se sentin protegides en qualsevol racó d'Europa, al marge que a cada país aquesta legislació segueixi un tràmit civil o penal".

La Comissió Europea vol fer al 2011 una nova proposta que salvi aquestes diferències jurídiques entre els països de la UE, tot i que el Parlament Europeu podria pronunciar-se sobre la iniciativa a finals d'any. Aprofitant aquest impasse, Teresa Jiménez-Becerril i Carmen Romero demanen que, tot i que la major part d'ordres de protecció fan referència a dones que són víctimes de la violència de gènere, qualsevol altra víctima d'una agressió, sigui nen o adult, home o dona, estigui igualment cobert per l'euroordre.

El 2008 es van emetre 118.000 ordres de protecció per violència masclista a la UE. A Catalunya se'n van adoptar 4.248.

FOTO: EUROPEAN PARLIAMENT/PIETRO NAOGLIARI

Una dona votant a la Unió Europea

Segons l'informe corresponent al primer semestre de 2010 sobre informació estadística de violència de gènere del Ministeri d'Igualtat, a Espanya durant aquest període el "016" ha rebut 36.612 trucades. Tenint en compte que el 92,1% de les trucades denuncien que la parella és el principal àmbit de la violència, crida l'atenció que durant el cap de setmana es redueixen considerablement el número de trucades, mentre que dilluns és el dia de la setmana en què la xifra de trucades és més elevada: 17,6% del total.

A Catalunya, segons dades de l'Institut Català de les Dones, la mitjana mensual de trucades rebudes a la línia d'atenció a les dones en situacions de violències durant el 2010 està sent de 908.

**La violència masclista en l'estadística judicial
Ordres de Protecció a Catalunya 2006-2008**

Període	Incoades	Adoptades	Denegades	Pendents
Any 2008	6.953	4.248	2.457	242
Any 2007	5.882	3.660	1.995	673
Any 2006	6.764	4.752	1.852	147

Font: Institut Català de les Dones

116016, un únic número a tota Europa

Aquests sis dígitos són el servei d'informació a les dones víctimes de violència de gènere, una altra proposta sota Presidència espanyola de la UE per avançar en la lluita contra el masclisme. El servei ofereix informació i atenció gratuïta 24 hores al dia a tot el territori de la Unió sobre drets, recursos i procediments disponibles per a dones víctimes de violència de gènere i assessorament personalitzat.

Per què "116016"? "116" és el prefix que la UE té reservat per a diferents serveis i, des de finals de 2007, a Espanya funciona el número gratuït d'atenció 24 hores "016" per a dones víctimes de violència de gènere.

Nou Any Europeu per combatre la violència contra les dones

El 1999 va ser designat per primer cop Any Europeu per combatre la violència contra les dones. Amb tot, els eurodiputats i les eurodiputades consideren que aquest problema continua sent crític a tota la UE i a inicis de setembre el Parlament Europeu va adoptar una declaració on proposava que, en els propers cinc anys, es dediqui un nou Any Europeu a combatre la violència masclista. ■

Sergi Barrera

Responsable de Premsa
Oficina del Parlament Europeu a Barcelona
www.europarlbarcelona.eu

RECURSOS

- Eurobaròmetre especial 344, sobre la violència domèstica contra les dones. Setembre 2010. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_special_en.htm#344
- La violència contra la dona en l'estadística judicial (2006-2008). Ordres de protecció i mesures judicials penals amb ordre de protecció a Catalunya. http://www20.gencat.cat/docs/icdones/Documents%20web%20antiga/Arxius/estadistica_violencia3.pdf
- Petició de reserva del número 1161016 per al servei d'informació a les dones víctimes de violència de gènere. Ministeri de Treball i Afers Socials. 18 de maig de 2007. http://ec.europa.eu/information_society/policy/ecom/doc/library/public_consult/116/comments/ministerio_de_trabajo.pdf

Agents i plans d'Igualtat una acció cabdal de Treball

Catalunya ha estat pionera en la posada en marxa dels Plans d'Igualtat, si tenim en compte que el Departament de Treball els va llançar l'any 2005, mentre que la Llei orgànica per a la igualtat efectiva de dones i homes es va aprovar al 2007. En aquests sis anys, Treball ha donat suport a 578 empreses per fer el Pla d'Igualtat o contractar un agent d'igualtat, dels quals s'han beneficiat 264.000 persones treballadores

L'objectiu de plans i agents d'igualtat és donar suport a les empreses perquè adoptin mesures per fomentar la igualtat d'oportunitats entre homes i dones i millorar la paritat en tots els estaments jeràrquics de l'organització.

En presentar el balanç d'aquests anys, Sara Berbel, Directora General d'Igualtat d'Oportunitats en el Treball, va destacar que "cada cop hi ha més empreses interessades en desenvolupar un Pla d'Igualtat i per això, any rere any, creix el nombre d'empreses que reben aquests ajuts". Precisament, per a l'any 2010, Treball ha destinat 2,1 milions d'euros en ajuts, cosa que suposa un augment d'un 47,5% més que l'any 2009.

La Llei obliga les empreses de més de 250 treballadors/es a tenir Pla d'Igualtat, però el Departament de Treball ha ofert ajut a empreses i organitzacions de diferents mides per estendre els plans d'igualtat arreu de Catalunya. Entre les empreses que s'hi han acollit enguany es poden citar: Amitech Spain; Condis Supermercats; Transportes Calsina i Carré; Càrnica Batallé; Garbet; Massimo Dutti Logística; T-Systems, entre altres.

Assessorament personalitzat

Treball ha posat en marxa un Servei Tècnic d'Informació, Assessorament i Formació per a les empreses en l'àmbit de la igualtat d'oportunitats. Amb aquesta nova iniciativa, es tracta de donar resposta a la creixent necessitat d'informació, assessorament i formació de les empreses i donar-los suport en la implantació de mesures i accions de millora.

Evolució agents i plans per a la igualtat (2005-2010)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Agents d'igualtat	4	7	20	26	29	32	118
Plans per a la igualtat	11	22	54	83	205	171	546
Total	15	29	74	109	234	203	664

Font: Departament de Treball

De dreta a esquerra, Sara Berbel, Directora General d'Igualtat d'Oportunitats en el Treball, i Raquel Saco Cap del Servei de Promoció de la Igualtat d'Oportunitats en el Treball.

El servei és, sobretot, virtual i telefònic —encara que també pot ser presencial— per posar a l'abast de les empreses instruments metodològics i recursos perquè elaborin Plans d'Igualtat i incorporin mesures d'organització del temps que afavoreixin la conciliació de la vida laboral i personal. Hi pot accedir qualsevol empresa a l'adreça <http://gencat.cat/treball/sie> dins del portal del Departament de Treball.

A través d'aquest espai virtual, les empreses troben serveis de formació online amb mòduls de curta durada. Cada empresa pot accedir a tants com vulgui, perquè la formació sigui flexible i adaptada a les seves necessitats. Un exemple de contingut és com dissenyar plans d'igualtat, com avaluar-los, com fer la diagnosi prèvia, anàlisi de la normativa, etc.

De la mateixa manera es pot accedir a assessoraments i consultories individualitzades online o presencials, sobre plans d'igualtat o de conciliació de la vida personal i laboral.

També estan disponibles altres eines ja desenvolupades per Treball en aquest àmbit, com les 6I de la igualtat o les 6C de la conciliació, així com un espai de novetats i informacions. De fet, des de juliol fins ara, ja han utilitzat aquest servei 60 empreses. En definitiva, es tracta de facilitar al màxim tot el que pugui tirar endavant la igualtat d'oportunitats en l'àmbit laboral. ■

Manolita Sanz

Programes innovadors que han arribat a més de 5.000 dones

Amb programes adreçats a col·lectius específics de dones dels quals s'han beneficiat més de 5.000 dones, el Departament de Treball ha impulsat accions de sensibilització, formació i contractació promovent la igualtat d'oportunitats. En dos anys hi ha destinat 7,2 milions d'euros i ha desenvolupat 107 projectes. Gairebé la meitat de les dones participants en situació d'atur han estat contractades

Promoure la igualtat d'oportunitats, facilitar la inserció laboral de les dones en risc d'exclusió sociolaboral, combatre la segregació horitzontal i impulsar la presència de dones directives a les empreses, són els objectius dels programes innovadors d'igualtat d'oportunitats, una de les prioritats estratègiques del Departament de Treball.

Risc d'exclusió sociolaboral

En els darrers dos anys, s'han dut a terme 43 projectes per facilitar la inserció laboral de dones en situació de risc d'exclusió sociolaboral. Sara Berbel, Directora General d'Igualtat d'Oportunitats en el Treball ha valorat: "Estem prou satisfets que gairebé la meitat de les participants hagin trobat feina".

Les dones participants provenen de situacions de pobresa, exclusió social, violència de gènere, etc. En aquest conjunt de 2.503 dones, els contractes han estat en ocupacions relacionades amb la neteja, la indústria manufacturera i el comerç.

Contra la segregació horitzontal

S'han fet actuacions per incorporar i millorar el posicionament de les dones en professions i sectors masculinitzats o emergents. Són programes vinculats a uns sectors (la ciència i la tecnologia, l'automoció, etc.) on hi ha poca presència de dones. Les accions han estat de sensibilització, formació i orientació, pràctiques en empresa, creació de xarxes... tot destinat a trencar amb la tendència segregadora de participació de les dones en totes les professions i sectors.

En concret, amb el projecte, Dones, motor de canvi s'ha impulsat la igualtat d'oportunitats al sector de l'automoció, el transport i la logística al Vallès Oriental. I amb el programa Femtalent s'ha promogut la presència i activitat de les dones de la Xarxa de Parcs Científics i Tecnològics de Catalunya. En aquest cas, s'ha comptat amb el 22@Barcelona i la col·laboració tècnica d'Enred. El portal www.femtalent.cat n'és un dels resultats.

Trencant el sostre de vidre

Per potenciar l'accés de les dones a càrrecs directius i de comandament, s'ha realitzat formació en lideratge i creació de xarxes. Amb la Xarxa de dones directives i professionals 2.0 s'ha dissenyat i desenvolupat una plataforma tecnològica en w 2.0, que ha acollit una comunitat online, perquè les participants rebessin formació i informació sobre ajuts i programes.

Al treball, iguals

Els programes per promoure la igualtat d'oportunitats incideixen en l'eliminació d'obstacles que dificulten l'equitat en la participació de les dones al treball.

Per això s'ha incidit en la negociació col·lectiva i els recursos per a la formació ocupacional.

En la negociació col·lectiva s'ha creat una matriu interactiva dels convenis col·lectius d'empresa i de sector en matèria d'igualtat, que sistematitza i quantifica alguns dels drets d'igualtat que conté la negociació col·lectiva i ofereix informació sobre l'aplicació de la llei i les bones i males pràctiques detectades a la negociació. La iniciativa l'ha dut a terme el Centre d'Estudis i Recerca Neuronit.

En el camp de la Formació Ocupacional s'han editat i distribuït una col·lecció de recursos audiovisuals per als centres de Formació Ocupacional. L'associació cultural Trentacinc (Drac Màgic) ha rodat tres films sobre la situació de les dones al mercat de treball i ha elaborat una fitxa didàctica dels audiovisuals.

Es tracta en tots els casos de millorar la participació, capacitat de decisió i inclusió de les dones al treball, amb punts de vista i enfocaments diversos que trenquin els estereotips de gènere en el món de l'ocupació. ■

Manolita Sanz

Nom del projecte	Accions projectes	Dones beneficiàries	Recursos destinats
Programes d'inserció laboral per a dones amb necessitats específiques	43	2.503	3.254.000
Programes per combatre la segregació horitzontal en professions i sectors masculinitzats	26	1.145	2.121.000
Programes per combatre la segregació vertical i incentivar la promoció de dones en càrrecs de responsabilitat	16	1.775	724.000
Programes per promoure la igualtat d'oportunitats	22		1.056.000
Total	107	5.423	7.155.000

Font: Departament de Treball

Dones més preparades Davant la globalització i la crisi

La igualtat, juntament amb la justícia, la llibertat o la cohesió social ha estat i és un dels pilars centrals en què se sustenta la democràcia i fa viable la convivència. La igualtat, doncs, la podem considerar com una opció pràctica, perquè és una condició indispensable per a l'existència de societats estables i justes; però també, com una opció ètica perquè es fonamenta en el reconeixement de la dignitat inherent a tot ser humà, pel fet de compartir vida i destí.

Aquesta doble consideració, pràctica i ètica, rau a la base de les polítiques públiques d'igualtat que han estat desenvolupades pels governs dels països democràtics, a partir d'haver pres consciència que gaudir de la igualtat política no garantia gaudir de la igualtat social i que els drets constitucionals eren travessats per asimetries instituídes a l'interior de la societat, és a dir desigualtats, aquelles que s'estableixen entre dones i homes han estat les més punyents, universals i perllongades en el temps.

Van ser les demandes dels moviments feministes les que van despertar aquesta consciència i, en conseqüència, van propiciar les polítiques públiques d'igualtat. La seva implementació, tant des de l'òptica de la igualtat d'oportunitats – formal i efectiva- per ambdós sexes, com de les accions positives favorables a les dones per compensar els desequilibris existents, o el 'mainstreaming' –integració dels objectius de les polítiques específiques d'igualtat d'oportunitats en les polítiques generals- han impulsat no sols canvis legislatius, sinó avenços significatius en la situació de les dones al nostre país, com ho demostra la incorporació massiva de les dones al mercat laboral i als estudis universitaris, factors que són clau perquè puguin accedir a la independència econòmica, i en definitiva a l'emancipació.

La consolidació en l'agenda política de les opcions a favor de la igualtat per part dels governs en tots els seus nivells – estatal, autonòmic i local- va fer palesa la conveniència de crear organismes responsables per al desenvolupament de les polítiques públiques d'igualtat. Aquests organismes s'han integrat en l'estructura de les institucions i han dotat de valor simbòlic les polítiques públiques d'igualtat.

Daten dels anys 70 i 80 els primers Centres de Planificació familiar; també a la dècada dels 80 apareixen els primers Centres d'Informació i Recursos per a Dones i les primeres Regidories de Dones i/o Igualtat. El Instituto de la Mujer és del 1983 i l'Institut Català de les Dones del 1989. El 1996 es va crear a la Diputació de Barcelona el primer organisme encarregat de promoure la igualtat entre dones i homes. Aquestes iniciatives han ajudat a augmentar la sensibilitat i la consciència

“ Iniciatives des dels anys 70 i 80 han ajudat a augmentar la sensibilitat i consciència política respecte de les injustícies relacionades amb el gènere. El paper de les darreres iniciatives legislatives no es pot menystenir ”

política respecte de les injustícies relacionades amb el gènere i la necessitat d'actuacions en tots els àmbits, i especialment en el local, que és el més proper a les necessitats de la gent per contrarestar-les.

El paper que han jugat en aquesta sensibilització ciutadana les darreres iniciatives legislatives no es pot menystenir. En l'àmbit estatal, la Llei orgànica de mesures de protecció integral contra la violència de gènere (2004) i la Llei orgànica per a la Igualtat efectiva de dones i homes (2007); i, en l'àmbit de Catalunya, la Llei per a l'eradicació de la violència masclista (2008) ajuden a establir les metes cap a les quals cal avançar. En part, també degut a la paritat que imposa la llei, la participació de les dones s'ha incrementat significativament, i, per primer cop a la història d'Espanya, tenim un govern amb majoria de dones; s'ha creat un Ministeri d'Igualtat; al Parlament de Catalunya les dones són el 36,3% de la Cambra; i pel que fa als governs locals les dones regidores s'han multiplicat per 7 respecte de l'any 1979 -que fou el de les primeres eleccions municipals democràtiques- i representen el 31,4% .

La conjuminació de tots aquests esforços ens ha permès –centrant-nos ara en la província de Barcelona- desplegar nombroses actuacions en l'àmbit local, amb el suport de l'Àrea d'Igualtat i Ciutadania de la Diputació de Barcelona:

- Un de cada sis municipis de la província disposa d'un Centre d'Informació i Recursos per a Dones, en total 54 estan integrats en una xarxa per poder compartir recursos i bones pràctiques. En aquests centres les dones hi troben informació, assessorament jurídic i psicològic, activitats i tallers de formació i un espai de participació.
- S'han reforçat les regidories de dones i/o igualtat amb la contractació d'agents d'igualtat (un programa en el qual han participat la Direcció d'Igualtat d'oportunitats en el Treball de la Generalitat de Catalunya i l'Àrea d'Igualtat i Ciutadania de la Diputació de Barcelona), professionals que han contribuït al desenvolupament de programes i accions relacionades

amb la igualtat entre dones i a la inclusió de la perspectiva de gènere als diferents àmbits d'actuació dels governs locals, especialment en el de promoció econòmica.

- Més d'un terç dels municipis de la província de Barcelona disposen d'una auditoria o d'un pla d'igualtat que els ha permès diagnosticar les seves necessitats i implementar mesures de correcció en tot allò que afecta la igualtat d'oportunitats entre dones i homes: mobilitat, serveis, comerç, sanitat, educació...
- Pel que fa a la violència masclista, s'ha contribuït a l'establiment de 116 protocols d'actuació contra la violència (5 d'abast supramunicipal) que abasten 224 municipis; també s'han instituit circuits de violència (comissions de seguiment i avaluació) per a un abast de 161 municipis; i s'està treballant per a l'extensió dels protocols d'assetjament, dels quals ja disposen alguns municipis. En reconeixement a aquesta labor la Diputació de Barcelona ha entrat a formar part de la Comissió Nacional per a una Intervenció Coordinada contra la Violència Masclista, un nou òrgan previst a la Llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista que té per objectiu impulsar, fer el seguiment i avaluar les actuacions de l'administració, així com fomentar la participació i col·laboració del Govern amb les institucions i entitats de la societat civil que treballen en aquest àmbit.
- S'ha creat una institució específica per a la formació de les dones polítiques, l'Institut de Formació Política per a Dones, una eina per promoure la participació paritària, fomentar la permanència de les dones en la vida política i consolidar els lideratges femenins.

Aquestes i altres actuacions, sumades als canvis que s'han produït en les relacions personals d'homes i dones en l'àmbit de la

“ Els moviments feministes van despertar la consciència de les asimetries que travessaven els drets constitucionals: les desigualtats entre dones i homes han estat les més punyents, universals i perllongades en el temps ”

família, han permès avançar cap a la coresponsabilitat en les tasques domèstiques; els canvis en l'àmbit laboral han permès avançar cap a la conciliació dels horaris de treball i personals o els canvis que s'han produït en l'imaginari col·lectiu respecte als rols d'homes i dones en la societat fan que ens trobem més preparades i tinguem més recursos humans i institucionals per afrontar els reptes que la globalització i la crisi econòmica ens plantegen, i que ens obliguen a redefinir les nostres prioritats econòmiques, socials o polítiques, amb l'objectiu de seguir mantenint l'equitat i la cohesió social .

Uns canvis que no haurien estat possibles sense les polítiques públiques d'igualtat. I són aquestes polítiques les que, com deia Teresa Fernández de la Vega en el marc d'una recent visita al Brasil, han de permetre “fer realitat aquella promesa que batega en el cor de tota democràcia, la igualtat d'oportunitats per a totes i tots, sense discriminacions, omissions ni exclusions”. ■

Marta Corcoy

La 1a trobada dels Consells de les Dones finalitza amb gran èxit de participació

El Consell Municipal de les Dones de Barcelona va promoure, el passat 2 d'octubre la primera trobada de Consells Municipals de Dones, en el marc del seu Pla de dinamització. La finalitat era fomentar l'intercanvi i la coneixença entre els diversos Consells Municipals de Dones de Barcelona, així com de municipis propers que compten amb un Consell Municipal de Dones o amb un Pla d'Igualtat. Van assistir-hi més de 200 dones de comarques com: el Barcelonès, el Baix Llobregat, el Maresme i el Vallès Occidental.

L'acte va començar amb la conferència de Marcela Lagarde, intel·lectual feminista mexicana, que va reflexionar al voltant de la participació política de les dones; tot seguit des del Consell de Dones del Baix Llobregat es va exposar la seva experiència com a primer Consell Comarcal de dones. Seguidament es van realitzar dos tallers de debat. En el primer es va debatre sobre la composició actual dels Consells, i s'abordaren temes com el relleu intergeneracional, la participació d'entitats mixtes als consells, o com potenciar la implicació de col·lectius diversos de dones. I en el segon es va debatre

la incidència política dels consells de dones en les polítiques municipals, amb temes com la interlocució del moviment de dones amb els poders públics, la perspectiva de gènere o el *mainstreaming*.

Com a síntesi de la jornada es va aprovar una declaració institucional, que varen signar més de vint regidores.

En destaquem els següents 10 titulars:

- Cal fomentar i enfortir les xarxes d'entitats de dones per avançar en la construcció de les reivindicacions femenines.
- Cal obrir la participació a les dones a títol individual.
- Cal fomentar la participació de les joves i les nouvingudes.
- Cal obrir espais de participació compartits entre les entitats de dones i els grups d'homes que treballen per la igualtat.
- Cal fer ús dels mitjans de comunicació locals per difondre les actuacions.
- Cal utilitzar les noves tecnologies per complementar la participació presencial i, així, arribar a nous col·lectius.
- Cal dissenyar programes específics de foment i formació en participació adreçats a dones perquè les ajudin a trencar barreres, guanyar seguretat i afavoreixin la seva participació.
- Cal evitar la instrumentalització dels consells de dones i aprofundir en models vinculants, com espais d'interlocució de les organitzacions de dones amb els poders públics.
- Cal incorporar la perspectiva de gènere en les polítiques locals.
- Cal construir les ciutats i els pobles amb ulls i veus de dona.

Regidoria de dones i joventut
Ajuntament de Barcelona

Les dones de Cerdanyola tenen un lloc al facebook

Des de la Regidoria de les Dones i Polítiques d'Igualtat de l'Ajuntament de Cerdanyola del Vallès es treballen polítiques locals de gènere per aconseguir la igualtat d'oportunitats a tots els nivells entre les dones i els homes de la ciutat. Les polítiques de la Regidoria es basen en el "Pla Municipal de Polítiques de Dones" que es va aprovar l'any 2005 i finalitzarà el proper any 2011.

La Regidoria està ubicada físicament al Centre d'Informació, Atenció i Recursos per a Dones (CIARD) al carrer Belles Arts, 19 i és on les dones de Cerdanyola poden adreçar-se tant per realitzar cursos, activitats, com per demanar assessorament jurídic o consultes amb professionals que treballen per eradicar la violència masclista. Les dones que pateixen, han patit o creuen patir aquesta violència són ateses gratuïtament al CIARD per tal de rebre el suport emocional necessari per poder sortir d'aquella dura situació.

La Regidoria un any més en el marc del 25 de novembre, Dia Internacional per l'eradicació de la violència vers les Dones, organitza a més de diverses activitats, la Marxa Cerdanyola contra la Violència, que tindrà lloc el dissabte 27 de novembre a les 12h. a la plaça de l'Ajuntament.

La Regidoria també està a la xarxa, a la web www.cerdanyola.cat, al facebook "Dones Cerdanyola" i des del dia 5 de novembre en Dones en Xarxa Cerdanyola del Vallès on totes les dones de la ciutat seran benvingudes per treballar amb les noves tecnologies. ■

Noelia Sanchez Gamero
Regidora de Joventut i Polítiques d'Igualtat
Ajuntament de Cerdanyola del Vallès

A ENDESA, QUAN PARLEM D'EFICIÈNCIA ENERGÈTICA, NO VENEM OCELLS NI FLORS

“LA NOVA IL·LUMINACIÓ DEL LOCAL ÉS EL MILLOR CONTRA LA CRISI”

Flora Revilla Benito
PROPIETÀRIA DE LA JOIERIA "HORUS". BARCELONA

“No m'hagués pensat mai que una il·luminació eficient i ben estudiada pogués influir tan positivament en les vendes de la joieria. Ha estat com reformar el local, però sense obres ni embolics. El més curiós és que ara el negoci està més ben il·luminat però pago menys llum que abans.”

Amb el **planilumina** d'Endesa, la joieria Horus contribueix a millorar el medi ambient reduint les emissions de **CO₂** en l'equivalent a **2,7 tones l'any**. A més, estalvia un 80% en el consum elèctric anual i ha aconseguit el doble d'il·luminació i reduir les despeses de manteniment de la instal·lació.

Informi-se'n a www.endesaonline.com o truqui al 902 50 68 70.

L'acció reivindicativa del feminisme obliga a modificar l'agenda política

Les polítiques públiques de gènere deuen la seva existència a les demandes dels moviments feministes. La denúncia de les desigualtats històriques entre homes i dones i la promoció del debat al voltant dels drets de les dones s'introdueixen a l'agenda política gràcies a l'acció reivindicativa del feminisme. Es prenen les primeres decisions, es marquen objectius i s'estableixen mesures per part dels poders públics per pal·liar les discriminacions i pro-

moure la igualtat d'oportunitats entre homes i dones. Neixen així les polítiques de gènere i es creen els primers organismes d'igualtat que seran els encarregats d'impulsar aquestes polítiques. Moltes de les dones que lideraran aquests processos provenen del feminisme.

A Terrassa, la creació de la regidoria de Polítiques de Gènere Promoció de la Dona en els seus inicis) és el resultat d'una llarga reivindicació per part del moviment feminista de la ciutat i de la voluntat política de la seva regidora, militant feminista.

Els plantejaments i les demandes feministes al llarg d'aquests anys han evolucionat, com també ho han fet les polítiques públiques. La implementació de les polítiques de gènere per part de les institucions no ha estat lliure de crítiques per una part del feminisme però no podem negar que els avenços s'aconsegueixen partint de les aliances i del treball conjunt. Un treball que des del món local és més directe i factible.

Un bon exemple d'aquest avenç degut a la complicitat i el treball comú entre moviment feminista i institucions, ha estat l'elaboració a molts pobles i ciutats dels protocols contra la violència vers les dones.

La nostra societat serà molt més democràtica en la mesura que les dones participem plenament a tots els àmbits. Des de les administracions cal promoure i garantir aquesta participació i només ho aconseguirem establint complicitats amb els moviments feministes i de dones dels nostres pobles i ciutats. ■

Fabiola Gil

Regidora Polítiques de Gènere
Ajuntament de Terrassa

Cornellà disposa del II Pla de Polítiques Transversals d'Igualtat

El Ple Municipal de l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat va aprovar el passat mes de març el II Pla de Polítiques Transversals d'Igualtat 2010-2015. Al llarg del 2009 s'ha realitzat l'avaluació de l'anterior Pla, que comprenia el període 2004-2008.

Els resultats de l'avaluació del I Pla -els punts forts i els punts dèbils-, juntament amb els resultats del treball de les comissions específiques que es van crear a nivell d'ajuntament i del Consell Municipal de la Dona han definit els objectius generals i específics així com les accions a portar a terme en el nou pla Transversal de Polítiques d'Igualtat, en els diferents àmbits.

Aquest II Pla es basa en el principi bàsic de la transversalitat de la perspectiva de gènere, fet que suposa la revisió de totes les actuacions municipals i la manera de portar-les a terme d'acord amb les diferents situacions i necessitats de dones i homes.

Treballar amb el principi de transversalitat, vol dir tenir en compte:

- La Integració. Les polítiques i actuacions de les diferents àrees municipals han de respondre a una línia d'actuació comuna. Les actuacions aïllades i puntuals provoquen confusió i descoordinació.

- La Prevenció. És bàsic donar pes a les iniciatives preventives de les relacions del sexisme, la violència i la discriminació vers les dones.

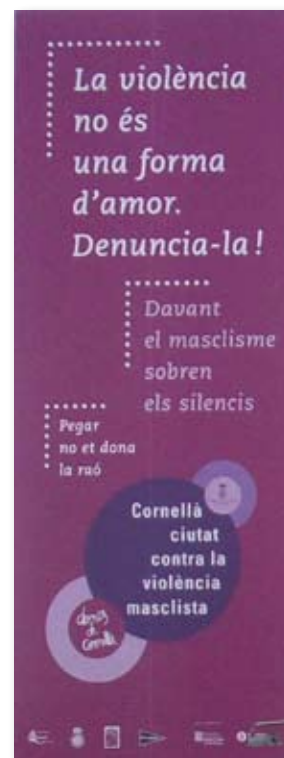
- La Participació. És important que la ciutadania cooperi amb les actuacions municipals, per això l'ajuntament afavorirà espais de participació i l'associacionisme com a vehicle per promoure les polítiques de gènere.

- La Innovació. La pràctica política ha d'estar sempre atenta i receptiva als nous paràmetres o canvis socials que puguin tenir lloc.

- Els àmbits d'actuació del II Pla són els següents:
- Informació i Comunicació
- Educació i Polítiques de Família
- Cultura i Patrimoni
- Esports
- Acció territorial i espai públic
- Medi Ambient
- Treball
- Participació i suport a les associacions de dones
- Acció social
- Salut
- Violència de gènere
- Integració

Judit Ibáñez

Comissionada Polítiques d'Igualtat
Ajuntament de Cornellà de Llobregat

L'Economia feminista, un nou model econòmic i productiu

El context econòmic actual està posant de manifest les debilitats d'un model de creixement basat en les desigualtats. La crisi econòmica pot ser interpretada com una oportunitat excepcional per introduir canvis estructurals. Per això preocupa constatar que en el conjunt de reflexions i debats que aquesta realitat suscita, l'absència de la incorporació de la perspectiva de gènere és un element comú.

Les dones som percebudes com a minoria, malgrat constituir la meitat de la població. Això ha fet que la contribució femenina a la construcció del model econòmic hagi estat mínima. Una de les principals conseqüències és la invisibilització del valor i de les necessitats pròpies de l'economia domèstica. D'esquenes a la mirada femenina, el sistema productiu s'ha desenvolupat deixant de banda els requeriments propis de les tasques de manteniment de la llar i de la cura de les persones dependents. El fet que aquestes necessitats s'hagin considerat al marge de l'àmbit públic explica les dificultats per obtenir les solucions adients.

La incorporació generalitzada de la població femenina al mercat de treball ha posat de manifest la inviabilitat d'un sistema que genera fortes contradiccions entre les dinàmiques del mercat i les de les necessitats de l'espai privat. Davant aquesta situació, correspon a les polítiques públiques assumir la responsabilitat de fomentar l'elaboració de propostes que apostin per models més inclusius i sostenibles.

Sota el convenciment que els canvis que s'estan plantejant no poden servir per ratificar les desigualtats, l'Ajuntament de Sant Boi va centrar la seva participació en el 3er Congrés de les Dones del Baix Llobregat, celebrat el passat mes de maig, en el disseny d'un model productiu que garanteixi el dret de totes les persones a participar

Presentació a Sant Boi del 3r Congrés de les Dones del Baix Ll. D'esquerra a dreta Rosa Boladeras, presidenta Consell Comarcal i les regidores Lluïsa Moret i Gisela Navarro dels ajuntaments de Sant Boi i Viladecans, respectivament.

en el mercat de treball en condicions d'igualtat. Només així podrem treure el màxim profit del seu talent per fer front als reptes que ens planteja la crisi econòmica i la necessitat d'impulsar canvis reals vers un nou model econòmic i productiu que incorpori la inclusió i la solidaritat com a valors clau. ■

Lluïsa Moret i Sabidó

Tinenta d'alcaldia de Benestar i Ciutadania
Regidora de Politiques per a la Igualtat de Gènere
i Nous Usos del Temps
Ajuntament de Sant Boi

10 de novembre de 2010

Premis de Comunicació No Sexista

a les 19.30 hores a la Universitat Pompeu Fabra.
Edifici Roc Boronat (campus de la Comunicació-Poblenou)
Roc Boronat, 138 Barcelona

ORGANITZA:

adpc
Associació de Dones Periodistes de Catalunya

Associació de Dones Periodistes de Catalunya

www.adpc.cat

www.donesdigital.cat

FOTO: CENTRE DE DOCUMENTACIÓ - CALA DONA

Celebració de les jornades feministes el 2006 a Barcelona, commemoració dels 20 anys de les primeres jornades. A la dreta, sessions de preparació prèvies.

FOTO: CENTRE DE DOCUMENTACIÓ - CALA DONA

Credencial de la celebració de les primeres Jornades Catalanes de la Dona, el 1976.

Les polítiques, les dones, la llibertat

Centre de Documentació Iffons GMM - Cala Dona

Gretel Amman, un referent en el moviment feminista de Catalunya.

FOTO: CENTRE DE DOCUMENTACIÓ - CA LA DONA

FOTO: CENTRE DE DOCUMENTACIÓ - CA LA DONA

El 2009, 30 anys després de les primeres, es van celebrar a Granada les Jornades Feministes Estatals.

El moviment de dones s'han mobilitzat com cap altre moviment ho ha fet al segle XX per aconseguir drets i llibertats per a les dones. Aquests objectius assolits han repercutit, i segueixen fent-ho, en tota la societat. Volem homenatjar amb aquestes imatges la trajectòria dels feminismes al nostre país, les accions polítiques, en tots els sentits, que moltes persones, dones, han dut a terme i que han fet possible que ens trobem on som avui. I el debat, i la feina, continuen en el segle XXI

FOTO: CENTRE DE DOCUMENTACIÓ - CA LA DONA

FOTO: CENTRE DE DOCUMENTACIÓ - CA LA DONA

FOTO: CENTRE DE DOCUMENTACIÓ - CA LA DONA

Reivindicació del divorci, que es va aconseguir el 1981, després de quaranta anys de matrimonis indissolubles a Espanya.

Dones científiques.

De l'oblit a la normalització

Una de les exposicions protagonistes enguany a Catalunya ha estat la titulada 16 Científiques Catalanes, que es basa en el perfil de científiques en actiu que treballen tant en universitats com en centres de recerca i empreses a Catalunya. Bon exemple d'un sector amb pes específic al nostre país i en el qual poc a poc es va consolidant el col·lectiu femení. La feina per fer, però, encara és molt important

Per **Marta Olivé**

Segons apuntava Mercè Piqueras, Presidenta de l'Associació Catalana de Comunicació Científica (ACCC) i coordinadora de l'exposició, durant la seva inauguració a principis d'any "encara que la dona segueix sent minoritària en alguns àmbits de la recerca, el nombre d'investigadores ha anat augmentat en les últimes dècades. No obstant això, aquesta major presència en els laboratoris no sol reflectir-se en la percepció pública de la ciència".

Tot i exposicions com aquesta cal tenir clar que, al llarg de la història, la consideració del treball de les científiques no ha estat precisament sempre positiva. Bona prova dels entrebancs a superar el tenim a l'autobiografia de l'alquimista Marie le Jars de Gournay, que a meitats del segle XVII portava a terme el seu treball i els seus experiments com un treball intel·lectual, però era conscient que s'havia de defensar contra els atacs que deien que no era "normal" per a una dona de l'època dedicar-se a aquest tipus de tasques científiques.

Mesures per tirar cap endavant

Des de la Direcció General de Recerca (DGR) s'estan desplegant tot un seguit de mesures que han de fer més visibles les aportacions de les dones en els àmbits científics i tècnics, a més d'impulsar la difusió del treball dut a terme pels equips liderats per dones en tots els camps de la recerca científica.

En paral·lel, hi ha Talència, institució que s'encarrega, entre d'altres funcions, de donar impuls al talent investigador, promoure la recerca competitiva i consolidar-se com a referent expert i avaluador del nostre sistema de recerca.

Ajuts per progressar

Al 2009 el Govern català va concedir 257 beques a investigadores i investigadors catalans per a estades de recerca fora de Catalunya BE-DGR (145 homes i 112 dones) sobre 921 sol·licituds totals. Per al mateix període, es van concedir 53 beques de recerca per a professors i professores investigadors i investigadores visitants a Catalunya davant les 130 presentades.

Davant d'aquestes xifres, una notícia bona: el 2010 han augmentat un 10% els ajuts del Govern per facilitar que els científics catalans facin recerca a universitats i centres fora del país. Amb un pressupost superior als 2 milions d'euros, les beques de recerca BE-DGR 2010 financen estades d'investigació de curta durada d'investigadors -doctors o doctores- que formin part del professorat o del personal investigador del sistema universitari i de recerca català. Per la seva banda, els ajuts de recerca per a professors i investigadors visitants (PIV-DGR 2010) s'atorguen a les universitats, centres de recerca i fundacions hospitalàries catalanes amb objecte que puguin acollir estades de professorat i investigadors/es sèniors de prestigi de fora del país en els seus grups de recerca.

Amb aquesta base, al segle XXI, sí podem parlar d'una progressiva evolució amb accent femení dins del sector científic. De fet, l'any 2009 tres dones van rebre premis Nobel en aquest camp: Elizabeth H. Blackburn va rebre el

Homes i dones als Centres de Recerca de Catalunya

Gènere segons funció del personal	Homes	Dones
Personal investigador	61%	39%
Personal tècnic:	43%	57%
Administració i gerència:	27%	73%

Font: Departament d'Innovació, Universitats i Empresa de la Generalitat de Catalunya

Premi Nobel de Fisiologia i Medicina l'any 2009 (compartit amb Carol W. Greider i Jack W. Szostak), mentre que Ada E. Yonath va ser guardonada amb el Premi Nobel de Química l'any 2009 (compartit amb Venkatraman Ramakrishnan i Thomas A. Steitz).

Un reconeixement que té com a base una evidència a nivell mundial: el 42% dels títols en l'àrea de ciències als 30 països de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) l'obtenen les dones, mentre que en el cas de les ciències de la vida, com biologia i medicina, més de 6 de cada 10 graduats són dones. Concretament, en el conjunt de la Unió Europea el nombre de dones investigadores encara creix a un ritme quasi dues vegades major que el dels seus col·legues barons.

Les científiques a Catalunya

Però encara hi ha molt camí per recórrer i també a Catalunya, on l'any 2008 el personal dedicat a la recerca, sumant personal investigador i personal de suport, s'ha incrementat sense interrupció fins a superar, l'any 2008, les 46.520 persones (18.970 dones). L'any 2008 hi havia 26.398 persones que es dedicaven estrictament a fer recerca en equivalència a jornada completa (10.202 dones). Això suposava l'existència de 6,87 investigadores i investigadors per cada 1.000 habitants de població activa, una dada superior a la mitjana d'alguns estats europeus com Espanya o Itàlia. D'altra banda, el nombre de grups de recerca consolidats, és a dir, aquells col·lectius que l'administració reconeix explícitament com a productors de recerca de qualitat, s'acosta ja al mig miler.

Diversos indicadors -despesa total en R+D, percentatge de la despesa en R+D respecte al PIB, quantitat de personal investigador i nombre de grups de recerca consolidats, producció científica, impacte de la producció científica, sol·licituds de patents i altres- permeten avaluar la qualitat i la quantitat de la recerca científica produïda a Catalunya. En general, tots aquests indicadors tendeixen a col·locar la recerca catalana en una situació intermèdia entre l'Estat

espanyol i la resta d'estats de la Unió Europea, amb unes magnituds mitjanes superiors a la mitjana espanyola, però inferiors a la mitjana comunitària.

Quant a la despesa catalana en R+D, continua creixent i, segons les dades de l'INE, l'any 2008 va arribar als 3.286 milions d'euros. Aquesta xifra equival a l'1,61% del PIB català, una dada superior a la mitjana espanyola (1,35%), però sensiblement inferior a la mitjana europea UE-25 (1,9% el 2008), el Japó (3,44% el 2007) o els Estats Units (2,62% el 2007).

El Sincrotró, referent europeu

Catalunya s'ha convertit en un centre de la recerca de referència gràcies a la implantació del denominat ALBA, el primer laboratori de llum de sincrotró al sud-oest d'Europa i que, quan estigui en ple rendiment, podrà rebre més de mil investigadors anualment i permetrà la recerca avançada en un ampli ventall de disciplines científiques com la física, la química, la ciència de materials, les ciències de la vida o la medicina.

Per a la seva construcció, el projecte va comptar amb una inversió de 201 milions d'euros des del 2003, repartits al 50% entre la Generalitat i el Govern espanyol, units en el consorci CELLS (Consorti per a la Construcció, Equipament i Explotació del Laboratori de Llum Sincrotró). Dins del seu equip de professionals, un 18% està format per dones. No obstant això, el sincrotró ALBA està situat en el Parc de l'ALBA, al terme municipal de Cerdanyola del Vallès, entorn en el qual s'està creant un dels equipaments de recerca més avançats d'Europa i una plataforma científica tecnològica i empresarial a escala internacional, amb una capacitat per concentrar 40.000 llocs de treball vinculats als sectors més dinàmics de l'economia mundial.

L'edifici que acull el Sincrotró, acabat a finals del 2009, és una construcció de gran complexitat tècnica perquè requereix estabilitat mecànica, control de la temperatura i qualitat del subministrament elèctric. L'operativitat completa de la instal·lació està prevista que culmini el 2011.

Precisament, i sense perdre de vista els EUA, aquest país de referència quant a xifres de professionals dedicades a la ciència, viu avui en dia un progressiu estancament del nombre de dones que són professores titulars d'aquesta matèria a les universitats d'elit amb un total del 10%. De fet, només el 18% dels professors titulars als 27 països de la Unió Europea són dones.

Però, quins són els principals obstacles que han de superar les dones per afermar la seva carrera dins del sector científic i tecnològic? En primer lloc el fet d'equilibrar la vessant professional amb la família, havent de combinar a vegades llargues hores de treball amb la cura de les criatures i, en alguns casos, amb la necessitat de viatjar per la feina o de passar fins i tot períodes de temps lluny de casa.

En segon lloc, també batallar per imposar els seus coneixements i habilitats per desenvolupar qualsevol feina per sobre de qualsevol perjudici pel fet de ser una dona.

L'R+D+I a Catalunya, en xifres

- 46.520 persones entre personal investigador i de suport, entre les quals 18.970 són dones
- 26.398 persones, de les quals 10.202 dones a jornada completa
- Aquestes xifres suposen un percentatge de 6,87 investigadores i investigadors per cada 1.000 habitants de població activa
- Despesa en R+D (2008): 3.286 milions d'euros
- 1,61% del PIB català: davant del 1,35% a Espanya i del 1,9% a la UE-25
- Entre 2002 i 2006 a Catalunya es van escriure un total de 42.214 articles científics, cosa que representava un increment del 46% respecte del període 1996-2000 (28.780 articles).
- L'any 2006 la producció científica de Catalunya va representar una quarta part (25,54%) del conjunt de l'Estat espanyol i el 2,5% de la Unió Europea dels 15.

Font: INE, Informe Caracterització bibliomètrica de la producció científica a Catalunya, 1996-2006 i l'Institute for Scientific Investigation de Filadèlfia (ISI).

Grups de recerca de dones

- Centre Dona i Literatura. Facultat de Filologia. Universitat de Barcelona.
- Centre d'Estudis Interdisciplinars de la Dona (CEID). Universitat de Vic.
- DUODA Centre de Recerca en Estudis de les Dones. UB.
- GRÈC (Gènere, Raça, Ètnia i Classe). Universitat Rovira i Virgili.
- Grup d'Estudis de Geografia i Gènere. UAB.
- Grup de Dones de CREA: SAFO. Parc Científic de Barcelona.
- Institut Interuniversitari d'Estudis de Dones i Gènere (IIEDG).

Per últim, el repte que implica la formació constant per assolir els objectius professionals desitjats. Punt en el qual entren en joc les denominades Càtedres UNESCO, que tenen com a finalitat potenciar la cooperació entre universitats, especialment amb les de països en vies de desenvolupament, per col·laborar en temàtiques de formació i de recerca científica que siguin d'interès per a aquells països.

Organismes d'ajuda

En el camí cap a la completa integració de la figura de la dona en el sector científic hi juguen i hi hauran de continuar jugant un paper important els organismes oficials. En el cas de Catalunya, la Direcció General de Recerca (DGR) està desplegant tot un seguit de mesures que han de fer més visibles les aportacions de les dones en els àmbits científics i tècnics, a més d'impulsar la difusió del treball dut a terme pels equips liderats per dones en tots els camps de la recerca científica; alhora, es pretén destacar i reconèixer la tasca realitzada pels grups de recerca amb una participació significativa de dones de les universitats i facilitar-ne el treball en xarxa. ■

RECURSOS

- CERCA. *Centres de Recerca a Catalunya*. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona, 2010
- Rovira, Ll; Méndez-Vásquez, R.I.; Suñén-Pinyol, E; Jordi Camí. Consell Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica. *Caracterització bibliomètrica de la producció científica a Catalunya, 1996-2006*. Barcelona, 2007. Disponible a: <http://bibliometria.prbb.org/ncrcat06>
- *Les càtedres UNESCO a Catalunya*. Secretaria d'Universitats i Recerca, Barcelona, 2006.
- Departament d'Innovació, Universitats i Empresa: http://www.gencat.cat/diue/ambits/ur/recerca/programes_actuacions/dones/enllacos/

Quan la ciència té vida

Cristina Quiles

Cristina Quiles va exercir com a cardiòloga fins que a l'abril del 2006 es va fundar Neuroscience Technologies, empresa de serveis de recerca i consultoria per a la indústria farmacèutica internacional i de serveis diagnòstics als pacients que utilitza una tècnica única: la microneurografia.

Quiles va adonar-se que, tot i estar continuament en contacte amb el dolor -en cardiologia és el senyal d'alarma a partir del qual es posa en marxa el tractament per a l'infart de miocardi-, no en treia profit. Descobrir aquell grup que mesurava el dolor i n'estudiava les característiques amb la microneurografia la va fascinar. L'any 1999 van fer una nova classificació de les fibres nervioses; "Quan pensem que tot se sap, està inventat i classificat, hi ha gent que encara descobreix, avui en dia, coses noves", exclama Quiles. I transmet quelcom entre certesa i sorpresa al mateix temps.

Va implicar-s'hi, va col·laborar en projectes per NIH als Estats Units i la Wellcome Trust a Londres; van col·laborar amb l'UAB i van elaborar recerques diverses. Davant l'encàrrec d'un gran laboratori de fer un estudi de dos anys de durada, per un import molt elevat, van decidir crear l'empresa. Quiles es dedica a l'administració. Va deixar l'ecocardiografia i va fer un curs a la Cambra de Comerç de planificació estratègica per PIMES; després el Senior Executive Program d'ESADE. S'ha adaptat al món empresarial: "sembla molt difícil, però no ho és més que aprendre qualsevol altra cosa; a mesura que aprens va sent més fàcil". Obvi, potser, però no per això menys revelador.

Cristina Quiles té una mirada molt viva i parla amb total senzillesa, tant d'ella mateixa com, per exemple, de l'estat de la ciència al nostre país. Parla amb respecte, conscient de com ha

de costar canviar de base el tipus d'economia. Creu que cal, i que estem en condicions de fer-ho, crear la massa crítica de ciència i d'empreses científiques que falten. De grups punters en la seva especialitat en moltes disciplines diferents, n'hi ha.

A Neuroscience Technologies són 12 persones en plantilla, i enguany se n'incorporaran 4 o 5 més. Comptar amb les dones en la ciència, diu Quiles, és important, ja sigui pel sol fet que la diversitat és un valor per a qualsevol grup, en tots els sentits. El seu és multidisciplinar, multinacional i el formen homes i dones.

Precisament, respecte la posició de les dones en la ciència i en l'economia en general, Quiles resumeix: "Si no fos la meua empresa no seria directora. El meu horari laboral és relativament curt, treballo a casa quan els nens dormen, si algun es posa malalt he de sortir...". Opina que els caps són els homes perquè no hi ha una bona conciliació i recorda un dels aspectes tractats a la reunió d'Objetivo 15, a la qual va assistir: la baixa de paternitat obligatòria. Permetria als homes crear un vincle diferent amb els fills "seria la manera que alguns pares sabessin què vol dir anar al pediatra"; i a més, Quiles afirma, sense igualtat en les responsabilitats de casa, les dones han de renunciar a tenir la mateixa responsabilitat professional o a la seva realització com a mares.

Cristina Quiles és metgessa, investigadora i directora d'una empresa biomèdica. I és mare. Manté gelosament en privat la seva vida familiar, però queda clar que ella viu molt aquesta última faceta. Planteja la dificultat de reivindicar la riquesa d'una dona com a mare i al mateix temps les seves capacitats professionals. ■

Per **Laia Serra**

“ Sempre havia buscat una àrea per poder fer recerca experimental bàsica, descobrir noves coses realment”. La va trobar. Quan es formava com a cardiòloga a l'hospital de Bellvitge, Cristina Quiles va entrar en contacte amb un grup de recerca sobre dolor neuropàtic. En crear Neuroscience Technologies, va començar una nova vessant en la seva carrera, la de directora d'una empresa biomèdica de recerca

”

Des d'on es genera ideologia feminista?

En el present número de 'Dones Dossier' s'analitza el món de les polítiques públiques des de la perspectiva de les dones i el posicionament actual del moviment feminista al respecte. Tema complex, per l'abundància de les institucions i també per la multiplicitat i diversitat dels pensaments feministes avui. En un desig de transmetre el viu debat actual sobre diverses qüestions crucials, per entendre on estem i projectar el futur amb consciència, vam convocar a la mateixa taula expertes de l'àmbit polític i l'acadèmic i vam recollir les opinions i experiències que van posar en comú. No només la defensa de les pròpies idees, sinó l'escolta activa i sobretot la reflexió dels fruits de la conversa són, també, política

Per **Laia Serra** / Fotos **Carlota Prats**

Les polítiques públiques han inclòs en la seva agenda moltes de les reivindicacions feministes; continuen nodrint-se del feminisme? O ja es genera prou ideologia des de la pràctica política? Quin vincle hi ha actualment entre la política i el moviment?

Abans de res, la periodista i catedràtica de la UAB Amparo Moreno va puntualitzar la necessitat de diferenciar entre política i política institucional per plantejar qualsevol qüestió de moviment ciutadà –com el feminista- i el paper de les institucions: en democràcia les relacions entre ciutadania, moviments socials i institucions, la forma d'intervenir, és diferent que en una dictadura, on hi ha usurpació institucional de la política.

Les presents van estar d'acord amb aquest marc de distinció entre política institucional i política entesa des d'un ampli ventall de situacions, accions i posicionaments que possibilitin espais de transformació i dotin d'autoritat el fet de ser dones. La filòsofa Fina Birulés va recordar que una de les grans aportacions del feminisme ha estat "posar el focus en un tipus de pràctiques que s'han considerat polítiques més enllà de les institucions" i va incidir en el fet que la política té a veure amb la llibertat: "llibertat política, que vol dir no fer-se trobar allà on a una l'esperen. És a dir, té a veure amb la possibilitat de l'imprevist", va explicar.

La vigència del moviment feminista

Imma Moraleda va respondre de seguida una de les preguntes formulades a la taula:

el moviment feminista té sentit que existeixi, amb els seus matisos i formes. Malgrat els avenços en els últims 30 anys, els drets de les dones no estan conquerits, va reconèixer, i les institucions polítiques no han assumit totes les reivindicacions del feminisme. "És saludable i recomanable per a les persones que construïm polítiques públiques tenir moviments al davant que reivindicuin transformacions socials -igual que les procurem els partits polítics i les institucions", afirmava, i advertia: "hem d'anar amb compte de no

retrocedir perquè comencen a aparèixer les primeres resistències fortes".

Fina Birulés, en aquest punt, convidava a preguntar-se què és el feminisme, i suggeria que el moviment té avui "alguna dificultat de pensar en alguns problemes en les noves situacions". Birulés explica el moviment femi-

Amparo Moreno

Doctora en Història i Graduada en Periodisme. Va treballar com a periodista durant els anys 70. Actualment és catedràtica emèrita del departament de Periodisme de la UAB, directora del Laboratori de Comunicació Pública, membre del Feminari Dones i Cultura de Masses de la mateixa Universitat, i vicedegana del Col·legi de Periodistes de Catalunya com a presidenta de la Demarcació de les Terres de l'Ebre.

Marta Selva

Historiadora, ha estat professora de Teoria de l'Anàlisi del Film a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), la Pompeu Fabra i la Universitat Oberta de Catalunya. És presidenta de l'Institut Català de les Dones des de l'any 2003.

nista des de les dues accepcions, d'igualtat i diferència (aquesta darrera “aposta per allunyar-se del poder, per treballar en funció de la possibilitat de dir-se dona des d'un punt de vista existencial, partir de si, parlar en primera persona” –va definir-). Considera que l'exigència d'igualtat de drets, a l'Estat Espanyol, s'està aconseguint –“entre cometes i malgrat les disfuncions”, però hi ha velles qüestions no resoltes que tenen a veure amb el control del cos de les dones, com ara l'avortament: “Sempre es tracten al final de la legislatura com a tema electoral, però mai per resoldre's, i el moviment feminista sembla només poder respondre amb el mateix missatge, la mateixa pancarta que fa 20 anys”, va afirmar.

Institucionalització excessiva?

“Les inquietuds en relació a la llibertat i a legitimar col·lectivament experiències diferents del que és la política i la societat també es van traduir en institucions”, va explicar la politòloga Maria De la Fuente. Més enllà d'afirmar la vigència indiscutible de les utopies feministes, De la Fuente creu que les organitzacions i grups feministes actualment no estan en un bon moment, i que la identificació de les dones amb el feminisme ha disminuït molt. També va posar de manifest les dificultats del moviment feminista per afrontar les noves realitats:

Fina Birulés

Filòsofa, és docent al Departament de Filosofia de la Història, Estètica i Filosofia de la Cultura a la Universitat de Barcelona. Des del 1990 forma part del Seminari Filosofia i Gènere de la mateixa universitat.

És autora de diversos volums i estudiosa especialitzada en la pensadora Hannah Arendt

“Sense menystenir els grups, diria que la política feminista cada cop més es fa des de l'acadèmia i des de les institucions polítiques representatives”, amb el perjudici que això comporta, va dir, per a les institucions i la societat en general.

Segons Marta Selva, presidenta de l'Institut Català de les Dones (ICD), la situació és una altra: “Estem en un bon moment de salut de producció de sentit dels feminismes, per més que estiguin en una situació organitzativament en trànsit, a causa de les transformacions tecnològiques, sociològiques, etc”. En la incorporació de la perspectiva de gènere en la política institucional, va dir, “ha estat igualment necessari que gent experta en tècniques administratives i de gestió conceptualitzés instruments –impactes de gènere, pressupostos de gènere, etc-, així com que aquests no es despreguessin del marc ideològic que els ha mobilitzat”. Segons Selva, igual d'important és l'existència dels grups i associacions de dones per no desvirtuar l'aplicabilitat des de la tècnica com l'experiència institucional que ja es té en la gestió dels idearis feministes. Un dels èxits dels feminismes és, va dir, la presència de persones provinents del moviment o que l'han estudiat a una part de les institucions del país, més enllà

Imma Moraleda

Diplomada en Gestió i Administració Pública, regidora de diverses àrees de l'Ajuntament de Barcelona des del 1995 –Joventut, Dona, districte d'Horta-Guinardó; actualment d'Usos del temps, i del districte Sants-Montjuïc. En la Diputació de Barcelona ocupa el càrrec de presidenta delegada de l'Àrea d'Igualtat i Ciutadania.

És secretària de polítiques de les Dones al Partit Socialista de Catalunya des del 2008

que “per la pressió desautoritzadora, mediàtica, cavernícola, sobre què vol dir ser feminista”, hagi decrescut la identificació amb la paraula.

... El dilema del gènere...

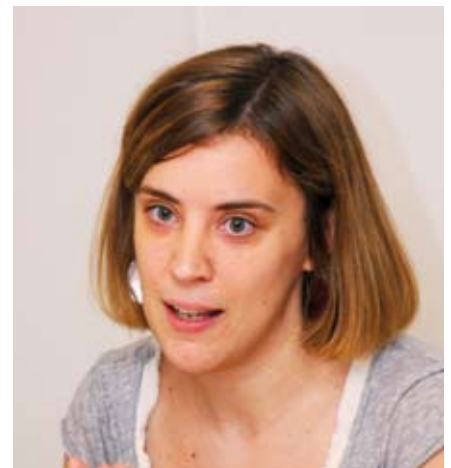
Aprofundint en el sentit actual del feminisme, Amparo Moreno va plantejar el significat del terme “androcentrisme”. El model de gènere, va dir, ha simplificat els sistemes de domini des d'un punt de vista ginecòcric o generocòcric i ha eludit altres desigualtats: “El feminisme ha recuperat el terme ‘família’ com a lloc on es produïen els antagonismes de gènere i de sexe i ha eliminat pràcticament la noció de propietat privada”. La política androcèntrica no és només masculista, va apuntar, està travessada per divisions també de classe, ètnia, restriccions socials. Segons Moreno la important aportació del feminisme al pensament col·lectiu (en aliança amb altres moviments) és haver qüestionat la invisibilització de tot allò que quedava exclòs de la política, això implica no només el gènere.

Selva va defensar que la teoria feminista ha enriquit la marxista amb la incorporació del concepte de sexe o gènere: “Els feminismes amb capacitat de transformació i de ser permeables a les desigualtats i les injustícies –que podríem vincular a tota la tradició del pensament de les esquerres-, han permès els avenços en els camps diversos”.

Maria de la Fuente

Llicenciada en Ciències Polítiques, doctoranda en el Departament de Ciència Política i Dret Públic de la UAB. Pertany també al grup de recerca Antígona (dones i drets) de la UAB.

Entre el 2004 i el 2009 va ser directora del programa Ciutats i Persones, de l'Institut de Ciències Polítiques i Socials

Segons De la Fuente el feminisme ha de repensar, i ho fa, quina és la base de les desigualtats socials. En el món canviant d'avui no és útil jerarquitzar els elements que influeixen les relacions de poder entre econòmics i simbòlics, i en el sistema capitalista avui ja no s'expliquen les relacions econòmiques a partir només de la idea de possessió.

La intervenció política del feminisme

Maria De la Fuente va ser més positiva en fer esment als partits polítics, "figures de mediació entre la societat i el moviment feminista, i les institucions". Considera que l'aportació teòrica del moviment feminista -des del tema dels temps, fins al del llenguatge- ha calat en la lògica dels partits i de la presència de les dones en la política institucional. "Segurament falta pràctica, però és un èxit", afirmava.

Imma Moraleda

"Hi ha certa temptació de qüestionar la capacitat de les dones que estem fent polítiques públiques per portar endavant determinats postulats del feminisme. Voldria posar sobre la taula que vivim en estructures especialment patriarcal"

Imma Moraleda va recordar que les polítiques públiques és l'àmbit on ha influït més el moviment feminista –va especificar la poca influència en els sindicats-. Moraleda va reivindicar la instauració, per part de les dones, de noves funcions que les institucions no contemplaven (el "fer aparèixer l'imprevist" al qual s'havia

fet referència a l'inici). "Hem forçat la màquina", va dir, i va animar les dones a "ser conscients que l'aparició de l'Estat del Benestar com ara el volem o el volem imaginar d'aquí a quinze anys l'hem provocat nosaltres".

Maria de la Fuente

"Que moltes feministes estiguin en institucions polítiques –cosa positiva i que genera tot un seguit de polítiques- va acompanyat del risc de la institucionalització i la tecnificació del gènere o del feminisme (...) El pol crític no pot deixar d'existir, ni pot estar a l'acadèmia"

Marta Selva va apuntar el "canvi de gestualitat" en la forma compromesa amb la justícia social amb què les dones assumeixen posicions directives o de presa de decisions, canvi que no només afecta els i les feministes, va recordar Selva, sinó molts altres àmbits dels moviments socials. Per exemple, la legalització dels matrimonis homosexuals: "Estem vivint una aparició d'esquerdes gràcies als pensaments que qüestionen l'androcentrisme –els feminismes no són els únics però tenen un paper important-", afirmava.

De la Fuente insistí en la necessitat de pensar com els moviments de dones i feministes organitzats poden adquirir més rellevància, poder i base, i en com han d'actuar en relació a les polítiques públiques. "Que moltes feministes estiguin en institucions polítiques –cosa positiva i que genera tot un seguit de polítiques- va acompanyat del risc de la institucionalització i la tecnificació del gènere o del feminisme", afirmava. "El pol crític no pot

deixar d'existir, ni pot estar a l'acadèmia, perquè també té unes dinàmiques institucionals i de discurs molt concretes", va apuntar.

El paper de l'acadèmia

Totes les presents van qüestionar la capacitat crítica i van assenyalar les dinàmiques institucionals de l'acadèmia; van constatar la transmissió fidedigna del patriarcat que s'hi ha fet. S'hi ha fet treball historiogràfic, i molta teoria política, va afirmar Birulés, però no tota; les estructures de la universitat també costen de trencar, va dir, i va assenyalar com a gran problema la transmissió del saber femení, el qual mai sembla haver modificat les històries en masculí, com a màxim apareix com a "apèndix". Maria de la Fuente, a més, va apuntar la dinàmica –"un punt perversa i que pot estar minant els esforços"- que critica conceptes, com ara el *mainstreaming*, abans que puguin aplicar-se en condicions de superar les resistències institucionals. Amparo Moreno va parlar de la urgència de fer públic el dogmatisme i androcentrisme de l'acadèmia i transformar-la.

Marta Selva

"Podem parlar d'una certa experiència institucional en la gestió dels idearis feministes. Això s'ha de posar en valor. (...) Més enllà de que si féssim una enquesta hi hagués menys dones que interioritzessin el sentir-se feministes, per la pressió sobre què vol dir ser-ho, ara hi ha molta més pràctica feminista a molts més llocs"

D'altra banda, l'acadèmia té un pes molt important en la generació de feminismes "desfeminitzats" –com va descriure De la Fuente; el moviment queer, etc-. "Hi ha una part d'esnobisme en alguns discursos, però d'altres són creatius", va dir Birulés. Es referia als nous corrents, a la barreja del discurs feminista amb el discurs sobre els drets i les condicions de la transsexualitat, l'homosexualitat. Els discursos ara són molt més complexos, amb desconstrucció i debat sobre la identitat inclosos, va explicar Birulés, i qüestions que estaven pensades des del punt de vista del feminisme per a les dones, s'han usat d'altres maneres o per qüestionar el discurs del gènere.

Reptes del feminisme

Precisament, aspectes relacionats amb el queer, la vivència de la gent jove, el

nou context social i tecnològic, va dir De la Fuente, són un repte a pensar pel moviment feminista com a organització. El món en què vivim, va apuntar, on el concepte d'identitat i sobretot de les identitats col·lectives estan canviant, és determinant. Per exemple? Facebook, on la separació entre món públic i privat ja no és la mateixa.

Qui heretarà el moviment, plantejava Birulés com una de les preguntes més problemàtiques avui per als feminismes. Va parlar d'“una mena d'aposta per la indiferència” en els temes emergents plantejats per molta gent jove i de la tendència d'aquesta de trencar amb allò institucionalitzat. Segons Marta Selva els moviments articulats no estan en la proclamació sinó en “el treball sobre generar vincles i el concepte de xarxa, la qual cosa no els resta potencial crític, sinó que a vegades s'expressa amb aquesta indiferència, absolutament legítima”, va dir.

Cada cop més, les dones i homes “dolents des de la perspectiva del descreïment patriarcal” estan a tot arreu, va dir Selva tot recordant el lema feminista “les nenes bones van al cel, les dolentes a tot arreu”, i va recuperar un altre lema, el de la celebració dels 20 anys de les jornades feministes, “sabem i fem saber”, per afegir-hi “sabem que sabem”. La consciència de saber, va dir Selva, és el gran canvi en el segle XXI, i va coincidir amb Moraleta en la seva irreversibilitat.

Amparo Moreno va apuntar el gran repte per a les dones de classe mitjana de països desenvolupats de no oblidar la crítica a l'etnocentrisme del pensament androcèntric perquè “hem avançat en la complexitat del domini d'uns pobles sobre altres”. Estem en un procés molt revolucionari i molt profund, va dir, per acabar.

A tall de conclusió

El moviment feminista està viu, com obertes estan les opcions per avançar en l'eradicació de les desigualtats socials. Des de punts de vista diferents poden celebrar-se èxits i recordar les mancances de les polítiques públiques; i també preguntar-se per què i en què està fallant el moviment feminista alhora que cal considerar-lo viu i produint sentit. I tot resulta que és cert, amb matisos.

Reconeguda per totes les presents va ser la distinció entre la política, en general, i la política pública i institucional; l'existència d'aquest espai ampli de lliber-

tat i de possibilitat de canvis apuntat pel feminisme i el marc del context democràtic com a coses diferents.

La vigència del moviment feminista va afirmar-se per unanimitat, així com va evidenciar-se la necessitat del moviment d'ajustar-se a les noves situacions. També va haver-hi consens en el fet que el feminisme ha estat un moviment pioner en qüestionar les estructures patriarcales, de domini, malgrat que també es va alludir al perill de caure en postures ginecèntriques o generocèntriques i es va reclamar perseverància en la crítica a les desigualtats provocades per les divisions socials diferents del gènere o sexe i en la relació amb altres moviments.

Amparo Moreno

“Si partim del terme androcèntric en contraposició homes-dones, podem caure en una postura ginecèntrica. (...) El moviment feminista ha aportat al pensament col·lectiu el voler fer visible i repensar la política des d'allò exclòs, que no era només el gènere sinó totes les contradiccions en què intervenen divisions socials”

En la presència del feminisme en la política institucional, els grups i organitzacions feministes han tingut un paper importantíssim, però estan avui massa institucionalitzats i tecnificats? Hi ha opinions diverses. En quina mesura l'herència del moviment feminista que exerceix avui la seva pràctica professional dins la política institucional ha canviat la pràctica política? I viceversa? Ha modificat l'aplicació de l'ideari feminista en política institucional el

Fina Birulés

“No només una part important de l'herència del moviment feminista està en les polítiques públiques, també en algunes persones i cercles concrets. Certa falta d'entusiasme ve donada perquè com a moviment ha quedat reduït. Potser cal comptar amb una aturada –amb allò imprevist– en un moviment al qual, en el fonamental, sembla preocupar-li la pregunta: qui heretarà tot això”

propi moviment? La política institucional i l'acadèmia han vetat el poder de la gestió a les dones, que hi han de lluitar per no convertir-se en “andro”. La presència de més feministes en l'exercici de la política institucional ha de ser simultània al guany de més espai per a les organitzacions i grups feministes independents de les institucions per no perdre la capacitat crítica del moviment. El paper de l'acadèmia en la generació d'ideologia feminista actualment és limitat.

La política institucional és un focus important de treball des del feminisme, que s'ha de replantejar com incidir-hi més. Fer-hi arribar, no només més persones implicades, sinó ideologia generada fora de les estructures institucionals. Els pensaments feministes, al seu temps, s'han de renovar, collir el seu llegat i alimentar-se de les relacions amb altres moviments i del que pot aprendre del món actual, per projectar-se amb força i aplicabilitat en el futur. ■

“Ni un sol pas enrere”

Victòria Sau

Victòria Sau en un moment de la seva intervenció en el II Congrés de les Dones de Barcelona, octubre 2009

FOTO: EVA GUILLEMET

És una de les figures més rellevants del feminisme a Catalunya i a tot l'Estat Espanyol. Els seus llibres i les seves continuades aportacions sociològiques sobre temes com la divisió sexual del treball, la maternitat o el sistema patriarcal que encara impera a la nostra societat, han fet despertar l'interès de centenars de dones del país per practicar i militar en el feminisme. Parlem de Victòria Sau

Licenciada en Història Contemporània i doctora en Psicologia per la Universitat de Barcelona, la barcelonina Victòria Sau sempre va tenir clara la seva condició feminista, i la necessitat de lluitar per aconseguir una societat justa, en la qual les dones tinguessin els mateixos drets que els homes. Una lluita que, tal i com recordava l'assagista, docent i historiadora durant el segon Congrés de las Dones de Barcelona, celebrat l'octubre del 2009, encara no ha arribat a la seva fi: “El que encara queda per fer, és més important que tot el que s'ha fet fins al moment. Ja que, tot i que allò que hem aconseguit és important, queda encara un llarg camí per recórrer... Només cal que fem un cop d'ull a la societat per adonar-nos que les dones continuem sent les actrius secundàries de la pel·lícula. Encara ens queda aconseguir la transformació de la realitat social, i no petites reformes, sinó que poc a poc s'assoleixi una igualtat real”.

Mostra d'aquest latent esperit de lluita, Sau va ser, fa més de 30 anys, pionera a la Universitat en impartir la seva assignatura de Psicologia Diferencial des de la perspectiva de gènere, on aprofitava per crear espais per a la reflexió i l'intercanvi d'experiències en la pràctica feminista. Dedicada de ple a desemascarar el patriarcat, en un món on les relacions entre dones i homes sempre han estat jeràrquiques, la professora Sau ha dedicat la seva vida a fer recerques que ella defineix com feministes, fruit de les quals han nascut autèntiques joies literàries del feminisme com el *Diccionari ideològic feminista*, *Reflexions feministes per principis de segle*, *Manifest per l'alliberament de la dona o Dona, matrimoni i esclavitud*, entre moltes d'altres. Obres on Victòria Sau qüestiona les bases del sistema patriarcal i, a la vegada, crea nous fonaments que sustenten una anàlisi més global, més innovadora, i feminista. Una bibliografia que ha inspirat a moltes dones i les ha ajudat a entendre que s'ha d'acabar amb el patriarcat imperant encara en l'actualitat. “El patriarcat és una mena de tul que s'interposa entre les dones i la societat. Dia rere dia, amb tenacitat, les dones fem més grans els calats per fer-nos ben visibles i mostrar-nos al món tal com som”, explicava Victòria Sau durant un homenatge a la seva persona que es va celebrar fa 2 anys a Madrid, en el qual diverses dones feministes van explicar el que l'assagista els havia ensenyat a través de la seva obra.

En aquest sentit, Victòria Sau també va ser la mentora del primer Congrés de les Dones de Barcelona, celebrat l'any 1999, i fins fa pocs mesos la vicepresidenta del Consell de les Dones de Barcelona, organisme fundat l'any 1994, des del qual es vetlla per la millora del benestar i la qualitat de vida del sector femení de la ciutadania. “El feminisme és un moviment cultural, social, polític i econòmic de les dones per donar una alternativa a la societat patriarcal, que és un societat on la meitat de la humanitat s'imposa amb un poder abusiu sobre la resta dels éssers. El més important és que les dones que són joves a l'actualitat, segueixin lluitant com nosaltres ho vam fer. Que no es doni ni un sol pas enrere en el camí cap a la igualtat”. ■

Per **Anna Cabanillas**

Es títols dels llibres de María-Milagros Rivera Garretas donen una bona pista per entreveure quins són els temes d'investigació que més interessin a la catedràtica d'Història Medieval de la Universitat de Barcelona: *Nombrar el mundo en femenino*, *El cuerpo indispensable*. *Significados del cuerpo de mujer*, *El fraude de la igualdad*, *La diferencia sexual en la historia...*

“Vaig descobrir la idea de llibertat femenina a mitjans dels anys 80, en un escrit de la Llibreria de Dones de Milà”, explica. “Vaig aprendre de seguida que era possible viure aquesta idea de gran, en qualsevol lloc del món, si una la porta a dins i s'enamora d'ella. La diferència sexual, que és el sentit lliure del ser dona o home, acompanya la llibertat femenina: l'una no es mou sense l'altra, com deia Luce Irigaray [una de les majors exponents del moviment filosòfic feminista francès contemporani]”.

Aquest descobriment va ser el motor de la fundació, juntament amb un petit grup d'historiadores feministes, del Centre de Recerca de Dones de la Universitat de Barcelona (DUODA), l'any 1982. Des dels seus orígens, el centre ha portat a terme diversos programes de recerca, debats, tertúlies, instal·lacions d'art, una revista i seminaris adreçats als interessats en els estudis feministes. Rivera Garretas el va dirigir al llarg de tota una dècada, entre el 1991 i el 2001, i ara és corresponsable del màster presencial Estudis de la Llibertat Femenina i de l'online Estudis de la Diferència Sexual, a més de coordinadora de dos grups de recerca: la *Biblioteca Virtual DUODA* i *La llengua materna en la creació social i artística*.

Per a la catedràtica bilbaïna –catalana d'adopció-, el segle XX ha estat el del triomf del feminisme, que ha acabat amb el patriarcat sense vessar ni una gota de sang. La revolució femenina no ha consistit en obtenir poder, encara que moltes l'hagin obtingut, sinó que ha estat i és una presa de consciència sobre el propi cos. I ara què? “Penso que el segle XXI es caracteritzarà per l'amistat entre dones i entre dones i homes: amistat personal i política. Amb el final del patriarcat, això serà possible”. Durant molt de temps, el patriarcat ha estat alimentant-se de la rivalitat entre dones i de l'oposició entre els sexes. Però sembla que la situació, per fi, comença a canviar. “Avui hem tornat a prendre consciència que també els homes neixen de les dones. Lluitar contra ells és un desgast avorrit i terrible. En canvi, dialogar, i també, entrar en conflicte, un conflicte relacional que begui de l'alteritat que ens distingeix i separa, pot ser divertit i enriquidor”.

L'exemple, Rivera Garretas, el té ben a prop. “Jo veig a la facultat que cada vegada hi ha més nois que volen ser d'una altra manera, més lliures, o ja ho estan sent. I per ser-ho, escolten les dones. Ens escolten perquè les dones, quan no ens alienem en la imitació dels homes, acostumem a tenir un pensament obert a allò altre; un altre que és, en part, l'altre sexe. Això ajuda a viure i a millorar la política sexual”, afirma. La Història –aquesta Història que tant apassiona la catedràtica des dels temps de l'institut- està canviant. I ara són els homes els que prenen protagonisme. Podrem parlar algun dia d'una disciplina que es digui “història de l'home”, a imatge i semblança de la de la dona? “Sembla que trigarà. Primer han d'alliberar-se. Alliberar-se de tots aquells estereotips que ha fet per ells el patriarcat. Per exemple, el masculí pretesament neutre universal, que els ha de pesar ja molt, o la violència i la guerra com a cosa d'homes. I fer-se càrrec de la seva pròpia llibertat, sexuada en masculí”, conclou Rivera Garretas. ■

Enamorada de la idea de llibertat femenina

María-Milagros Rivera Garretas

FOTO: LAURA PLETSCH

Li agrada la història des que a l'Institut Maragall va fer un treball i una exposició oral sobre la política de les filles de Felip II, Isabel i Catalina, per a la seva professora, María Comas. “Quan es parla de l'educació de les dones durant l'última dictadura del segle XX, no s'acostuma a dir que als instituts femenins hi havia moltes professores, i que totes es van formar durant la II República”. Amb les idees ben clares, María-Milagros Rivera Garretas exerceix de catedràtica d'Història Medieval a la Universitat de Barcelona

Per Anabel Herrera

40 anys dedicats a l'antropologia

Verena Stolcke

FOTO: ESTHER SANROMA

L'antropòloga alemanya, catedràtica emèrita a la Universitat Autònoma de Barcelona i presidenta de l'Institut Català d'Antropologia és un referent obligatori pel que fa a l'àmbit de les desigualtats racials i de gènere. Argentina, Estats Units, Cuba, Brasil, Anglaterra i Espanya; Stolcke és una autèntica ciutadana del món

Per **Anabel Herrera**

“Donar classes és com fer teatre: et poses nerviosa cada vegada que has de pujar dalt de l'escenari”. L'afirmació no la fa una professora acabada de sortir de la facultat, sinó una dona molt experimentada en l'escenari de les representacions antropològiques. Verena Stolcke porta ni més ni menys que 40 anys donant classes d'antropologia, ara com a catedràtica emèrita a la Universitat Autònoma de Barcelona.

Per què antropologia? “Va ser una barreja entre accident geogràfic i una oportunitat”. Nascuda a l'Alemanya nazi, quan era una criatura es va traslladar amb la seva família a l'Argentina i allà va passar bona part de la seva infància i joventut, fins que es va adonar que, si no feia res, el seu futur immediat passava per casar-se i tenir fills. Es va buscar una feina de secretària multilingüe, a Berlín. Cinc anys més tard, la Fundació Thyssen la va fixar com a assistent d'investigació a la Universitat d'Stanford, als Estats Units. “Allà vaig començar a fer cursos nocturns, primer un d'apreciació musical i després un d'antropologia”.

Allà va ser també on va entrar en contacte amb el moviment pels drets civils de la població afroamericana. Amb només 23 anys, Stolcke es va plantar al carrer amb llistes electorals intentant persuadir la gent a inscriure's per votar. “Tot tenia a veure amb el meu origen alemany i amb les meves necessitat d'entendre què havia passat. Les famílies alemanyes no parlaven del nazisme, de la mateixa manera que aquí va haver-hi un silenci mortal després de la guerra civil”.

Enmig d'aquella convulsió va conèixer l'economista català Juan Martínez Alier, el futur pare de les seves filles, que estudiava un màster a Stanford. “Poc després em va enviar una postal des d'Espanya, on feia una recerca sobre la campanya de Còrdova, preguntant-me si volia casar-me amb ell a Oxford. I ho vaig fer”. A Oxford ell es va doctorar i ella va començar a estudiar Antropologia.

Alemanya, Argentina, Estats Units, Anglaterra... i ara Cuba! Mentre Martínez investigava les reformes agràries de Fidel, Stolcke preparava la seva tesi sobre el silenci de les famílies durant l'esclavitud. Entre l'abundant documentació, va descobrir que “hi havia una clara intersecció entre una ideologia racista i el control dels cossos sexuals femenins”. “Això -continua l'antropòloga- em va interessar molt perquè, com a alemanya, finalment podia entendre de què es tractava el racisme: era una ideologia per emmascarar diferents formes de desigualtat, també la desigualtat sexual”.

La gran pregunta és: hem avançat molt des d'aleshores? “Sí i no. Cada 10 anys, més o menys, hi ha un gir en la teories feministes i sociopolítiques i de sobte es dona un fet rellevant. A Cuba, per exemple, era rellevant el fet que existís una prohibició matrimonial entre blancs i gent de color i un control sobre la sexualitat de la reproducció”. Van ser les dones afroamericanes les que, a finals dels 70, es van rebel·lar contra les seves germanes blanques. “Per això mantinc que la teoria feminista o l'estudi de gènere no és una subdisciplina, sinó que és una dimensió de l'experiència humana que és general i que cal situar sempre en el seu context”.

Un últim destí abans d'Espanya: Brasil. Stolcke i la seva família -ja era mare de dues filles- es van instal·lar als anys 70 a Sao Paulo, on va començar per primera vegada a donar classes d'Antropologia a la Universitat de Campinas. Després de la mort de Franco arriben a Espanya, on les ciències humanes estaven en bolquers, i de mica en mica passa d'impartir seminaris a classes a la Universitat Autònoma de Barcelona. “Aquesta és la carrera dels esglaons”, afirma. Gràcies a ella i a molts altres professors de l'època, l'Antropologia va anar trobant el seu lloc. ■

La primera pregunta, atenent a la seva condició de filòloga, és obligada: “Com definiríes el feminisme?”. Eulàlia Lledó respon: “utilitzaré l’agosarada i poètica definició de Rebecca West: Jo mateixa no he estat mai capaç de definir exactament què és el feminisme, només sé que la gent em diu feminista cada vegada que expresso sentiments que em diferencien d’una estora”. Així, amb subtilesa, la nostra protagonista posa de manifest la complexitat que envolta les reivindicacions de les dones i els moviments socials que han protagonitzat al llarg de la història.

Natural de Barcelona –va néixer el 1952-, el recorregut professional de Lledó sempre ha estat estretament lligat al món de l’ensenyament. Actualment és docent en un institut de la capital catalana i col·labora habitualment amb la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona, la Universitat de Lleida i la Universitat Pontificia de Salamanca, entre altres centres de formació superior. Ella assegura que aquesta tasca, el contacte amb els seus i les seves alumnes, li aporta el sentit de la realitat i l’ancora en el dia a dia. Sobre les noves generacions i l’esperança d’una societat més igualitària comenta: “avancem, fent ziga-zagues, amb retrocessos, mai uniformement, però avancem”.

Estretament unida al món de les lletres, la professora Lledó ha trobat temps per dedicar-se al món de la recerca dels biaixos sexistes i androcèntrics de la literatura i de la llengua. “Anomenar permet fer-se una idea, fer-se’n càrrec, posar de manifest, anomenar comença a dibuixar la possibilitat d’una existència, d’una determinada realitat, o ajuda a imaginar el futur”, explica la filòloga sobre la importàcia d’un llenguatge sense estigmes de gènere.

L’anàlisi del discurs l’ha portat a investigar diferents aspectes ideològics en diccionaris, a estudiar les notícies de premsa (especialment les de maltractaments), el discurs acadèmic i l’administratiu i les denominacions dels oficis (càrrecs i professions). Durant aquest temps ha pogut contrastar que “allò que no es diu, el que queda invisible, té una existència pitjor” i aquest, malauradament, és el problema que persegueix a l’esfera lingüística femenina.

Apunts sobre... De les dones a la llengua, De la visibilidad de las mujeres en el lenguaje, A vueltas con la lengua, Ve de lluny i està documentat i Mujeres, cambios y periódicos són els títols d’algunes publicacions que recullen els resultats dels estudis de la nostra protagonista i avalen la seva extensa experiència. Ella conclou: “No sabria establir molta distància entre professió i vocació”.

Sobre els millors records de la seva trajectòria professional la llista és llarga: “Cada vegada que em puc posar a escriure; cada vegada que toco ioloro un llibre meu acabat d’arribar de l’editorial; cada vegada que una classe va bé; cada vegada que alguna alumna, que algun alumne, em diu que li ha agradat, que li ha servit, un llibre que vaig proposar llegir...”. Sobre les males experiències sentència “millor oblidar-se’n”.

Potser les seves dues filles –la preocupació per l’educació i la formació d’aquestes– han fomentat la consciència de gènere d’Eulàlia Lledó. “La conciliació familiar, més que dura, ha estat complexa”, reflexiona. Amb 58 anys, no exigeix grans proeses al futur, simplement desitja “més temps per poder llegir tot allò que tinc pendent”. ■

“Avancem fent ziga-zagues, amb retrocessos, mai uniformement, però avancem”

Eulàlia Lledó

Esriptora, docent, investigadora, filòloga, lectora, crítica literària... Ella és una dona de lletres, que ha trobat en la lluita contra el llenguatge androcèntric la seva aportació personal per construir un camí, real, cap a la igualtat de gènere

Per **Laura Flores**

Comunicant a favor
dels drets

Maria Dolors Calvet

FOTO: CARLOTTA PRATS

Llicenciada en Ciències de la Informació, aquesta sabadellenca ha compaginat les seves funcions com a periodista amb les de la defensa dels drets de les dones, així com en el moviment veïnal

Per **Marta Olivé**

Amb només 20 anys es va incorporar al PSUC a principis dels 70, mentre que al 1973 s'integrava als òrgans de direcció del mateix partit i del PCE per assumir responsabilitats a favor de l'alliberament de la dona entre d'altres.

Quant a la seva faceta periodística, ha estat corresponsal de *El Noticiero Universal* i de *l'Avui*, sent també col·laboradora a la revista *Arreu* i a d'altres publicacions. Unes funcions que ha compaginat amb el càrrec de responsable de premsa del Col·legi de Doctors i Llicenciats primer i de l'ajuntament de Sabadell després.

Va treballar en el moviment veïnal a L'Hospitalet de Llobregat i en el moviment de dones, mentre que des de l'Associació de Dones Universitàries va formar part del secretariat organitzador de les I Jornades Catalanes de la Dona, celebrades a Barcelona el maig del 1976.

En les eleccions generals del 15 de juny del 1977 es va presentar a diputada en la candidatura del PSUC per la circumscripció de Barcelona. Precisament, com a diputada del PSUC i membre de la Comissió dels Vint, va participar en la redacció del Projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya. El 1980 va ser elegida diputada al Parlament de Catalunya, on va ser la primera dona que hi va prendre la paraula i on va presidir la Comissió de Drets Humans. En acabar la legislatura va retornar al treball de periodista.

De l'any 1987 al 1995 va ocupar la tinència d'alcaldia i la regidoria d'Urbanisme i Obres Públiques de l'Ajuntament de Sabadell. Vuit anys en què va impulsar diversos projectes, com el Pla general d'ordenació urbana i l'Eix Macià. En paral·lel, va ser membre del Consell Comarcal del Vallès Occidental i vicepresidenta de la Comissió del Territori.

En acabar les dues legislatures va retornar al món laboral i començà a donar classes a la universitat. Des d'aleshores és Doctora per la Universitat Politècnica i professora col·laboradora del Departament d'Enginyeria de la Construcció a l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Industrial de Barcelona, de la Universitat Politècnica de Catalunya.

Des del grup de recerca GIOPACT de la Universitat Politècnica de Catalunya, al qual pertany, "ens hem presentat a convocatòries públiques i hem rebut algun encàrrec per a fer guies sobre igualtat d'oportunitats", explica. A aquest respecte, afegeix, conjuntament amb l'Associació de Dones Periodistes i amb l'ajut de l'Institut Català de les Dones "hem recuperat la documentació i la història dels inicis del feminisme al PSUC".

De fet, té diverses publicacions sobre feminisme i la situació de la dona, com també sobre urbanisme, habitatge i molts altres temes relacionats amb els drets humans o els mitjans de comunicació. Ha estat present en múltiples debats i conferències sobre feminisme i la situació de la dona arreu de Catalunya.

Calvet té clar que cal "continuar treballant dia a dia contra les injustícies i a favor dels drets de les dones fent compatibles totes les dimensions de la meua vida de dona".

Té present que encara hi ha vàries assignatures pendents per aconseguir la igualtat plena entre homes i dones. Segons explica, "en els nostres entorns hem anat avançant en l'àmbit legal i laboral, tot i que encara queda molt per fer. Les dones estem en els espais públics, però en l'espai privat la dona continua assumint, majoritàriament, les responsabilitats de manteniment i cura". Tot això, afegeix, "provoca tensions i desigualtats que repercuteixen en la vida personal i laboral de les dones". I és que, conclou, "en països cada vegada menys llunyans, les dones han sofert greus endarreriments en la seva llibertat i aquest és un greu problema per a totes nosaltres". ■

“ La filosofia serveix per fer les coses més difícils: pensar vol dir aturar-se allí on tenim la temptació de precipitar-nos.” Aquest és el treball del pensament filosòfic per a aquesta filòsofa moderna que, segons explica, quan estudiava batxiller a Girona pensava en estudiar clàssiques “essencials per entendre el món”, però finalment es va decantar per la filosofia. Actualment exerceix com a docent a la Universitat de Barcelona, i imparteix classes al departament de Filosofia de la Història, Estètica i Filosofia de la Cultura. Des de 1990, a més, pertany al seminari Filosofia i Gènere, de la mateixa Universitat, on es treballa entre d'altres aspectes, per recuperar i estudiar textos on és palesa la producció de les dones des de l'època antiga fins a l'actualitat. Aquesta destacada pensadora ha editat diversos volums col·lectius, com *Filosofía y género* o *El género de la memoria*, ha traduït textos d'Arthur Danto, Wittgenstein o Taylor, i ha escrit nombrosos articles i assajos al voltant de la subjectivitat, la memòria, allò polític i el pensament femení contemporani. Tota aquesta tasca inclou a més, publicacions a la revista d'*El País*, el diari *La Vanguardia*, la *Revista Argentina de Filosofía*, la *Revista d'Estudis Feministes Duoda*, o la revista *Archipiélago*, entre altres publicacions.

Però sobretot, podríem dir que Fina Birulés és potser qui millor coneix dins l'estat espanyol la figura i l'obra de la pensadora Hannah Arendt. Ha editat diversos volums col·lectius com: *Hannah Arendt, el orgullo de pensar* o *En torno a Hannah Arendt* (amb Manuel Cruz). És també l'autora del llibre *Herencia sin testamento: Hannah Arendt*. I és que per a Birulés, Hanna Arendt es una filòsofa singular: “Ens sorprèn projectant el focus on no mirem i ens ho fa veure des d'una perspectiva inesperada”. A banda de Hanna Arendt, d'altres dones pensadores com Maria Zambrano o Simone de Beauvoir, dues pensadores “centrals en el segle XX” que també han treballat al seminari Filosofia i Gènere de la Universitat de Barcelona, van tenir un lloc destacat en el pensament contemporani. Tot i ser molt diferents entre elles, “en un món que no les tractava com iguals, van extreure força de la seva excentricitat, de manera que la seva obra és expressió d'una gran llibertat”, afirma Birulés.

La societat d'avui sembla tenir en més consideració a la dona, no obstant això, per a Fina Birulés “hi ha contextos on la seva opinió és important i central, però és cert que molt sovint es considera que expressa un punt de vista particular, com si el seu discurs només s'adreçés a les dones; sovint l'opinió masculina encara es considera universal.” Precisament, per la nostra protagonista, una de les principals reivindicacions de les dones és el fet que es deixi de considerar el “tema de les dones” merament com un tema social. I afirma convençuda: “El que volem també és tenir una llibertat política, entesa com una participació de la dona en primera persona, i per tant, que es puguin distingir les unes de les altres en l'espai públic. No fer-nos trobar allà on ens esperen.”, diu fent broma. Per aquest motiu, considera que no n'hi ha prou amb criticar o reivindicar, ja que a banda de ser molt cansat significaria concedir tot el poder a qui ens hauria de “concedir” totes les reivindicacions. Per a Birulés, doncs, “cal fer un pas endavant i considerar allò que la filòsofa italiana, Luisa Muraro, va dir en una ocasió: si els homes ens han pres alguna cosa, no es troben en condicions de restituir-nos-ho.” ■

“Les apostes importants tenen a veure amb el pensament i l'acció”

Fina Birulés

Les primeres dones filòsofes conegudes van estar vinculades solament a l'escola pitagòrica. Després de molts segles, afortunadament, avui hi ha moltes pensadores que tenen pes per si mateixes i es dediquen amb èxit al difícil i meritori exercici del pensament filosòfic. La filòsofa Fina Birulés té una personalitat i entitat pròpies. Amb una llarga trajectòria acadèmica, a més de filòsofa és també investigadora, professora titular a la Universitat de Barcelona i autora prolífica

Per Isabel Cidoncha

Amb el feminisme a les venes

Joana Gallego

Malaguenya de naixement i barcelonina d'adopció. Joana Gallego somnia amb poder viure de l'escriptura. És professora titular del Departament de Periodisme de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) des del 1989.

La seva línia d'investigació prioritària és l'estudi sobre gènere i comunicació i les manifestacions populars del periodisme

Per **Anabel Herrera**

Ni tele, ni còmics, ni llibres. Ni tan sols llum elèctrica. De petita vivia amb els pares i els seus cinc germans en una minúscula casa enmig dels inacabables prats d'Arriate, un poble de Màlaga. Com podia una nena, en un entorn com aquest, sense cap influència de l'exterior, tenir tan clar que la seva missió seria la d'aconseguir la igualtat entre homes i dones? "No és necessari que ningú t'expliqui res, és pura experiència. Jo vaig veure que a la meua família els homes feien unes coses i les dones unes altres. I com que no volia ser com la meua mare ni les meves germanes, l'única opció que tenia era posar-me a estudiar i sortir a corre-cuita d'allà", recorda Joana Gallego.

Però el camí no va ser fàcil, ni molt menys. Amb 10 anys, era massa petita per anar a l'escola i massa gran per anar a la llar d'infants. "Imagina't la humiliació. Fins que no vaig poder començar a formar-me, van passar segles. Això vol dir que l'escola no és fonamental perquè una persona tingui inquietuds i aprengui coses". Superat el batxillerat, i després de dos estius treballant com a dependent a Platja d'Aro per estalviar una mica, Gallego va decidir traslladar-se a Barcelona per estudiar Periodisme a la Universitat Autònoma de Barcelona, on ara imparteix classes des de fa vint anys. I per pagar-se els estudis, com no podia ser d'una altra manera; va buscar una feina d'administrativa a temps complet en una empresa de transports. "Jo no era una estudiant que treballava, jo era una treballadora que estudiava. Això sempre ho vaig tenir molt clar", sentència Gallego.

Era el 1976, justament l'any en què es van celebrar les Primeres Jornades Feministes a la ciutat de Barcelona. "Jo veia cartells pel carrer i em deia: 'això, això és el que m'interessa'. Aleshores vaig començar a entrar en contacte amb la gent del moviment feminista". I des de llavors que no ha parat. Més de 30 anys dedicats a investigar sobre el gènere i la comunicació, un binomi que ha estat present en llibres com *Dones de paper*, *El sexe de la notícia* i el darrer, presentat aquest any, *Eva devuelve la costilla*, centrat en els avenços aconseguits en matèria d'independència econòmica i igualtat funcional entre sexes. Avenços sí, però no definitoris.

"La igualtat formal entre homes i dones se suposa que ha arribat, però la igualtat real encara no. I no serà mai possible si els homes no fan el mateix camí que han fet les dones però al revés". Les dones, segons la professora, han estat lluitant pas a pas per tenir una bona feina, independència econòmica, drets fonamentals, autonomia, etc. Porten segles reflexionant sobre la seva identitat: què és ser dona? I en cada època resulta que és una cosa diferent. Els homes, en canvi, no han necessitat mai qüestionar-se què és ser home.

"Ha arribat un moment en què les dones no poden fer res més. Ni deuen. Ara són ells els que han de canviar. Se suposa que són autònoms, però no és veritat. A la majoria dels homes, si els treus la dona, s'enfonsen. Depenen de la dona, però paradoxalment la tracten com una secundària. Si volen ser autònoms, que ho siguin, però totalment, és a dir, que s'encarreguin de la casa, de criar i educar els seus fills... de tot!".

Quant als mitjans de comunicació, la publicitat i el cinema, aquests també han anat canviant la seva visió de les dones, però no al mateix ritme que la societat, segons Joana Gallego. "La societat ha canviat més del que reflecteixen els mitjans. És evident que als homes encara els tracten diferent de les dones. El problema és que ni tan sols s'ho plantegen". La professora del departament de Periodisme de la UAB investiga en l'actualitat la visió de les prostitutes al llarg de la història del cinema. I n'hi ha per a tots els gustos. El tema promet. ■

D'ençà que era una nena, tenia molt clar què volia fer de la seva vida: convertir-se en mestra i dedicar-se a la recerca sociològica. I si ens aturem a llegir el seu extens currículum ens adonem que Marina Subirats ho ha aconseguit, i de lluny. Catedràtica Emèrita del Departament de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona en l'actualitat, investigadora en el Laboratoire de Sociologie Industrielle de París a finals dels anys 70, Directora de l'Institut de la Mujer del Ministeri d'Assumptes Socials durant els anys 93-96, cinquena Tinent d'Alcaldia de l'Ajuntament de Barcelona entre els anys 2003 i 2006, i un extens llistat de càrrecs en diversos àmbits de la docència i de l'administració pública ho avalen. "Allò que sempre he volgut ser des que tinc ús de raó, i tinc la sort de ser, és professora i investigadora. Sóc dona d'universitat i de fet és el que porto fent des dels 22 anys. No obstant això, enmig d'aquesta etapa, vaig viure un període de deu anys de càrrecs polítics, perquè sempre m'ha interessat molt el tema de les dones i la lluita per la igualtat. Realment, van ser anys molt durs i sacrificats però on vaig aprendre a veure el món des d'una perspectiva diferent a aquella que m'oferia la universitat", explica Subirats.

Afirma que no entrava dins dels seus plans assumir la direcció de l'Institut de la Mujer i que va ser un moment molt emocionant per ella. "La veritat és que quan em van proposar com a directora de l'Institut de la Mujer no m'ho podia creure, ja que jo no era militant del PSOE i mai m'hagués pensat que em donarien aquella responsabilitat. Va ser un moment molt emocionant ja que l'institut per a mi era un instrument que tenia molt valor per dur a terme les reivindicacions de les dones a les polítiques de l'Estat. Va ser un premi, tot i que a la vegada, molta responsabilitat, esforç i hores de feina", apunta.

D'aquella època recorda la seva lluita continua, i la del seu equip, per aconseguir dur a terme diversos avenços en el camí cap a la igualtat com, per exemple, el telèfon per denunciar els programes televisius sexistes i la publicitat sexista que va fer famós a l'Institut de la Mujer, o diversos programes de millora que es van oferir a les dones de l'àmbit rural. "Van ser quasi tres anys de treball i lluita per aconseguir avançar en el camí cap a la igualtat. Lamentablement, moltes d'aquelles iniciatives van quedar posteriorment aturades, com per exemple, la política de conciliació laboral i familiar -que es va començar a treballar i promoure des de la Unió Europea l'any 1994-. El que finalment es va aconseguir va ser que únicament les dones puguin fer més flexible el seu horari laboral, però que pràcticament no ha imposat cap mesura perquè els homes agafin més responsabilitat a la llar".

Però si li preguntem com veu actualment la societat, ens respon que tot depèn de si mirem l'ampolla mig plena o mig buida. "Si comparem la situació actual amb la dels 80, el salt que s'ha fet endavant és enorme, la dona ha guanyat en tots els terrenys de visibilitat, de drets, de capacitat d'autodecisió, de control de la seva vida... Si quan tenia 20 anys m'haguessin explicat com viuríem avui les dones no m'ho hagués cregut. Jo crec que sí, hem avançat però és un camí molt llarg i queda molt per aconseguir. I el més important, que mai no es retrocedeixi, que cap dona no oblidí tot el que hem hagut de lluitar fins arribar aquí". ■

“Que cap dona no oblidí mai tot el que hem hagut de lluitar per arribar fins aquí”

Marina Subirats

Doctora en Filosofia i Lletres, catedràtica de Sociologia a la Universitat Autònoma de Barcelona i autora de diversos llibres i articles especialitzats en sociologia, Marina Subirats pot afirmar haver fet realitat la major part dels seus somnis professionals en l'àmbit de la docència. També pot estar orgullosa d'altres fites que ha assolit i que confessa que mai no s'havia plantejat, com ara convertir-se en directora de l'Institut de la Mujer del Ministeri d'Assumptes Socials

Per **Anna Cabanillas**

“Un món millor no és possible sense les dones”

Tona Gusi

La consciència pro feminista sembla que ja la tenia quan era una criatura. “M’agradava jugar amb les amigues a perles, a gomes i a saltar corda, però també explorar la riera, pujar als arbres, saltar marges i jugar a cavall fort. Reivindicava aquests àmbits per a les nenes”, explica Tona Gusi, periodista, implicada en qüestions de gènere

Per **Isabel Cidoncha**

Va néixer a Vilafranca del Penedès el 1958, i va estudiar filologia a Barcelona. D’adolescent, explica, va formar part de l’equip de redacció d’un setmanari comarcal de l’esquerra vilafranquina, amb el suport de l’església: “Amb 4 companys de la meua edat participàvem de cop en un treball periodístic amb un equip de persones adultes. I era un consell de redacció força paritari encara que els directors foren dos homes i mossens successivament”. La vena feminista ja bullia en ella: “Recordo les dones d’aquell consell com a dones interessants i amb veu pròpia tot i que no puc dir que parléssim específicament de feminisme”, afirma aquesta dona incansable que explica com el reconeixement de ser feminista li va arribar de la mà i del mestratge d’una gran amiga, la Maria-Mercè Marçal i de la resta de companyes del Grup de Dones de Nacionalistes d’Esquerra -com Maria Olivares- moviment al qual va pertànyer del 1978 al 1981. Per aquella època, Gusi va llegir autores com Simone de Beauvoir i va participar en manifestacions, marxes feministes o revistes. Recorda amb afecte el Grup de Mares Soles, “meravelloses mares i dones feministes”.

Ha treballat bàsicament en l’àmbit de la documentació periodística, en l’edició, direcció o redacció. Ha realitzat conferències, ponències i tallers de formació en Comunicació i Visió de Gènere a Catalunya, a l’Estat espanyol, Ouarzazate i Marràqueix (Marroc), a Belem do Pará (Brasil), i a l’Havana (Cuba), ha escrit articles col·lectius per a la revista *Quaderns de la Mediterrània* de l’Institut Europeu de la Mediterrània, o cròniques, i encara li queda temps per ser una de les fundadores de la Xarxa Internacional de Periodistes amb Visió de Gènere a Catalunya, a l’Estat espanyol i Internacional; de la Xarxa Mediterrània d’Informació i Comunicació amb Visió de Gènere; i de l’associació i la Fundació Maria-Mercè Marçal, junta de la qual en forma part. Un impressionant currículum en què ara s’afegeix el càrrec d’actual directora de la revista *Entreacte* (www.entreacte.cat) i des d’aquest 11 de setembre, sots directora de l’agència catalana de notícies amb visió de gènere *La Independent*.

La vessant solidària és clau en la seva vida. Ha donat suport a casos com el de Lydia Cacho, “per qui ens vam mobilitzar quan fou segrestada i amenaçada de violació i mort per denunciar uns casos de pederastia”, i també, a companyes perseguides i exiliades com Kawther Salam, de Palestina, o Caddy Abduza del Congo, “companyes periodistes de la Xarxa Internacional de Dones Periodistes i Comunicadores de Catalunya, la XID-PIC.CAT, (que va fundar el 2005 junt amb altres companyes) o no periodistes, que en situacions de conflicte pateixen a voltes encara una altra violència damunt els seus cossos, la masculista”, explica. Ha viatjat molt i ha rebut directament testimonis de companyes víctimes que han sobreviscut a diverses formes de violència sobre les dones: “la lapidació d’adúlteres”, les diverses formes de mutilació genital femenina, la violació de dones per part de cossos d’autoritat, o l’assassinat de tantes dones a casa nostra a mans dels seus ex”. Impressionada, afegeix: “No ens cap al cap, oi?” Per a ella actualment, “hi ha un domini androcèntric que s’exerceix damunt nostre, a vegades molt conscientment, d’altres perpetuant rols que no es qüestionen. Els drets humans de les dones encara semblen inabastables en molts indrets del món”. I proposa promoure i escoltar les reflexions feministes, de les nostres pensadores, filòsofes i expertes. ■

Marta Plujà es va iniciar en el món del periodisme col·laborant, mentre encara cursava els estudis en Ciències de la Informació, a la revista *La Veu del Carrer* de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona, de la qual va acabar sent la redactora en cap. No obstant això, uns mesos després d'assumir el càrrec, va sentir la necessitat de provar sort en d'altres mitjans i va col·laborar durant algun temps a Ràdio Barcelona, a *El Periódico*, i fins i tot va arribar a dirigir durant poc més d'un any l'emissora de ràdio del seu poble, Camprodon. Però la periodista confessa que encara necessitava alguna cosa més. "Des de ben petita he tingut la necessitat de sentir-me útil, de fer alguna cosa per al món i per als més desfavorits. Per aquest motiu quan em va sorgir l'oportunitat d'entrar a formar part del Departament de Comunicació de Càritas, no m'ho vaig pensar. Hi podria conjugar les dues coses que em mouen, la comunicació i ajudar la societat", explica Plujà.

És que, tot i que ja han passat més de deu anys des de la seva entrada a Càritas, la de Camprodon continua treballant amb la mateixa il·lusió que el primer dia. "Sembla mentida que ja hagin passat deu anys, perquè el cert és que han estat meravellosos. La meua etapa inicial a Càritas va ser al Departament de Comunicació, on em dedicava a donar difusió als nostres projectes per aconseguir que la gent s'animés a col·laborar amb nosaltres. Actualment faig recerca, redacto totes les memòries anuals, informes i estudis que generem des de Càritas. I tot i que és una feina més antropològica m'encanta", sentència.

Més enllà de la seva tasca a Càritas, Marta Plujà segueix col·laborant esporàdicament amb alguns mitjans de comunicació. En aquest sentit, fa alguns anys va co-escriure amb d'altres periodistes de l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya el llibre *El sexe de la notícia*, que pretenia descobrir la gran desigualtat que existeix en el tractament del gènere als mitjans de comunicació. "Tot i que ja fa uns quants anys que vam publicar aquest llibre amb l'esperança d'ajudar els mitjans de comunicació del país a trencar amb aquesta visió estereotipada de la dona com a actriu secundària de les notícies, el cert és que, lamentablement, no s'han fet gaires avenços. Només cal fullejar les pàgines d'esports i veure quantes notícies es dediquen a l'esport femení. L'altra prova que podem fer és intentar canviar el nom d'una dona que apareix a un titular o al cos d'una notícia pel d'un home. Segur que la notícia no s'aguanta. Això significa que segueix trontollant la manera de fabricar notícies en veu femenina", apunta la periodista. Una situació que demostra que les passes que es fan en el camp de la igualtat són encara "de formigueta". "Les persones que hem militat en el feminisme des dels nostres inicis, estem molt decebudes en comprovar quina és la situació actual de les dones. Perquè tot i que s'han fet alguns petits avenços, és trist observar que a dia d'avui encara no hi ha paritat en l'accés al món laboral, ni en els salaris, ni en el tipus de feines per assumir -perquè encara se segueix orientant les dones cap a un tipus de tasques de cura i no de poder social. A Càritas veiem un clar reflex d'aquesta realitat, doncs la gran majoria de persones que atenem són dones amb fills al seu càrrec que no tenen feina. Des d'aquí, nosaltres intentem formar-les el millor possible i, a la vegada, atendre als seus fills perquè puguin compaginar el seu temps de mare amb temps per trobar feina", afirma Marta Plujà. I acaba amb una interessant reflexió. "La conciliació laboral i familiar no serà possible si no es consciència els homes que també formen part d'aquesta altra vida de la llar". ■

Amb passes de formigueta

Marta Plujà

FOTO: CARLOTTA PRATS

Amant de la paraula escrita i de la lluita per les causes justes, des de fa més de deu anys Marta Plujà es dedica a ajudar els més desfavorits des de l'ONG Càritas, i explica al món sencer com podem contribuir a acabar amb la pobresa al món. Tot i que es confessa com una apassionada de la seva feina, en el seu temps lliure li agrada desconnectar amb un bon llibre o donant un passeig relaxant

Per **Anna Cabanillas**

Periodisme solidari en acció

Alicia Oliver

Alicia Oliver ha treballat en diversos mitjans, com a responsable de premsa dels Ajuntaments de Montgat i Alella, va ser coordinadora i responsable de premsa del projecte La gran trobada de dones del 2006, i de la xarxa feminista entre el 2004 i el 2007, entre molts altres projectes. Actualment és responsable de premsa de l'ONG feminista Cooperació

Per **Isabel Cidoncha**

L'eix central de la trajectòria d'Alicia Oliver és la reivindicació de les desigualtats que encara pateixen les dones de tot el món. "Vaig créixer en democràcia, en comparació amb altres companyes feministes, he tingut més sort", apunta Oliver, recordant quan moltes dones encara havien d'anar acompanyades del marit a obrir un compte corrent. Però és conscient de les desigualtats actuals, "encara es continua discriminant, no tan visiblement com abans, perquè també s'han aconseguit coses en els darrers anys" afirma la periodista, que durant anys va treballar com a freelance i formava part de la Xarxa Europea de Dones Periodistes, on va coordinar diversos projectes. Recorda que des de l'associació van crear un programa que es deia 12 estels, el primer espai radiofònic a Catalunya amb informació europea, dins d'un magazín de ràdio. Inicialment, un mini espai de 15 minuts, que es va constituir com a programa propi de mitja hora i més endavant d'una hora. "Fèiem informació europea d'actualitat, intentàvem donar veu a les dones, que ens poguessin testimoniar o entrevistar-les, i que les fonts informatives fossin de dones". Explica que la seva militància feminista va començar com una militància professional, quan va començar a formar part del que després va ser l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya. Inquieta i compromesa, Alicia Oliver pensa que la cultura encara pesa molt, "com estem estereotipades les dones, com surten als mitjans de comunicació...", diu, i té una opinió clara pel que fa a la violència de gènere: "En ocasions els mitjans de comunicació no reflecteixen la realitat, però han tingut un paper important en el tema de la denúncia de la violència, perquè abans es parlava d'ella com una cosa privada i personal i avui en dia hi ha una denúncia molt gran. També s'ha legislat molt i això és important, sobre com treballar el tema de l'educació", afirma.

Una de les seves experiències més importants, assegura Oliver, va ser la participació en el Fòrum d'ONGs de dones, paral·lel a la IV Conferència Mundial de les Dones a Pequín, l'any 1995, en què es van trobar més de 30.000 dones de tot el món. Allà, assegura Oliver, va viure "un bany d'humilitat". De les 5 carpes de cada continent, en les quals la gent es trobava per assistir a les conferències, explica Oliver, "la nostra, l'europea, estava buida, en canvi, les carpes de dones llatinoamericanes estaven plenes. Hi vas amb la prepotència de venir del primer món, i per mi va ser una lliçó molt gran: em vaig trobar amb les companyes llatinoamericanes i vaig aprendre moltíssim d'elles". Destaca que moltes dones periodistes ja tenien agències de comunicació per a dones, formades per dones, un fet que encara no passava al nostre país. "Ara ha sortit una primera agència de notícies amb visió de gènere, però allà ja n'hi havia moltes en marxa, i també xarxes de dones connectades entre elles", afirma Oliver. "Beijing va ser una experiència important a nivell de contacte, de donar valor al que fèiem les dones, de conèixer noves experiències, bones pràctiques..."

Oliver és des del 2009 responsable de comunicació de l'ONG Cooperació, i resumeix el tipus d'acció que hi fan: "Hi ha moltes formes de cooperar. Molta gent d'aquí va als països a imitar-hi els seus models. El nostre tarannà és pensar que qui millor sap el que necessita són les persones que hi viuen". Ara es mostra preocupada per la situació econòmica. "Més del 80 per cent dels recursos que la nostra ONG aconsegueix, els traspassem als països on donem suport als projectes de dones", explica, i tem la repercussió en les ONGs de les mesures governamentals que retallaran subvencions. ■

Nascuda a Barcelona l'any 1944, va estudiar piano i teoria musical amb mestres com Jordi Albareda, Josep Cercós, Xavier Montsalvatge, Josep Maria Mestres Quadreny, així com també Teoria de la Probabilitat amb el matemàtic Eduard Bonet. Les seves obres han format part de les programacions de festivals i congressos de música contemporània a diverses ciutats espanyoles i a capitals d'altres països com París, Berlín, Londres, Roma, Nova York, Mèxic, Santiago de Chile, Buenos Aires, entre d'altres.

Durant deu anys ha estat membre del jurat del premi de dibuix Joan Miró i també ha estat membre del jurat del Festival de Teatre de Sitges diverses vegades. Ha realitzat escenografies i música per a teatre, per a obres muntades per Ricard Salvat com *Urfaust* de Goethe i *Fills d'un déu menor* de Marc Medoff, i altra música incidental. També ha escrit diverses peces i ha coordinat la música pels muntatges de *Cartografies del disseny*, tres cicles de conferències dramatitzades segons una idea de Maria-Mercè Marçal, el Pen Club Català i Araceli Bruch.

Pel que fa a l'arquitectura, Anna Bofill va estudiar a Barcelona on l'any 1974 va obtenir el títol de Doctora amb una tesi sobre *Generació geomètrica de formes arquitectòniques i urbanes*. Del 1965 al 1982 va desenvolupar la seva activitat al Taller d'Arquitectura Bofill, amb el seu germà, el també arquitecte Ricardo Bofill. Posteriorment va crear el seu estudi propi.

En aquest sector, Bofill ha destacat per la seva aportació en la matèria des de la perspectiva de gènere. Per ser una professional que veu l'arquitectura i l'urbanisme amb ulls de dona i reflexiona sobre la necessitat d'incloure criteris de gènere alhora de planificar el territori. La seva tesi és que les ciutats són masculines, projectades per homes i concebudes només per a un col·lectiu masculí que treballa, però no viu a la ciutat. "Cal modificar l'estructura burgesa dels habitatges i adaptar-los a la vida diària. Per exemple, les cuines han de ser a prop d'on es desenvolupa la vida quotidiana de les cases o dels edificis. També és necessari habilitar cambres individuals per tal de respectar la intimitat de cadascú i facilitar la convivència, o la utilitat d'envans mòbils en espais oberts per crear diferents ambients en un mateix habitatge".

Actualment, a més de continuar en treballs d'urbanisme i gènere en àmbits municipals, aquesta dona de caràcter incansable té dos projectes musicals entre mans. D'una banda, escriure un segon quartet de cordes basat en temes referits a la societat actual, a les relacions entre les persones "que avui són més de caràcter virtual a través del ciberespai, que reals", explica. I d'altra banda, una obra per orquestra simfònica basada en el tema de la guerra i la violència "sobre el silenci que queda després de la destrucció i del poc que es valoren les vides de determinats éssers", explica.

Anna Bofill ha rebut la Medalla al Treball President Macià 2009 que atorga la Generalitat de Catalunya, per la seva feina tant en l'arquitectura com en el terreny de la música, on és una de les compositoras catalanes de més prestigi. ■

L'arquitectura vista amb ulls de dona

Anna Bofill

La música contemporània i l'arquitectura amb perspectiva de gènere conformen el talent d'Anna Bofill, una de les compositoras catalanes més reconegudes i una dona d'avantguarda en el camp de l'arquitectura

Per **Vanessa Teixidor**

Els drets de les dones, del silenci a l'agenda política

Per què van avançar els drets de les dones espanyoles a partir de la transició? En ciència política, hi ha dues visions contraposades sobre els motius dels canvis: per a una, és fonamental que es donin les condicions que els fan possibles; per a l'altra, l'acció dels agents socials que els promouen. La fi del franquisme va retornar els drets i les llibertats perdudes durant quatre dècades de dictadura, però les feministes dubten de si sense la seva contribució la situació de les dones hagués millorat des d'aleshores

Per a Lidia Falcón, advocada i fundadora del Partit Feminista, la democratització del país no era suficient perquè milloressin els drets de les dones i recorda que, a les primeres eleccions democràtiques del 1977, “cap partit portava l'avortament en el seu programa”. En canvi, el Moviment Democràtic de Dones, vinculat al Partit Comunista, considerava que la majoria dels problemes que vivia Espanya -inclosa la discriminació de la dona- es devien a la naturalesa dictatorial del règim.

Tot i aquestes diferències, les feministes van mantenir la seva unitat d'acció durant la transició per combatre les lleis discriminatòries procedents del franquisme. A principis de desembre del 1975, declarat Any Internacional de la Dona, les feministes espanyoles van organitzar la seva primera trobada després dels dos congressos mundials celebrats a Mèxic i Berlín. Només havien passat dues setmanes de la mort de Franco i la incertesa política d'aquells moments va restar ressò a la trobada.

“El primer acte públic multitudinari” del feminisme no va arribar fins el maig del 1976 amb les I Jornades Catalanes de la Dona, recorda Mireia Bofill, una de les seves organitzadores. D'aquestes jornades, que van aplegar més de 4.000 dones al Paraninfo de la Universitat de Barcelona, va sorgir la Coordinadora Feminista de Catalunya. Segons Bofill, el feminisme català “es va mobilitzar més ràpid” que a d'altres llocs de l'Estat i ho atribueix a la “tradició de col·laboració” existent entre els diversos grups socials del país, la mateixa que va permetre que els partits antifranquistes s'unissin a l'Assemblea de Catalunya.

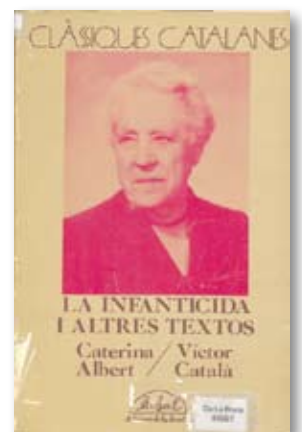
Per lluitar contra la Dictadura, professionals de diferents ideologies també es van aplegar al Grup Democràtic de Periodistes, del qual van formar part dones com Carmen Alcalde, Anna Balletbó, Maria Eugènia Ibáñez, Rosa Massagué, Amparo Moreno, Margarita Rivière o Amparo Tuñón, entre d'altres.

Veu pròpia per al feminisme

A principis dels anys 70, gairebé “no hi havia dones a les redaccions” recorda Amparo Moreno, avui catedràtica de Periodisme de la Universitat Autònoma de Barcelona. Això no obstant, durant la segona meitat d'aquesta dècada, el nombre de dones periodistes va créixer més d'un 69%, segons indica l'estudi *Les periodistes al franquisme i la transició (1966-1982)*, elaborat per l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya amb el suport de la Generalitat.

Tot i això, l'estudi indica que la presència femenina a les redaccions continuava sent molt inferior a la dels homes i es concentrava en seccions com societat o cultura. Amparo Moreno, que va treballar en publicacions com el *Noticiero Universal* o *El Correo Catalán*, explica que, com en el seu cas, moltes dones van accedir a les redaccions per cobrir informació local, ja que seccions com política o internacional seguien reservades als homes.

En aquest context, “les feministes necessitaven mitjans de comunicació propis”, opina Falcón, que, juntament amb l'escriptora Carmen Alcalde, van impulsar *Vindicación Feminista* el 1976, la revista més important de la transició per difondre els drets de les dones. A la divulgació de la ideologia feminista, també hi van contribuir les primeres llibreries i editorials especialitzades, que es va instal·lar a Barcelona a finals dels anys 70. La Llibreria de les Dones,

Exemplar allotjat a Ca la Dona

Suplement Primera Plana, del Diari de Barcelona, 1976. Un article firmat per Anna Ballebó sobre el significat de feminisme i el Moviment Unitari de Dones de Catalunya; un article sobre el sexe de la informació signat amb inicials.

la primera feminista de tot l'Estat, va obrir les seves portes a Barcelona el 1977, el mateix any que entrava en funcionament el bar-biblioteca La Sal.

Sota aquest mateix nom, es va engegar l'any següent la primera editorial feminista de Catalunya. Traductora de professió, Bofill va col·laborar amb La Sal Edicions de Les Dones i opina que les seves principals aportacions van ser la

Col·lecció Clàssiques Catalanes, que va recuperar autores històriques que havien caigut en l'oblit i la sèrie Cuadernos inacabados, que va recollir el pensament de diverses figures destacades del feminisme. La Sal també va crear l'Agenda de la Dona el 1978.

Segons Falcón, les publicacions feministes van ser "fonamentals" per impulsar les mesures que van fer avançar els drets de les dones durant la transició. Després que la Constitució del 1978 incorporés el principi d'igualtat, es van aprovar reformes per despenalitzar l'adulteri, permetre la divulgació dels anticonceptius o equiparar jurídicament marit i muller. Aquestes reformes es van succeir a un ritme trepidant durant els 10 anys posteriors a la mort de Franco, que van culminar amb l'aprovació de la llei del divorci el 1981 i la despenalització de l'avortament el 1985.

L'embranchada inicial va començar a esvaïr-se els anys 90, coincidint amb una davallada general dels moviments socials arreu del món. Paral·lelament, van créixer les distàncies entre els diferents corrents del moviment, sobretot entre les feministes independents - per a qui la militància feminista és incompatible amb la pertinença a un partit polític - i les partidàries de la doble militància.

Al primer grup, pertanyia el Partit Feminista de Falcón, per al qual les dones eren la classe social més nombrosa i estaven oprimides pels homes. El partit, creat el 1979 i legalitzat dos anys després, no va obtenir mai representació parlamentària. En canvi, les dobles militants van començar a accedir a les institucions a través dels partits que representaven, sobretot des que es van crear nous organismes per promoure la igualtat des de l'administració, el primer dels quals va ser l'Institut de la Dona (1983).

Cinc anys després, les feministes catalanes també veien satisfeta la seva llarga aspiració de comptar amb un espai

Les publicacions feministes durant la transició

Durant la transició, van sorgir diverses revistes feministes, però només Vindicación (1976), seguida per Opción Feminista (1976), més conservadora, van arribar a tenir influència arreu de l'Estat. Vindicación va desaparèixer el 1979, sobretot per motius econòmics, però li va prendre el relleu Poder y Libertad, revista teòrica del Partit Feminista.

D'altres revistes es van publicar tan sols durant un breu període de temps, com en el cas de La Mar (1977) -de la qual van sortir dos números- mentre que Dones en Lluita (1978) o Leinhoa (1976) tenien tirada només a Catalunya o Euskadi.

A Madrid, també es va instal·lar el 1978 La Librería de las Mujeres, una cooperativa impulsada per més de 200 dones, un any després de l'obertura de La Llibreria de les Dones a Barcelona. Madrid també va acollir el 1991 l'editorial Horas y Horas que, va seguir amb la col·lecció Cuadernos Inacabados, iniciada per La Sal. Els anys 80, La Coordinadora Una Palabra Otra va agrupar les llibreries feministes d'arreu de l'Estat, entre elles també les València, Granada, Saragossa, Sevilla o San Sebastian.

propi. La primera seu de Ca La Dona, avui situada al carrer Casp, estava a la Gran Via de Barcelona. L'Ajuntament va cedir aquest espai, després que les feministes ocupessin un local públic – d'on va ser desallotjades- davant de la manca de resultats de negociacions anteriors amb el consistori. Avui membre de Ca La Dona, Bofill opina que les relacions entre entitats i institucions continuen sent “difícils”, tot i que de vegades “es creïn espais en què és possible el debat”, mentre que Falcón denuncia la instrumentalització de les entitats per part del poder i la “institucionalització del feminisme”, sobretot des que el PSOE va retornar al govern el 2004.

Avenços i vergonyes en la política institucional

Des de llavors, s'han aprovat lleis contra la violència de gènere o per garantir la igualtat entre sexes, a més de la llei de la dependència, però Falcón considera “inacceptable el que s'ha atribuït com a triomf” el govern. Així per exemple, recorda que la llei contra la violència de gènere és fruit de la tasca continuada de les feministes: “Vam estar 10 anys reunint-nos amb grups de dones i, durant el govern de Felipe González, vam mantenir reunions amb la ministra d'Assumptes Socials amb qui vam fer el primer esborrany d'aquesta llei”.

En l'ús del llenguatge no sexista, la filòloga Estrella Montolio, que ha assessorat diverses entitats públiques i privades sobre aquest tema, sí que ha detectat un interès creixent per part de les institucions. Però, lamenta que els responsables polítics no facin una reflexió més profunda sobre l'ús del llenguatge i es limitin sovint a utilitzar la fórmula “ciutadans i ciutadanes”.

Del govern estatal anterior als canvis recents, Montolio valorava especialment que la seva vicepresidenta fos una dona, ja que, en veure la imatge de Fernández de la Vega, hi ha “nenes que es poden representar a elles mateixes com a presidentes”. Falcón també reconeix que la visibilitat política de les dones ha augmentat des que es van començar a estendre els anys 90 les regidories i conselleries d'igualtat entre governs locals i autonòmics.

Agitar el feminisme a través de la xarxa

La implicació de les dones en els afers públics també es pot veure afavorida per les noves oportunitats que ofereixen les noves tecnologies. Amb una estructura menys jerarquitzada, internet pot promoure la participació femenina, a més de facilitar que les ciberfeministes puguin organitzar accions o intercanviar informació sense necessitat de compartir un mateix espai físic, tal com explica la periodista Montserrat Boix, al seu article *Feminismes, Comunicació i Tecnologies de la Informació*.

Per a la creadora del Portal Mujeres en Red, “el món virtual contribueix com a mínim a l'agitació i al moviment en la quotidianitat del no-virtual”. Que aquesta contribució sigui major o menor dependrà de l'activisme feminista. ■

Irene Peiró

Portada del primer número del butlletí editat per la vocalia de dones del Centre social de Sants, 1977. 20 pàgines.

Les col·laborades que hi figuren són: Pilar Altarriba, Elisabeth Andorra, Mª Angeles Expósito, Rosa Franquet, Carmen García, Montserrat Mata, Soledad Ramon, Isabel Romo, Marta Roses.

RECURSOS

- Larumbe, Mª Ángeles. *El feminismo y la Transición Española*. Universidad de Zaragoza, 2005.
- Robles, Lodal; Mediavilla, Marisa. *Las Librerías de Mujeres en España*. Biblioteca de Mujeres, 2000.
- Carrasco, Mavi; Corcoy, Marta; Armario, Laura. *Les periodistes al franquisme i la transició (1966-1982)*. Associació de Dones Periodistes de Catalunya, 2009.
- Zafra, R. (coord.) *X0y1 #ensayos sobre género y ciberespacio*. Briseño Editores, Madrid, 2010. Disponible a: www.x0y1.net/ebook/
- Butler, J, *El género en disputa*, Barcelona, Paidós, 2007.

En escoltar-la defensar amb tanta vehemència les seves idees, sembla que per a Lidia Falcón no hagin passat els anys. Durant la transició, quan les lleis d'arrel franquista seguien discriminant legalment les dones, va fundar el Partit Feminista. Ara, denuncia la "greu involució" que pateix el moviment i afirma amb contundència: "El moviment, o és crític amb el poder, o no és".

Fa més de 30 anys, va fundar els Clubs Vindicación i la Confederació d'Organitzacions Feministes. L'origen d'aquests clubs de debat va ser la revista *Vindicación Feminista*, impulsada per la mateixa Falcón, juntament amb la publicació *Poder y Libertad*.

L'esperit crític sempre l'ha caracteritzada i el seu desacord amb certes decisions l'ha portada a desvincular-se d'organitzacions de què va formar part algun dia, com el Partit Comunista d'Espanya (PCE). "Vaig intentar publicar articles feministes a *Mundo Obrero* i no em van deixar. Eren uns masclistes" – recorda.

Però quan va abandonar el PCE a mitjans dels anys 70, ja havia patit les represàlies de la dictadura. L'any 1972 va passar sis mesos a la presó de la Trinitat Nova de Barcelona per repartir propaganda antifeixista, i, dos anys després, va ingressar durant nou mesos a la presó de Yserías, acusada d'haver participat en l'atemptat d'ETA al carrer de Correo de Madrid.

No era la primera de la seva família en patir la repressió franquista. També comunista, el seu pare es va exiliar, i el seu oncle, capità de l'exèrcit republicà, va morir afusellat. "Tots els homes de la família van morir o es van exiliar i em vaig criar envoltada de dones", explica Falcón. Les dones que l'envoltaven també van lluitar pel feminisme: la seva mare també va patir la presó i l'exili i la seva tieta, Carlota O'Neill, va ser la impulsora de la revista *Nosotras* durant la II República.

En to humorístic, Falcón -que el 2007 va rebre el premi Rosa del Desert de l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya, assegura que, amb aquests antecedents familiars, la seva trajectòria "no té gaire mèrit". La mateixa sensació transmet pel que fa a la seva formació acadèmica. Llicenciada en Art Dramàtic, Dret i Periodisme i Doctora en Filosofia, recorda que prové d'una "família d'avantguarda", en la qual figuren els escriptors Carlota O'Neill, la seva tieta, i César Falcón, el seu pare.

La primera vocació de Lidia Falcón també va ser el teatre i va començar a escriure obres amb només 14 anys, però circumstàncies personals li van impedir exercir aquesta vocació. Falcón, que ha viscut gran part de la seva vida a Barcelona, es va casar amb només 17 anys i es va quedar sola amb els seus dos fills en separar-se cinc anys després.

Amb el pas del temps, ha pogut desenvolupar les seves aptituds com a escriptora, especialment a través de l'assaig, amb obres com *La razón feminista* o *Los nuevos mitos del feminismo*. Fins ara, ha publicat una quarantena d'obres, entre les quals també figuren algunes de teatre i narrativa, a més de textos autobiogràfics. Recentment, ha estat nomenada doctora honoris causa per la Universitat de Wooster (Ohio).

Això no obstant, insisteix que la professió que li "ha donat de menjar" la major part de la seva vida ha estat l'advocacia, que segueix exercint després de 50 anys de trajectòria professional. Sigui com sigui, la majoria no la recordaran tant pel seu ofici com pel seu activisme feminista, justament per tot allò que, segons el seu parer, ha fet "per militància". ■

"El moviment, o és crític amb el poder, o no és"

Lidia Falcón

El sinònim d'una vida dedicada al feminisme: així es podria definir Lidia Falcón (Madrid, 1935). Després de defensar els drets de les dones des de diferents fronts, com ara la política, el periodisme, l'assaig i l'advocacia, s'ha convertit en la feminista espanyola amb més reconeixement internacional

Per Irene Peiró

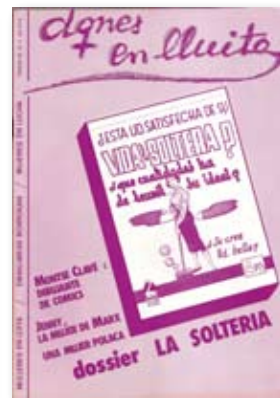
Premsa feminista a la Transició

En els moments previs al canvi polític, el feminisme necessitava crear mitjans de comunicació per expandir els seus missatges. L'any 1976 van sorgir tres revistes a Catalunya que van reflectir el desenvolupament del moviment: 'Opción', 'Vindicación Feminista' i 'Dones en Lluita'

Per **Montse Barrachina**

L'agenda feminista era plena de propostes, accions i demandes. Així, les tres revistes es van fer ressò de la legalització dels anticonceptius, l'avortament lliure i gratuït, el divorci, la divisió sexual del treball, la violència masclista o la

ta: havien guanyat els socialistes, s'havia creat l'Institut de la Mujer...", raona Joana Gallego, que en va ser la directora als darrers anys. Com a paradoxa, poc abans de tancar, havien rebut una subvenció de 500.00 pessetes.

doble militància. Lidia Falcón reconeix, però, la indiferència de la professió periodística: "Mai no ens van prendre en consideració; estàvem recloses en el món de les dones".

Opción va ser la primera en veure la llum. Dirigida per Carmen De Eulate, es presentava com a "Revista de la mujer liberada", amb un ideari pròxim a la socialdemocràcia política. El seu enfocament reproduïa l'estil de les revistes femenines, amb seccions fixes, però amb un to més avançat. La imatge de portada pretenia la provocació visual i anava acompanyada de titulars com ara "¿La mujer libre? ¿De qué!". Tota una declaració d'intencions que va sobreviure només durant set números.

Per la seva banda, *Dones en Lluita* va néixer com un butlletí mensual de la Coordinadora Feminista de Barcelona, organització integrada per vocalies de dones, partits polítics i col·lectius de lesbianes, entre d'altres. S'hi recollien denúncies, xerrades, campanyes, entrevistes i altres articles, i es difonia entre les associacions de barris, la universitat i les empreses. Amb el temps, aquest mitjà va anar guanyant entitat amb la incorporació de seccions.

Al 1979, *Dones en Lluita* va ser distribuïda per Les Punxes, va obtenir independència informativa i va mantenir certa vinculació amb la secció de dones del MCC (Moviment Comunista de Catalunya). L'etapa decisiva va arribar el 1981 en constituir-se en cooperativa i adquirir la categoria de revista. Dos anys després, amb una tirada de 3.500 exemplars, un sentiment de pèrdua d'identitat va acabar per vèncer el voluntarisme d'aquelles dones. "Ja no sabíem quin sentit tenia fer la revis-

Feminisme radical

Però sens dubte, *Vindicación Feminista* va ser el mitjà que va alçar la veu del feminisme de forma més clara i contundent en el nostre país. Fins llavors, ningú no havia sentit aquella paraula inspirada en l'obra *A Vindication of the Rights of Woman* (1792), de Mary Wollstonecraft. "Volíem fer una revista d'informació general per a la dona. Tenia tots els temes del moment; tots des d'un punt de vista feminista", diu Lidia Falcón, que en va ser fundadora amb Carmen Alcalde. Al llarg de tres anys, *Vindicación* va defensar un feminisme radical, però no tan sols va analitzar les grans reivindicacions de la dona, sinó que també va seguir els esdeveniments polítics de la transició a la democràcia i va tractar assumptes de política internacional sota una mirada crítica.

Amb disseny i maquet de Tony Miserachs, una redacció en nòmina i un planter de col·laboradores de prestigi, el producte era potser massa intel·lectual, tot i que va fer despertar moltes consciències de dones sense conviccions feministes prèvies. Cada mes, portades com aquella en la qual dues joves es fonien en un petó desafiaven els convencionalismes socials. I els documents sobre el Patronato de Protección a la Mujer i l'avortament van ser objecte de dos processos judicials.

Però els anunciant no hi van arribar mai, tot just algunes editorials. Poc va importar que els números s'exhaurissin als quioscos i que s'assolís una tirada de 34.000 exemplars. Els deutes van ofegar la revista. ■

És Doctora en llengua espanyola i professora titular de Lingüística de la Universitat de Barcelona. Ha col·laborat o col·labora com a assessora i formadora de comunicació amb diverses organitzacions i entitats, com ara, entre d'altres, l'Ajuntament de Saragossa, Antares Consulting, Aurum Cosmetics, BC Hotels Group, Bimbo, CIDEM, D'Aleph Consultors, Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, Diputació de Barcelona, ENDESA, Escola Judicial d'Espanya, Henkel Ibèrica, "La Caixa", Junta d'Extremadura, Sanofi-Synthelabo o Socintec Consultors.

Actualment treballa en un projecte per al Ministeri de Justícia per intentar democratitzar el discurs jurídic espanyol. Una de les seves línies de recerca fonamentals és l'estudi dels intercanvis lingüístics i comunicatius en contextos professionals, integrant també la perspectiva de gènere. "El meu recorregut és una mica atípic. Jo procedeix de la gramàtica. Des d'aquesta perspectiva, també vaig començar a interessar-me per l'ús de la llengua, en els contextos privats, en els contextos socials i dins d'aquests, en els professionals. Vaig adonar-me que tot el que jo coneixia sobre comunicació a la feina havia estat elaborat per professionals de Relacions Públiques, de Màrqueting, de Psicologia, però no hi havia cap lingüista. És a dir, amb una profunda formació sobre l'estructura del llenguatge, el seu ús, la seva retòrica clàssica, etc. Va ser a partir d'aquí, que vaig tenir una primera intervenció amb una consultora i el boca orella, que m'han portat fins on sóc ara".

Montolío posa els seus coneixements sobre el llenguatge i la comunicació al servei d'institucions per tal de donar solucions a les mancances comunicatives de les persones. Coordina i imparteix el curs "Jo, directiva: Comunicació", que organitza el Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, i és també docent de seminaris "d'Habilitats comunicatives", "Estratègies d'argumentació" i "Storytelling" de l'Institut de Formació Política per a Dones (IFPD). S'adreça a dones amb responsabilitats directives i polítiques de l'àmbit municipal i autonòmic. És autora de material docent sobre comunicació de gènere, com ara el material pràctic "Habilitats comunicatives i Comunicació entre fronteres des d'una perspectiva de gènere". És per això, que la Doctora Montolío, es defineix sovint com a Terapeuta Comunicativa. "proposar receptes terapèutiques per a la comunicació en el treball, és en el fons, proposar receptes perquè la gent estigui més còmode amb la seva manera de comunicar". Estrella Montolío va presentar el seu darrer llibre *Estratègies de Comunicació per a dones directives* en el marc del Congrés Internacional de Directives i Professionals, "She Leader 2.0" celebrat el pasat mes de juny al World Trade Center de Barcelona. L'any 2007 va rebre un premi d'investigació "Liderar en clave de género" atorgat per la Diputació de Barcelona. ■

Comunicar en clau de gènere

Estrella Montolío

FOTO: ROSER VIALONGA

Estrella Montolío s'entusiasma quan parla de comunicació. El domini i els coneixements que té del llenguatge com a lingüista i doctora en llengua espanyola, els posa a disposició perquè les persones reforcin les seves habilitats comunicatives i, especialment, per visibilitzar les dones en el discurs.

Per **Vanessa Teixidor**

Comunicar amb enfocament de gènere

Montserrat **Minobis**

Periodista de vocació i amant incondicional de la ràdio, mitjà de comunicació on ha viscut la major part de la seva trajectòria professional,

Montserrat Minobis passarà a la història per ser la primera dona que va assumir el deganat del Col·legi de Periodistes de Catalunya. Una fita que recorda amb orgull però que, segons la periodista, no és suficient ja que “a les dones encara ens queda molt per aconseguir en el terreny laboral”

Per **Anna Cabanillas**

Va deixar la seva Figueres natal per fer realitat un somni: convertir-se en periodista radiofònica. I la seva llarga trajectòria en diversos mitjans de comunicació com Ràdio Popular de Figueres, Ràdio Espanya, Ràdio 4 o Catalunya Ràdio, emissora que va dirigir durant la temporada 2004-2005, confirmen que Montserrat Minobis, amb esforç, tenacitat i molta professionalitat, el va fer realitat. “No sé si he aconseguit tots els meus desitjos professionals però el cert és que no em puc queixar de res. He pogut viure en primera persona esdeveniments importants, tant per les dones com pel país en general. La meua vida ha estat molt professional com a periodista i molt activista en el món de la política i del feminisme”, apunta Minobis.

Una intensa i dilatada carrera que la va portar a convertir-se en la primera dona que va liderar el Deganat del Col·legi de Periodistes de Catalunya a l'any 2001, fita que per la periodista, va suposar un pas més en la seva lluita per la igualtat entre sexes. “Convertir-me en la primera degana de Col·legi de Periodistes va suposar per a mi dues coses. En primer lloc va significar trencar motlles, ja que fins aquell moment tots els degans anteriors a mi procedien de la premsa escrita, ja que aquesta classe de periodistes tenien més rellevància que els de la ràdio o la televisió; i en segon lloc em va servir per demostrar que les dones estem capacitades per assumir llocs de direcció. Fins que les dones no arribem a llocs de poder, de decisió i mentre els sous continuïn sent inferiors per fer la mateixa feina, haurem de continuar lluitant per la igualtat i seguir demostrant que podem”, sentència.

I és que, sense cap mena de dubte, la igualtat entre sexes ha estat un dels temes més defensats i seguits per la periodista que confessa haver estat sempre una activista feminista de cap a peu. Així, ja als anys 70 va col·laborar en l'impuls del moviment feminista de Catalunya, formant part de la comissió organitzadora de les Primeres Jornades Catalanes de la Dona i, posteriorment, l'any 1994, va presidir la Xarxa Europea de Dones Periodistes i de l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya. Actualment presideix la Xarxa Internacional de Dones Periodistes i Comunicadores, Xarxa Internacional amb Visió de Gènere i és coordinadora a Catalunya de la Xarxa Mediterrània de Dones Periodistes i Comunicadores. “Jo vaig ser una més entre totes les companyes de la comissió que vam organitzar les Primeres Jornades Catalanes de la Dona, un moment important i molt significatiu pel feminisme del nostre país. Sempre he intentat aportar el meu gra de sorra en la lluita per la igualtat. I a dia d'avui continuo dient-me i sent, feminista. No entenc la meua vida d'una altra manera”.

Tot i que des de fa uns anys Montserrat Minobis no participa activament en cap mitjà de comunicació, treballa com a professora associada de la Universitat Pompeu Fabra a la Facultat de Comunicació, des d'on intenta formar nous i noves periodistes amb ganes d'informar al món i de comunicar amb enfocament de gènere. “A dia d'avui segueix existint una mirada androcèntrica en els mitjans de comunicació sobre la realitat de les dones i la seva participació activa a la societat actual. Les dones quasi mai són protagonistes de l'actualitat i quan ho són ho fan com a víctimes”, explica. I apel·la a la necessitat que els mitjans de comunicació siguin permeables als canvis socials que les dones protagonitzen: “Els mitjans s'han d'adaptar i deixar de banda la tradició i els hàbits adquirits en l'ús del llenguatge, perquè encara avui mostren les estructures socials dominants, les reproduïxen i les mantenen” afirma Minobis, que conclou: “D'alguna forma, els mitjans han de liderar, al costat de les administracions públiques, aquest camí cap a la igualtat”. ■

“Encara vivim amb un pensament controlat pels homes”, afirma Margarita Rivière. Parla la veu de l'experiència, la veu d'una dona que, amb visió periodística, ha estat testimoni privilegiat dels canvis que han revolucionat a la nostra societat durant els darrers 40 anys. Ella forma part d'aquella generació que es va trobar amb tot per fer, tot per canviar.

Barcelonina de naixement –l'any 1944-, la nostra protagonista s'inicià en el món de la informació, quan tenia 20 anys, com a corresponsal a Espanya de la revista *Marie Claire*. D'aquesta manera, la vocació de Rivière prenia contacte amb el món de les dones. Més endavant, amb consciència de gènere ja adquirida, va arribar a la redacció de la revista *Dossier Mundo* i es va convertir en cap de les seccions local i cultural del, ja desaparegut, *Diario de Barcelona*.

Pot presumir de formar part de l'equip que va fundar *El Periódico de Catalunya* el 1978. Un any que ella aprofità per fer una primera incursió al món dels llibres; amb la col·laboració del prestigiós ginecòleg Santiago Dexeus publicà un manual sobre anticonceptius i que va ser el primer a Espanya.

Aviat es va adonar que la seva condició femenina sovint restava importància a les seves aptituds professionals. “Quan vaig començar, les dones consideràvem normal ser discriminades a la feina”, comenta Rivière, “però un dia entens que és una exclusió en tota regla i et rebel·les contra aquesta desigualtat”. Així, no és estrany que el pitjor record que guarda de la seva professió sigui “l'actitud misògina d'alguns companys que ni s'adonaven ni s'adonen de com eren i encara són”.

Malgrat les dificultats, aquesta periodista continua estretament lligada a la seva vocació i se sent afortunada perquè aquesta encara li permet sadollar la seva curiositat pel temps en què viu. Reivindica la dignitat del periodisme i proposa “buscar un nom adequat per a tots aquells i aquelles que es creuen periodistes i no ho són”. A més, critica la desvinculació que han mostrat, fins ara, els mitjans de comunicació amb la qüestió de la igualtat de gènere. Si bé és cert que diversos diaris han creat alguna secció només dedicada a la dona, “per què no ens inclouen a la resta de continguts de manera equilibrada?” es pregunta Margarita Rivière. “Hauríem de recordar que feminisme no vol dir anar contra els homes”, afegeix.

L'Agència EFE, els Jocs Olímpics de Barcelona, La Vanguardia i la revista *Qué Leer*, entre altres, completen el recorregut periodístic de la nostra protagonista. Ha sabut compartir la seva experiència amb els futurs periodistes. Així, ha format part de l'equip docent de la Universitat Autònoma de Barcelona i de la prestigiosa Universitat de Columbia (EEUU). Amb tot, ella no descarta continuar ampliant el seu currículum.

Casada i amb dos fills, assegura que el seu company ha estat clau en el seu èxit personal i laboral. Margarita Rivière, lluny de caure en l'autocomplaença, es considera una peça més de tot aquell entramat de professionals que un dia “varen construir el periodisme que van poder”. ■

“Feminisme no vol dir anar contra els homes”

Margarita Rivière

Se sent satisfeta perquè la seva professió –periodista- encara li permet sadollar la curiositat per descobrir el món que l'envolta. Més de quatre dècades després del seu primer treball, sense fer ostentació de la seva llarga experiència, recorda: “varem construir el periodisme que vam poder”

Per **Laura Flores**

COM A DIRECTIVA, ENTRENADORA O JUGADORA, A L'ESPORT HI FALTES TU.

Hi ha moltes dones que ja fan esport. Perquè és bo per a la seva salut, per sentir-se bé, per competir.
Però l'esport encara necessita més esportistes. I, sobretot, més entrenadores, més àrbitres, més directives...
Perquè com més dones hi aportin els seus valors, més hi guanyarem.

Generalitat de Catalunya
Departament de la Vicepresidència

per
l'esport

som-hi